HOTUBA YA NAIBU WAZIRI MKUU NA WAZIRI WA NISHATI MHESHIMIWA DKT. DOTO MASHAKA BITEKO (MB), AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA YA NISHATI KWA MWAKA 2025/26

VIONGOZI WAKUU WA WIZARA YA NISHATI

MHE. DKT. DOTO MASHAKA BITEKO (MB.)
Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati

MHE. JUDITH SALVIO KAPINGA (MB.)
Naibu Waziri wa Nishati

MHA. FELCHESMI JOSSEN MRAMBA
Katibu Mkuu

DKT. JAMES PETER MATARAGIO
Naibu Katibu Mkuu
(Mafuta)

DKT. KHATIBU MALIMI KAZUNGU
(Naibu Katibu Mkuu
(Umeme na Nishati Jadidifu)

OROADHA YA VIFUPISHO

AfDB	African Development Bank
AU	African Union
BADEA	Arab Bank for Economic Development in Africa
CCM	Chama Cha Mapinduzi
CMS	Corporate Management System
CQS	Common Qualification System
CRB	Contractors Registration Board
CSR	Corporate Social Responsibility
DUCE	Dar es Salaam University College of Education
EAC	East African Community
EACOP	East African Crude Oil Pipeline
EAPCE	East African Petroleum Conference and Exhibition
EAPP	Eastern Africa Power Pool
EIA	Environmental Impact Assessment
ETDCO	Electrical Transmission Distribution Construction and Maintenance Company
EU	European Union
EWURA	Energy and Water Utilities Regulatory Authority
GPSA	Government Procurement Services Agency
GRMF	Geothermal Risk Mitigation Facility
HGA	Host Government Agreement
JKT	Jeshi la Kujenga Taifa
JNHPP	Julius Nyerere Hydro Power Project

KV	Kilovolts
LNG	Liquefied Natural Gas
LPG	Liquefied Petroleum Gas
MPSA	Model Production Sharing Agreement
MW	Megawatt
NEEC	National Economic Empowerment Council
NEMC	National Environmental Management Council
NHC	National Housing Corporation
OC	Other Charges
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries
PBPA	Petroleum Bulk Procurement Agency
PEPMIS	Public Employee Performance Management Information System
PIPMIS	Public Institutional Performance Management Information System
PSA	Production Sharing Agreement
PURA	Petroleum Upstream Regulatory Authority
REA	Rural Energy Agency
SADC	Southern African Development Community
SAPP	Southern African Power Pool
SCADA	Supervisory Control and Data Acquisition
SDGs	Sustainable Development Goals
SGR	Standard Gauge Railway

SPR	Strategic Petroleum Reserve
SRT	Single Receiving Terminal
TANESCO	Tanzania Electric Supply Company
TBS	Tanzania Bureau of Standards
TCPM	Tanzania Concrete Poles Manufacturing Company Limited
TGDC	Tanzania Geothermal Development Company Limited
TIS	Thermal Insulation System
TPDC	Tanzania Petroleum Development Corporation
UNCDF	The United Nations Capital Development Fund
UNIDO	United Nations Industrial Development
ZECO	Organization
ZPDC	Zanzibar Electricity Corporation
	Zanzibar Petroleum Development Corporation
ZPRA	Zanzibar Petroleum (Upstream)
ZURA	Regulatory Authority
	Zanzibar Utilities Regulatory Authority

A. UTANGULIZI

1. ***Mheshimiwa Spika,*** naomba kutoa hoja kwamba, kutokana na Taarifa iliyowasilishwa leo katika Bunge lako Tukufu na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini, Bunge lako Tukufu sasa likubali kupokea na kujadili Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka 2024/25 na kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Nishati na Taasisi zake kwa Mwaka 2025/26.

2. ***Mheshimiwa Spika,*** naomba nianze kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu, mwingi wa rehema kwa kuendelea kuwajalia afya njema Viongozi wetu Wakuu wa Kitaifa, Waheshimiwa Mawaziri wenzangu, Waheshimiwa Wabunge na Viongozi wengine na hivyo kutuwezesha kuendelea kuwatumikia Watanzania. Kipekee nimshukuru Mwenyezi Mungu kwa kuendelea kunijalia afya na uzima na kuniwezesha kusimama leo mbele ya Bunge lako Tukufu kuwasilisha Hotuba ya Bajeti ya Wizara ya Nishati kwa Mwaka 2025/26.

3. ***Mheshimiwa Spika,*** tarehe 27 Novemba, 2024 Taifa letu lilimpoteza Mhe. Dkt. Faustine Engelbert Ndugulile (Mb.), aliyekuwa Mkurugenzi Mteule wa Shirika la Afya Duniani Kanda ya Afrika na Mbunge wa Jimbo la Kigamboni. Aidha, tarehe 13 Aprili, 2025 Taifa lilimpoteza aliyekuwa Mkurugenzi Mtendaji wa Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO),

Mha. Boniface Gissima Nyamo-Hanga. Kwa masikitiko makubwa naungana na Wabunge wenzangu kutoa pole kwa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, familia za marehemu, ndugu, jamaa, marafiki na Watanzania wote kwa ujumla kwa kuondokewa na viongozi hawa. Sisi tuliwapenda lakini Mwenyezi Mungu aliwapenda zaidi. Tunaomba Mwenyezi Mungu azilaze roho za marehemu mahali pema peponi, Amina.

4. ***Mheshimiwa Spika***, mwezi Novemba, 2024 Watanzania wenzetu walipatwa na majanga baada ya jengo la ghorofa kuporomoka, Kariakoo Jijini Dar es Salaam. Tukio hilo lilisababisha athari mbalimbali ikiwemo vifo, uharibifu wa mali na miundombinu. Nami naungana na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Watanzania wote kwa ujumla, kutoa pole kwa Watanzania wenzetu walioondokewa na ndugu, jamaa na marafiki pamoja na waliopoteza mali zao kufuatia kutokea kwa tukio hilo.

5. ***Mheshimiwa Spika***, kipekee napenda kutumia fursa hii kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mwenyekiti wa Chama cha Mapinduzi (CCM) kwa kufanikisha Mkutano Mkuu Maalumu wa CCM uliofanyika Jijini Dodoma tarehe 18 na 19 Januari, 2025. Katika Mkutano huo Mheshimiwa

Dkt. Samia Suluhu Hassan alipitishwa kwa kishindo na Wajumbe kuwa mgombea wa nafasi ya Urais wa Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi kuwa mgombea wa nafasi ya Urais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi kwa tiketi ya Chama cha Mapinduzi katika Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2025. Aidha, nampongeza Komredi Balozi Dkt. Emmanuel John Nchimbi, kwa kuteuliwa na kuthibitishwa na Wajumbe kuwa mgombea mwenza wa nafasi ya Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Vilevile, nampongeza Mheshimiwa Stephen Masato Wasira kwa kuchaguliwa kuwa Makamu Mwenyekiti wa CCM Bara.

6. ***Mheshimiwa Spika,*** pia nitumie fursa hii kumshukuru Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa maelekezo na miongozo wanayonipatia katika kutekeleza majukumu yangu ikiwemo usimamizi wa Sekta ya Nishati. Nikiri kuwa maelekezo na miongozo ya Viongozi wetu Wakuu hawa ni chachu na msingi wa mafanikio ya utekelezaji wa majukumu yangu.

7. ***Mheshimiwa Spika,*** nitumie fursa hii pia kukupongeza wewe binafsi, Naibu Spika na Wenyeviti wa Bunge kwa kuliongoza Bunge letu

Tukufu kwa weledi na umahiri mkubwa. Ni wazi kuwa, chini ya uongozi wenu Bunge letu limeendelea kuwa mahiri zaidi katika kuisimamia na kuishauri Serikali kuhusu utekelezaji wa shughuli mbalimbali ili kuboresha maisha ya Watanzania.

8. ***Mheshimiwa Spika,*** kipekee nampongeza Mhe. Dkt. David Mathayo David (Mb.), Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini, Mhe. Kilumbe Shaban Ng'enda (Mb.), Makamu Mwenyekiti wa Kamati hiyo pamoja na Wajumbe wote wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini kwa ushauri na maoni yao katika kuendeleza na kusimamia Sekta ya Nishati kwa manufaa ya kiuchumi na kijamii kwa Taifa letu na watu wake. Napenda kuahidi kuwa Wizara ya Nishati itaendelea kuzingitia ushauri wa Kamati wakati wa utekelezaji wa majukumu ya Sekta ya Nishati kwa Mwaka 2025/26.

9. ***Mheshimiwa Spika,*** napenda kuwapongeza Mawaziri wote walioaminiwa na kuteuliwa na Mheshimiwa Rais wa Jamhuri wa Muungano wa Tanzania kusimamia Wizara mbalimbali na ninawashukuru kwa ushirikiano mkubwa wanaonipa katika kutekeleza majukumu yangu ya Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati. Namshukuru pia Mheshimiwa Judith Salvio Kapinga (Mb.), Naibu Waziri wa Nishati kwa uchapakazi wake mahiri usio na kifani na ushirikiano mkubwa anaonipatia katika kutekeleza majukumu yangu. Aidha,

namshukuru Mha. Felchesmi Jossen Mramba, Katibu Mkuu wa Wizara ya Nishati kwa utendaji wake mahiri katika kutekeleza majukumu ya kila siku ya Wizara. Vilevile, nawashukuru Dkt. James Peter Mataragio, Naibu Katibu Mkuu anayeshughulikia masuala ya petroli na Dkt. Khatibu Malimi Kazungu, Naibu Katibu Mkuu anayeshughulikia masuala ya umeme na nishati jadidifu kwa utumishi wao makini katika kufanikisha kufikiwa kwa malengo ya Wizara.

10.*Mheshimiwa Spika,* nawashukuru pia Wakuu wa Idara na Vitengo, Wenyeviti na Wajumbe wa Bodi za Taasisi zilizo chini ya Wizara, Wakuu wa Taasisi zilizo chini ya Wizara na Watumishi wote wa Wizara kwa ujumla kwa ushirikiano na juhudi zao katika kufanikisha utekelezaji wa majukumu ya Wizara.

11.*Mheshimiwa Spika,* napenda nitumie fursa hii kuwashukuru wananchi wa Jimbo la Bukombe kwa ushirikiano wanaonipatia katika kutekeleza shughuli mbalimbali za maendeleo ya Jimbo. Kutokana na majukumu ya kitaifa ya Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati, kuna wakati wananikosa jimboni, lakini kwa wema na upendo wao wanaendelea kunivumilia na kunipa ushirikiano mkubwa. Nawaahidi kuendelea kuwa mtumishi wao mwaminifu na anayejituma katika kutekeleza shughuli za maendeleo jimboni. Kipekee, namshukuru mke wangu mpendwa

Benadetha Clement Mathayo kwa maombi na upendo wake wa dhati kwangu na watoto wetu. Amekuwa mvumilivu katika kipindi chote ninapokuwa natekeleza majukumu yangu ya Ubunge, Uwaziri na Unaibu Waziri Mkuu na kukubali kubeba na kutekeleza baadhi ya majukumu ya kifamilia.

12. ***Mheshimiwa Spika,*** natambua umuhimu wa vyombo vya habari katika kuhabarisha na kuelimisha umma wa Watanzania kuhusu maendeleo ya Sekta ya Nishati. Napenda kuvishukuru na kuvipongeza vyombo hivyo vikiwemo redio, televisheni, magazeti na mitandao ya kijamii kwa ushirikiano mkubwa waliotupatia Wizara ya Nishati kwa Mwaka 2024/25. Ni matumaini yangu kuwa, ushirikiano huu utazidi kuimarika katika Mwaka 2025/26 kwa manufaa ya Taifa letu na Wananchi wake kwa ujumla.

13. ***Mheshimiwa Spika,*** Hotuba hii imeandaliwa kwa kuzingatia maudhui ya Hotuba ya Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuhusu Mapitio ya Utekelezaji wa Kazi za Serikali kwa Mwaka 2024/25 na Mwelekeo wa Kazi za Serikali kwa Mwaka 2025/26.

14. ***Mheshimiwa Spika,*** baada ya utangulizi huo, naomba sasa kuwasilisha Taarifa ya Utekelezaji wa Majukumu ya Wizara kwa Mwaka 2024/25, pamoja na Mpango na Bajeti ya Wizara kwa Mwaka 2025/26.

B. UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA WIZARA KWA MWAKA 2024/25

15. ***Mheshimiwa Spika***, utekelezaji wa majukumu ya Wizara katika Mwaka 2024/25 uliongozwa na vipaumbele mbalimbali vilivyowekwa, ikiwa ni pamoja na kuendelea kutekeleza miradi ya uzalishaji, usafirishaji na usambazaji wa umeme; kupeleka nishati vijijini; kutekeleza miradi ya kielelezo na kimkakati ya mafuta na gesi asilia ikiwa ni pamoja na mradi wa Kuchakata na Kusindika Gesi Asilia kuwa Kimiminika (*Liquefied Natural Gas – LNG*) na ujenzi wa Bomba la Kusafirisha Mafuta Ghafi kutoka Hoima, Uganda hadi Tanga, Tanzania (*East African Crude Oil Pipeline - EACOP*) na kutekeleza shughuli za utafiti na uendelezaji wa mafuta na gesi asilia katika vitalu vya kimkakati vya Songo Songo Magharibi, Mnazi Bay Kaskazini, Eyasi – Wembere na 4/1B & 4/1C; pamoja na kusambaza gesi asilia viwandani, katika taasisi na majumbani na kuimarisha matumizi ya CNG katika magari.

16. ***Mheshimiwa Spika***, vipaumbele vingine vilivyowekwa katika Mwaka 2024/25 ni kuendelea kuimarisha upatikanaji na matumizi ya nishati safi ya kupikia *(clean cooking energy)* nchini; kuhakikisha nchi inakuwa na uhakika wa upatikanaji wa bidhaa za mafuta ya petroli pamoja na ufanisi katika kushughulikia upatikanaji wa bidhaa hizo; kuendelea kuimarisha usimamizi na ufuatiliaji wa Taasisi/

Mashirika yaliyo chini ya Wizara ambayo ni TANESCO, TPDC, EWURA, PURA, REA, PBPA pamoja na kampuni tanzu ili yaimarishe tija, ufanisi, uwajibikaji na ubora katika uendeshaji na utoaji wa huduma kwa wananchi/wateja; na kuendelea kuimarisha ushiriki wa wazawa katika shughuli za mafuta na gesi asilia pamoja na rasilimali watu ya Wizara na Taasisi zake.

Bajeti ya Matumizi ya Wizara na Mtiririko wa Fedha kwa Mwaka 2024/25

17. ***Mheshimiwa Spika,*** katika Mwaka 2024/25, Wizara ya Nishati iliidhinishiwa kutumia jumla ya **Shilingi Trilioni Moja, Bilioni Mia Nane Themanini na Tatu, Milioni Mia Saba Hamsini na Tisa, Mia Nne Hamsini na Tano Elfu (Shilingi 1,883,759,455,000)** ambapo **Shilingi Trilioni Moja, Bilioni Mia Saba Tisini na Nne, Milioni Mia Nane Sitini na Sita, Mia Nane Thelathini na Mbili Elfu (Shilingi 1,794,866,832,000)** sawa na asilimia 95.3 ya Bajeti yote ya Wizara ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo na **Shilingi Bilioni Themanini na Nane, Milioni Mia Nane Tisini na Mbili, Mia Sita Ishirini na Tatu Elfu (Shilingi 88,892,623,000)** sawa na asilimia 4.7 ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida.

18. ***Mheshimiwa Spika,*** hadi mwishoni mwa mwezi Machi 2025, Wizara ilipokea jumla ya **Shilingi Trilioni Moja, Milioni Mia Tatu na Mbili, na Mia Sita Ishirini na Nne Elfu, na Sitini na Tisa (Shilingi 1,000,302,624,069)** ambapo **Shilingi Bilioni Kumi na Nane, Milioni Mia Mbili Kumi na Nne, Mia Nane Sabini na Tatu Elfu, Mia Moja Tisini (Shilingi 18,214,873,190)** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na **Shilingi Bilioni Mia Tisa Themanini na Mbili, na Milioni Themanini na Saba, Mia Saba Hamsini Elfu na Mia Nane Sabini na Tisa (Shilingi 982,087,750,879)** ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo**.**

B.1 SEKTA NDOGO YA UMEME NA NISHATI JADIDIFU

B.1.1 HALI YA UZALISHAJI NA UPATIKANAJI WA UMEME NCHINI

19. ***Mheshimiwa Spika,*** kutokana na jitihada zinazotekelezwa na Serikali katika kuimarisha uzalishaji wa umeme nchini kupitia utekelezaji wa miradi mbalimbali, nchi yetu imeendelea kushuhudia ongezeko kubwa la uzalishaji wa umeme. Naomba kutumia fursa hii kulitaarifu Bunge lako Tukufu kuwa, katika kipindi cha mwaka mmoja, uwezo wa mitambo ya kufua umeme iliyounganishwa katika mfumo wa Gridi ya Taifa umeongezeka na kufikia **MW 4,031.71** Aprili 2025, sawa na ongezeko la asilimia 86.6 ikilinganishwa na Megawati 2,138 zilizokuwepo

mwezi Machi, 2024. Aidha, katika kiasi hicho, **MW 2,716.27** (asilimia 67.4) ni umeme unaotokana na maji; **MW 1,198.82** (asilimia 29.7) gesi asilia; **MW 101.12** (asilimia 2.5) mafuta; **MW 5** (asilimia 0.1) jua; na **MW 10.5** (asilimia 0.3) tungamotaka. ***Kielelezo Na. 1*** kinaonesha uwezo wa kila chanzo cha kuzalisha umeme uliounganishwa katika Gridi ya Taifa.

20.*Mheshimiwa Spika*, kutokana na Serikali ya Awamu ya Sita kuendelea kuweka kipaumbele na msukumo madhubuti katika kuhakikisha Tanzania inakuwa na umeme wa kutosha na uhakika, nchi yetu imeshuhudia ongezeko kubwa la uzalishaji wa umeme katika mfumo wa Gridi ya Taifa tangu Mwaka 2020/21. Wakati mwaka 2020/21 uwezo wa mitambo ya kufua umeme iliyounganishwa katika mfumo wa Gridi ya Taifa ulikuwa **MW 1,601.84**, kwa sasa mitambo hiyo ina uwezo wa kufua **MW 4,031.71,** sawa na ongezeko la asilimia 151.7 kama inavyoonekana katika ***Kielelezo Na. 2***.

21.*Mheshimiwa Spika*, ni vyema kutambua kuwa kutokana na jitihada hizi, nchi yetu imeweza sasa kuondokana na mgao wa umeme ambao ulikuwa changamoto kubwa katika kipindi cha miaka mingi na kuwa na ziada ya umeme. Aidha, kupatikana kwa umeme wa uhakika kumewezesha kupunguza gharama za uzalishaji na ufanyaji biashara nchini; kuzimwa kwa mitambo ya kuzalisha

umeme kwa kutumia mafuta ambayo uendeshaji wake ni wa gharama kubwa; na kuwezesha upatikanaji wa umeme wa uhakika vijijini, katika uendeshaji wa treni ya kisasa ya SGR na katika mikoa ambayo ilikuwa haijaungwa katika Gridi ya Taifa. Aidha, upatikanaji huu wa umeme wa uhakika umechangia kukua kwa Pato la Taifa na kukabiliana na mfumuko wa bei kutokana na athari chanya za upatikanaji wa umeme huo katika shughuli mbalimbali za kiuchumi na upatikanaji wa huduma.

***Kielelezo Na. 1*:** **Uwezo wa Mitambo ya Kufua Umeme Katika Gridi ya Taifa na Hali ya Upatikanaji Hadi Aprili, 2025**

Chanzo	**Uwezo wa Mitambo**		**Hali ya Upatikanaji (MW)**	
	MW	**Asilimia**	**MW**	**Asimilia**
Maji	2,716.27	67.37	2,580.60	73.46
Gesi Asilia	1,198.82	29.73	858.00	24.42
Mafuta	101.12	2.51	60.77	1.73
Jua	5.00	0.12	3.30	0.09
Tungamotaka	10.50	0.26	10.50	0.3
Jumla	**4,031.71**	**100**	**3,513.17**	**100**

Chanzo: **TANESCO**

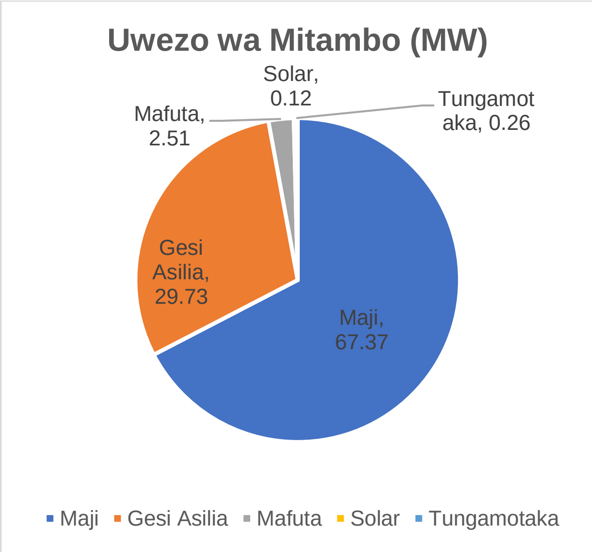

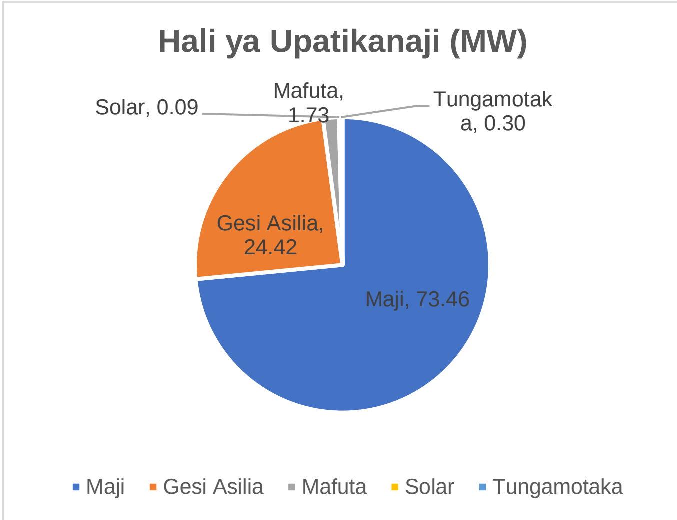

Chanzo: **TANESCO**

***Kielelezo Na. 2*: Uwezo wa Mitambo ya Kufua Umeme Iliyounganishwa katika Mfumo wa Gridi ya Taifa, 2020/21 – Aprili, 2025**

Mwaka	**2020/21**	**2021/22**	**2022/23**	**2023/24**	**Aprili, 2025**
Uwezo wa Mitambo (MW)	1,601.84	1,777.05	1,889.84	3,091.71	4,031.71

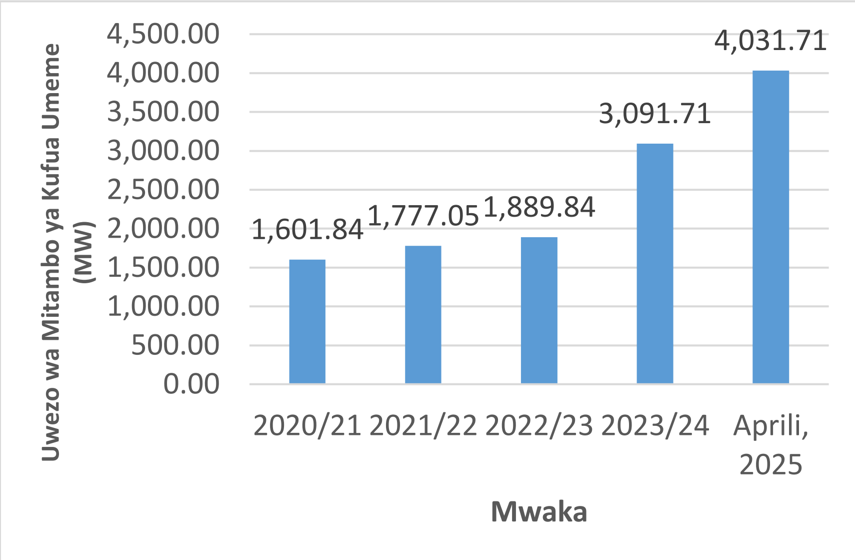

Chanzo: **TANESCO**

22. ***Mheshimiwa Spika***, ongezeko hili limetokana na kukamilika kwa miradi mbalimbali ya kuzalisha umeme katika kipindi husika, hususan Mradi wa Kuzalisha Umeme wa Maji wa Julius Nyerere ambapo hadi mwezi Aprili, 2025 mitambo yote tisa (9) imekamilika. Aidha, kwa sasa mitambo huingizwa kwenye Gridi ya Taifa kutokana na mahitaji ya umeme yaliyopo na kulingana na uwezo wa miundombinu ya usafirishaji. Serikali pia imeendelea kuchukua hatua za kukarabati

mitambo mbalimbali ya kuzalisha umeme ambayo imechangia katika kuimarisha uzalishaji wa umeme nchini. ***Kiambatisho Na. 1*** kinaonesha uwezo wa mitambo ya kuzalisha umeme iliyounganishwa katika Gridi ya Taifa hadi mwezi Aprili, 2025.

23. ***Mheshimiwa Spika***, kufikia mwezi Aprili, 2025, mitambo ya kuzalisha umeme ambayo haijaungwa katika Gridi ya Taifa ina uwezo wa jumla ya **MW 328.17** ambayo inajumuisha mitambo inayomilikiwa na TANESCO yenye uwezo wa kuzalisha **MW 20.19** na **MW 307.98** zinazalishwa na kampuni binafsi kwa ajili ya matumizi ya kampuni hizo kama inavyoonekana katika ***Kiambatisho Na. 2***.

24. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali kupitia TANESCO inanunua umeme wa jumla ya **MW 52** kutoka nje ya nchi ikilinganishwa na **MW 32** ilizokuwa ikinunua Mwaka 2023/24. Kati ya kiasi hicho kinachonunuliwa **MW 36** zinanunuliwa kutoka nchini Uganda kwa ajili ya Mkoa wa Kagera na **MW 16** kutoka nchini Zambia kwa ajili ya Mkoa wa Rukwa. Mahitaji ya mikoa hii yameongezeka, ambapo mahitaji ya Mkoa wa Kagera yameongezeka kutoka **MW 21** hadi **MW 36** katika kipindi cha mwaka mmoja kutokana na kuongezeka kwa matumizi ya umeme kupitia kiwanda cha sukari cha Kagera, hususan katika shughuli za umwagiliaji wa mashamba ya miwa na kuongezeka kwa wateja wapya 19,116. Aidha, mahitaji ya umeme katika Mkoa wa Rukwa yameongezeka

kutoka **MW 10** hadi **MW 16** katika kipindi cha mwaka mmoja kutokana pamoja na mambo mengine, kuongezeka kwa wateja kupitia kuungwa kwa jumla ya vijiji vipya 138 na vitongoji vipya 76.

25. ***Mheshimiwa Spika***, mahitaji ya juu ya umeme katika Gridi ya Taifa nchini yameendelea kuongezeka na kufikia **MW 1,921.44** zilizofikiwa tarehe 09 Aprili, 2025 saa 3:00 usiku ikilinganishwa na **MW 1,590.10** zilizofikiwa tarehe 26 Machi, 2024 saa 3:00 usiku sawa na ongezeko la asilimia 20.84. ***Kielelezo Na. 2*** ni mwenendo wa mahitaji ya juu ya umeme katika Mwaka 2023/24 na 2024/25. Aidha, ***Kielelezo Na. 3*** kinaonesha mwenendo wa mahitaji ya juu ya umeme nchini kuanzia mwaka 2020 hadi Aprili 2025.

26. ***Mheshimiwa Spika***, ongezeko la mahitaji ya umeme nchini la **MW 740.91** kutoka **MW 1,180.53** za mwaka 2020 hadi **MW 1,921.44** zilizofikiwa tarehe 09 Aprili, 2025 linatokana na jitihada kubwa na za makusudi zinazotekelezwa na Serikali ya Awamu ya Sita, hususan kukuza uchumi wa nchi yetu kunakoambatana na mahitaji ya umeme; kuimarisha huduma za kijamii ambazo uendeshaji wake unahitaji umeme; kukua kwa sekta za viwanda na usafirishaji (treni ya SGR); ongezeko la matumizi ya nishati safi ya kupikia; na kuimarika kwa uunganishaji wa umeme kwa wananchi mijini na vijijini.

***Kielelezo Na. 2*: Mwenendo wa Mahitaji ya Juu ya Umeme (MW) Nchini kwa Mwaka 2023/24 na 2024/25**

2023/24	1,466.10	1,482.80	1,413.50	1,399.90	1,389.5	1,339.70	1,434.40	1,510.30	1,590.10	1,590.12	1,461.64
2024/25	1,683.57	1,670.57	1,728.24	1,792.53	1,888.72	1,823.52	1,888.72	1,908.15	1,898.00	1,921.44	1,817.12
Tofauti	**217.47**	**187.77**	**314.74**	**392.63**	**499.22**	**483.82**	**396.49**	**397.85**	**307.00**	**331.31**	**355.393**

Chanzo: **TANESCO**

Kielelezo Na. 3: **Mwenendo wa Mahitaji ya Juu ya Umeme Nchini kwa Mwaka 2020 - Aprili, 2025**

Mwaka	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**Aprili 2025**
Mahitaji ya Juu ya Umeme (MW)	1,180.53	1,307.36	1,354.61	1,482.80	1,888.72	1,921.44

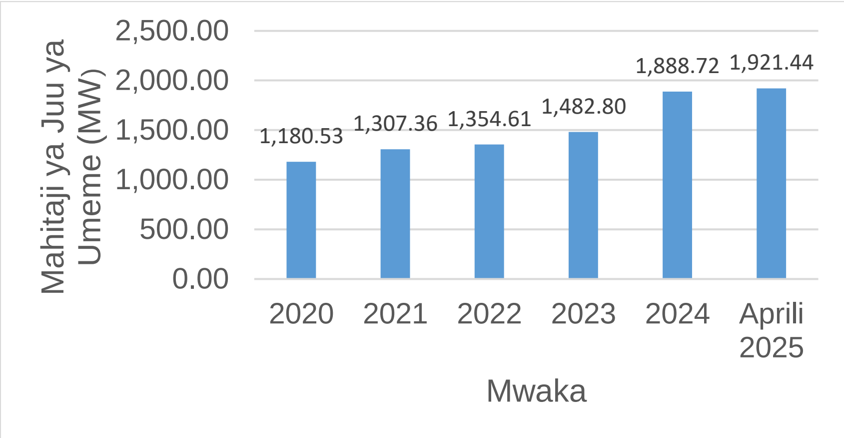

Chanzo: **TANESCO**

B.1.2 HALI YA USAFIRISHAJI NA USAMBAZAJI WA UMEME

27. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali imeendelea na upanuzi wa miundombinu ya kusafirisha umeme ambayo imefikia jumla ya urefu wa kilomita 8,140 ikiwa ni ongezeko la asilimia 5 ikilinganishwa na kilomita 7,745 za Mwaka 2023/24. Ongezeko hilo limetokana na kukamilika kwa mradi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 400 kutoka Nyakanazi hadi Kidahwe mkoani Kigoma na mradi

wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 132 kutoka Tabora hadi Urambo.

28.*Mheshimiwa Spika,* miundombinu ya usambazaji umeme imeongezeka kutoka kilomita 176,750.9 mwezi Aprili 2024 hadi kilomita 200,266.25 mwezi Aprili 2025 sawa na ongezeko la asilimia 13.3 ambapo kilomita 80,057.27 ni za msongo wa kati wa kilovoti 11 na 33 na kilomita 120,208.98 ni za msongo mdogo wa kilovoti 0.4. ***Kielelezo Na. 4*** ni mwenendo wa ukuaji wa miundombinu ya usafirishaji na usambazaji wa umeme.

Kielelezo Na. 4: **Mwenendo wa Ukuaji wa Njia za Kusafirisha na Kusambaza Umeme Mwaka 2021 - Aprili, 2025 (Kilomita)**

Msongo	2021	2022	2023	2024	2025	Jumla
Njia za Usafirishaji						
400kV	671	414		160	280	1,525
220kV	3,348		333	415		4,096
132kV	1,825				115	1,940
66kV	580					580
Jumla	**6,424**	**414**	**333**	**575**	**395**	**8,141**
Njia za Usamabzaji						
33kV	47,487.88	4,763.61	4,233.34	7,330.87	3,426.03	67,241.73
11kV	11,492.11	92.29	636.45	409.7	184.99	12,815.54
0.4kV	88,570.24	7,403.30	5,046.39	10,351.55	8,837.50	120,208.98
JUMLA	**147,550.23**	**12,259.20**	**9,916.18**	**18,092.12**	**12,448.52**	**200,266.25**

Chanzo*:* **TANESCO**

B.1.3 HUDUMA KWA WATEJA

29.*Mheshimiwa Spika,* Serikali kupitia TANESCO imeendelea kutekeleza mikakati mbalimbali ya kuimarisha utoaji wa huduma kwa wateja ikiwa ni pamoja na:

(i) Kusimamia mfumo wa huduma ya Nikonekt ambao umewezesha kuunganisha wateja 590,200 kwa kipindi cha Aprili 2024 hadi Aprili 2025;

(ii) Kuanzishwa kwa namba maalumu ya huduma kwa wateja bila malipo ya 180 (*Toll Free*) inayotumika nchi nzima. Huduma hii inawawezesha wateja kupiga simu bila malipo na kupata utatuzi wa changamoto na taarifa mbalimbali za huduma ya umeme kwa wakati;

(iii) Kuanzishwa kwa mfumo wa utoaji taarifa kwa wateja kwa njia ya *WhatsApp* yaani Jisoti ambao umesaidia kuboresha ufanisi wa utoaji wa huduma kwa wateja na utatuzi wa changamoto mbalimbali za upatikanaji wa umeme; na

(iv) Kuimarisha utoaji wa huduma kupitia makundi sogozi ya *WhatsApp* yaliyopo nchi nzima na matumizi ya mitandao ya kijamii ambayo yanawarahisisishia wateja kupata huduma za TANESCO.

B.1.4 MIRADI YA KUZALISHA UMEME

a) Miradi Iliyopo katika Hatua za Utekelezaji

(i) Mradi wa Kuzalisha Umeme wa Julius Nyerere (JNHPP–MW 2,115)

30.*Mheshimiwa Spika,* utekelezaji wa mradi huu ulioanza mwezi Juni 2019 umefikia asilimia 99.93 mwezi Aprili 2025, ambapo mitambo yote tisa (9) ya kuzalisha umeme imekamilika. Aidha, mitambo hiyo huingizwa kwenye Gridi ya Taifa kutokana na mahitaji ya umeme yaliyopo na kulingana na uwezo wa miundombinu ya usafirishaji. Kazi zilizokamilika ni ujenzi wa bwawa kuu (*main dam*), njia za kupitisha maji (*tunnels*), kituo cha kuongeza nguvu ya umeme (*switch yard*), nyumba za makazi na ofisi, pamoja na njia ya kusafirisha umeme kutoka kituo cha kufua umeme (*power house*) hadi kituo cha kupokelea umeme. Aidha, kazi ambazo zipo katika hatua za mwisho za ukamilishaji ni ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme (*power house*) na ujenzi wa barabara za kudumu ndani ya eneo la mradi na matuta madogo *(saddle dams)*.

(ii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Gesi Asilia wa Kinyerezi I Extension– MW 185

31.*Mheshimiwa Spika,* hadi mwezi Aprili 2025, Serikali imekamilisha ujenzi wa mitambo ya kuzalisha umeme ya Kinyerezi I Extension **MW 185** kwa asilimia 98.4 ambapo mitambo yote minne (4) kwa sasa inafua umeme wa kiasi cha **MW 40** kila mmoja, hivyo kiasi cha umeme wa **MW 160** kinaingizwa kwenye Gridi ya Taifa. Mradi huu pia

unahusisha uimarishaji wa njia ya kusafirisha umeme kutoka Kinyerezi kwenda Mbagala kupitia Gongolamboto na upanuzi wa vituo vya kupoza umeme vya Kinyerezi, Gongolamboto na Mbagala. Kwa ujumla utekelezaji wa kazi hizo umefikia asilimia 70 ambapo transfoma nne (4) za vituo vyote (Kinyerezi – 2, Gongolamboto - 1 na Mbagala – 1) zimeshafungwa katika vituo husika. Kazi nyingine zinazoendelea ni kuimarisha njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 132 yenye urefu wa kilomita 3.5 kutoka Kinyerezi hadi Gongolamboto kwa kujenga nguzo 16 na kuweka nyaya mpya za umeme. Kukamilika kwa mradi huo kutaimarisha huduma ya upatikanaji wa umeme wa uhakika katika mikoa ya Dar es Salaam na Pwani.

(iii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Rusumo – MW 80

32. ***Mheshimiwa Spika,*** utekelezaji wa mradi huu wa kuzalisha umeme wa **MW 80** kwa kutumia maporomoko ya maji ya Mto Kagera kwa ushirikiano wa nchi tatu (3) za Tanzania, Burundi na Rwanda kwa mgawanyo sawa wa umeme umekamilika, na hivyo kuiwezesha Tanzania kupata jumla ya **MW 26.67** za umeme. Kukamilika kwa mradi huu kumeboresha upatikanaji wa umeme katika mikoa ya Kanda ya Ziwa na kuunganishwa kwa Gridi ya Taifa ya Tanzania na Gridi za nchi za Burundi na Rwanda na hivyo kutoa

fursa ya kuziuzia umeme nchi hizo endapo zitakuwa na mahitaji.

(iv) Ukarabati wa Mitambo katika Kituo cha Kuzalisha Umeme cha Hale

33. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unalenga kukarabati miundombinu ya kuzalisha umeme katika Kituo cha Hale chenye uwezo wa kuzalisha **MW 21** ili kiweze kuzalisha umeme kwa uwezo wake wa juu badala ya **MW 10.5** zinazozalishwa sasa. Kufikia Aprili, 2025, utekelezaji umefikia asilimia 74 ambapo uchimbaji wa handaki na ujenzi wa barabara mpya yenye urefu wa kilometa 1.3 umekamilika kwa asilimia 100. Kwa upande wa kituo cha kupoza umeme, kazi zinazoendelea ni pamoja na ujenzi wa misingi ya transfoma, ujenzi wa ukuta wa kuzuia moto pamoja na ujenzi wa jengo la *switch gear*. Aidha, kazi zinazoendelea kwa upande wa *power house* ni uondoaji wa mitambo ya zamani pamoja na lifti ya kuingilia kwenye jengo la mitambo.

(v) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Malagarasi – MW 49.5

34. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali inaendelea na utekelezaji wa mradi wa ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme wa **MW 49.5** kwa kutumia maji ya Mto Malagarasi ambao hadi Aprili, 2025 umefikia asilimia 5.2. Mradi huu pia unahusisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa

kilovoti 132 yenye urefu wa kilomita 54 kutoka Malagarasi hadi Kidahwe mkoani Kigoma ambao utekelezaji wake umefikia asilimia 92.5. Aidha, usambazaji wa umeme katika vijiji saba (7) vinavyopitiwa na mradi huu ambavyo ni Igamba, Mazungwe, Kazuramimba, Mwamila, Kalenge, Mlela na Kidahwe umefikia asilimia 15.2. Mradi unatarajiwa kukamilika Oktoba, 2027.

(vi) Mradi wa Kuzalisha Umeme wa Jua Mkoani Shinyanga – MW 150

35. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unahusu ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme kwa kutumia jua katika eneo la Kishapu mkoani Shinyanga wenye uwezo wa kuzalisha **MW 150**. Utekelezaji wa awamu ya kwanza ya Mradi huu inayohusisha ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme wa **MW 50** umefikia asilimia 51. Aidha, mkataba wa ufadhili kati ya Serikali ya Tanzania na Shirika la Maendeleo la Ufaransa (AFD) kwa ajili ya utekelezaji wa awamu ya pili ya **MW 100** ulisainiwa tarehe 6 Desemba, 2024 na unatarajiwa kuanza utekelezaji mwezi Julai 2025 baada ya kukamilika kwa taratibu za zabuni ya kumpata mkandarasi.

b) Miradi ya Uzalishaji wa Umeme Iliyopo katika Hatua za Utayarishaji

(i) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Ruhudji – MW 358

36.*Mheshimiwa Spika,* Serikali iliendelea na maandalizi ya ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme wa **MW 358** kwa kutumia maji ya Mto Ruhudji mkoani Njombe na ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 400 yenye urefu wa kilomita 170 kutoka Ruhudji hadi kituo cha kupokea na kupoza umeme cha Kisada mkoani Iringa. Serikali inakamilisha uidhinishaji wa majedwali ya uthamini kwa ajili ya kuanza malipo ya fidia kwa wananchi wanaopisha mradi huu.

(ii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Rumakali – MW 222

37.*Mheshimiwa Spika,* mradi huu unahusisha ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme wa **MW 222** kwa kutumia maji ya Mto Rumakali, wilayani Makete katika Mkoa wa Njombe pamoja na ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 64.5 kutoka kwenye mitambo hadi kituo cha kupokea na kupoza umeme cha Iganjo mkoani Mbeya. Kwa sasa Serikali inakamilisha uidhinishaji wa majedwali ya uthamini kwa ajili ya kuanza malipo ya fidia kwa wananchi wanaopisha mradi.

(iii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Kakono – MW 87.8

38.*Mheshimiwa Spika,* mradi huu unalenga kuongeza uwezo wa uzalishaji wa umeme katika Gridi ya Taifa na upatikanaji wa umeme wa uhakika katika mikoa ya Kanda ya Ziwa. Mradi utahusisha ujenzi wa bwawa la kuzalisha umeme wa **MW 87.8** kwa kutumia maji ya Mto Kagera na ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 38 kutoka Kakono hadi Kyaka. Kufikia Aprili 2025, Serikali imesaini mikataba na Benki ya Maendeleo Afrika (AfDB) na Shirika la Maendeleo la Ufaransa (AFD) kwa ajili ya ufadhili wa mradi huo. Aidha, Serikali kupitia TANESCO imesaini Mkataba na Mshauri Mwelekezi wa mradi.

(iv) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Gesi Asilia Mtwara- MW 300

39.*Mheshimiwa Spika,* Serikali imeendelea na maandalizi ya utekelezaji wa mradi wa kuzalisha umeme kwa kutumia gesi asilia wa Mtwara utakaokuwa na uwezo wa kuzalisha **MW 300**. Aidha, Serikali imeanza kulipa fidia kwa wananchi waliopisha mradi ambapo hadi Aprili 2025, Shilingi milioni 500 zimelipwa kwa wananchi wa vijiji vya Kisiwa na Namgogoli katika Halmashauri ya Wilaya ya Mtwara.

B.1.5 MIRADI YA KUSAFIRISHA NA KUSAMBAZA UMEME

a) Miradi ya Kusafirisha na Kusambaza Umeme Iliyopo katika Hatua za Utekelezaji

(i) Mradi wa Kusafirisha Umeme kutoka JNHPP hadi Chalinze – Kilovoti 400 na Kituo cha Kupoza Umeme, Chalinze

40. ***Mheshimiwa Spika,*** ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 400 yenye urefu wa kilomita 160 kutoka kituo cha kuzalisha umeme cha Julius Nyerere hadi Chalinze mkoani Pwani umekamilika kwa asilimia 99.8 na ujenzi wa kituo cha kupokea na kupoza umeme cha Chalinze umekamilika kwa asilimia 97.6. Aidha, kwa sasa mradi huu upo katika hatua za uangalizi na miundombinu hiyo inaendelea kutumika kuingiza umeme unaozalishwa JNHPP kwenye Gridi ya Taifa.

(ii) Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 400 kutoka Singida – Arusha – Namanga

41. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali imekamilisha ujenzi wa mradi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 400 yenye urefu wa kilomita 414 kutoka Singida hadi Namanga kupitia Babati na Arusha na hivyo kuwezesha kuunganishwa kwa

Gridi za Taifa za Tanzania na Kenya. Kukamilika kwa mradi huu kuna manufaa mbalimbali kwa nchi yetu, ikiwa ni pamoja na kuwezesha kufanyika kwa biashara ya umeme baina ya Tanzania na nchi za Afrika Mashariki kupitia *East African Power Pool (EAPP)*.

(iii) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 400 kutoka Iringa hadi Sumbawanga kupitia Mbeya na Tunduma (TAZA)

42.*Mheshimiwa Spika,* mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 400 kutoka Iringa kupitia Mbeya, Tunduma hadi Sumbawanga yenye urefu wa kilomita 620 pamoja na ujenzi wa vituo vya kupoza umeme vya Kisada (Iringa), Iganjo (Mbeya), Tunduma na Sumbawanga. Utekelezaji wa mradi umefikia asilimia 38 na unatarajiwa kukamilika Mei, 2026. Kukamilika kwa mradi huu kutaimarisha upatikanaji wa umeme katika mikoa ya nyanda za Juu Kusini pamoja na kuunganisha Gridi ya Taifa na Gridi za nchi za Kusini mwa Afrika na hivyo kuwezesha kufanyika kwa biashara ya umeme baina ya nchi hizo kupitia *Southern African Power Pool (SAPP)*.

(iv) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 400 kutoka Nyakanazi hadi Kigoma

43.*Mheshimiwa Spika,* Serikali imekamilisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme wa msongo wa kilovoti 400 yenye urefu wa kilomita 280 kutoka Nyakanazi hadi Kigoma. Kufuatia kukamilika kwa njia hiyo, Serikali ilichukua hatua ya kujenga kituo cha dharura cha kupoza umeme cha Kidahwe ambacho kiliwezesha Mkoa wa Kigoma kuunganishwa katika Gridi ya Taifa kwa msongo wa kilovoti 220. Aidha, mradi wa ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 400 wa Nyakanazi - Kigoma unahusisha pia ujenzi wa kituo cha kudumu cha kupoza umeme cha Kidahwe mkoani Kigoma ambao kufikia mwezi Aprili 2025, utekelezaji wake umefikia asilimia 10.4. Vilevile, usambazaji wa umeme katika vijiji 18 vilivyopo katika eneo la mradi umefikia asilimia 73.

(v) Mradi wa Kuimarisha Gridi ya Taifa (*National Grid Stabilization Projects)* – Gridi Imara

44.*Mheshimiwa Spika,* lengo la mradi huu ni kuimarisha miundombinu ya kusafirisha na kusambaza umeme pamoja na vituo vya kupoza umeme katika mikoa mbalimbali, ikiwemo ufungaji wa mitambo na vifaa vya kisasa, ubadilishaji wa nguzo za miti kwa kusimika nguzo za zege, ufungaji

wa nyaya zenye uwezo wa kusafirisha umeme mkubwa pamoja na transfoma. Utekelezaji wa mradi huu umefikia asilimia 42 ambapo miradi sita (6) kati ya 27 imekamilika kama inavyoonekana katika ***Kiambatisho Na. 3.***

45.*Mheshimiwa Spika,* kazi zilizokamilika kupitia mradi huu ni pamoja na kuunganisha Mkoa wa Kigoma katika Gridi ya Taifa kupitia kituo cha Nyakanazi kwa kukamilisha mradi wa kusambaza umeme kutoka Nyakanazi kwenda Wilaya ya Kakonko na kuunganisha Wilaya za Ngara na Biharamulo za Mkoa wa Kagera katika Gridi ya Taifa kupitia kituo cha kupoza umeme cha Nyakanazi. Aidha, miradi mingine iliyokamilika ni pamoja na uboreshaji wa upatikanaji wa umeme katika maeneo ya Kurasini - Dar es Salaam kwa kukamilisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 132 kutoka Ilala hadi Kurasini; kuboresha upatikanaji wa umeme katika miji ya Songwe Mkwajuni na Mbangala mkoani Songwe kwa kukamilisha ufungaji wa transfoma katika miji hiyo na kuweka nyaya zenye uwezo mkubwa kwenye njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 132 kutoka Ubungo kupitia Chalinze hadi Hale.

46.*Mheshimiwa Spika,* vilevile, Serikali imeendelea na taratibu za utekelezaji wa Awamu ya Pili ya Mradi wa Gridi Imara ambapo kupitia TANESCO, imekamilisha Upembuzi Yakinifu kwa

miradi saba (7) na kuendelea na maandalizi ya Upembuzi Yakinifu kwa miradi nane (8) kama ilivyoainishwa katika ***Kiambatisho Na. 4.*** Kukamilika kwa miradi ya Gridi Imara kutaimarisha upatikanaji wa umeme katika maeneo mbalimbali nchini na hivyo kuchochea ukuaji wa shughuli za kiuchumi na kijamii.

(vi) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 132 Kutoka Tabora hadi Katavi kupitia Sikonge

47.*Mheshimiwa Spika,* Serikali inaendelea kukamilisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 132 yenye urefu wa kilomita 383 kutoka Tabora hadi Katavi kupitia Sikonge, Ipole na Inyonga ambao utekelezaji wake umefikia asilimia 96. Kukamilika kwa mradi huu kutawezesha kuunganishwa kwa Mkoa wa Katavi katika Gridi ya Taifa na kuboresha upatikanaji wa umeme wa uhakika katika mkoa huo.

(vii) Mradi wa Ukarabati na Uboreshaji wa Gridi ya Taifa *(TANESCO Transmission Grid Rehabilitation and Upgrading - TTGRUP)*

48.*Mheshimiwa Spika,* mradi huu unalenga kuimarisha Gridi ya Taifa kwa kukarabati na kuboresha vituo nane (8) vya kupoza umeme, kurefusha Mkongo wa Mawasiliano (*Optic Fiber*) na

kuboresha miundombinu ya mawasiliano kwa kuondoa *earth wire* na kuweka *optical ground wire* pamoja na kuimarisha mfumo wa uendeshaji na udhibiti wa Gridi ya Taifa. Mradi huu unagharamiwa na Shirika la Maendeleo la Ufaransa (AFD) pamoja na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Kufikia Aprili 2025, uboreshaji wa miundombinu ya mawasiliano umekamilika kwa asilimia 100 na uboreshaji wa mfumo wa udhibiti wa Gridi ya Taifa umefikia asilimia 70.

(viii) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 220 kutoka Benaco hadi Kyaka

49. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme wa msongo wa kilovoti 220 kutoka Benaco hadi Kyaka yenye urefu wa kilomita 166.2 itakayounganisha Mkoa wa Kagera katika Gridi ya Taifa. Serikali kupitia TANESCO imekamilisha uthamini wa mali za wananchi wanaopisha mradi na kazi zinazoendelea ni pamoja na kuendelea na taratibu za malipo ya fidia na kumpata Mkandarasi kwa ajili ya utekelezaji wa mradi.

(ix) Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 220 kutoka Mwanza hadi Isaka kwa Ajili ya Uendeshaji wa Treni ya Umeme (*SGR Lot V*)

50.*Mheshimiwa Spika,* mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 230 kutoka Mwanza hadi Isaka kwa ajili ya uendeshaji wa treni ya SGR. Serikali kupitia TANESCO inaendelea na taratibu za malipo ya fidia kwa wananchi wanaoipisha mradi na kazi ya usanifu wa mradi inaendelea.

(x) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 400 kutoka Chalinze - Kinyerezi - Mkuranga (*NEG Phase 1*)

51.*Mheshimiwa Spika,* mradi huu unahusisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 400 kutoka Chalinze hadi Mkuranga kupitia Kinyerezi yenye urefu wa kilomita 135 na vituo vya kupoza umeme vya Chalinze, Kinyerezi na Mkuranga. Mradi huu pia unahusisha ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha Morogoro. Hadi Aprili 2025, Mkandarasi anaendelea na maandalizi ya awali ya utekelezaji wa mradi ikiwemo usafishaji wa eneo, uchunguzi wa udongo na ununuzi wa vifaa.

(xi) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 400 kutoka Chalinze – Dodoma (*NEG Phase 2*)

52. ***Mheshimiwa Spika,*** utekelezaji wa mradi huu unahusisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 400 kutoka Chalinze hadi Dodoma yenye urefu wa kilomita 345 na upanuzi wa kituo cha kupokea na kupoza umeme cha Dodoma. Mradi huu utawezesha kusafirisha umeme unaotoka JNHPP kupitia Chalinze kwenda Dodoma na kusambazwa katika mikoa mbalimbali nchini (*power evacuation*). Serikali imekamilisha ulipaji wa fidia kwa wananchi wanaopisha mradi ambapo kwa sasa Mkandarasi anaendelea na usanifu wa mradi, uchunguzi wa udongo pamoja na kuanza taratibu za awali za ununuzi wa vifaa vya ujenzi.

(xii) Mradi wa Kuboresha Utendaji Kazi wa TANESCO *(Corporate Management System – CMS)*

53. ***Mheshimiwa Spika***, mradi huu unalenga kuboresha hali ya utendaji kazi wa TANESCO kwa kuweka mifumo inayowezesha kuongeza tija na ufanisi. Kufikia Aprili 2025, utekelezaji wa mradi umefikia asilimia 89. Kazi zilizokamilika ni pamoja na kutoa mafunzo kwa watumiaji wa mfumo na ufungaji wa vifaa vya miundombinu katika vituo vya taarifa *(Primary Data Center – NIDC* na *Secondary Data Center – eGA).*

(xiii) Ujenzi wa Kituo cha Kupoza Umeme cha Ibadakuli, Shinyanga

54. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unahusisha ujenzi wa kituo kipya chenye uwezo wa kilovoti 400/220/33 na kusimika transfoma kubwa mbili zenye ukubwa wa MVA 315 kila moja katika eneo la Ibadakuli mkoani Shinyanga ili kuimarisha upatikanaji wa umeme wa uhakika katika mikoa ya Kanda ya Ziwa na maeneo jirani kwa lengo la kuchochea shughuli za kiuchumi, hususan uchimbaji wa madini, usafirishaji kwa kutumia treni ya SGR na mradi wa Bomba la Kusafirisha Mafuta Ghafi kutoka nchini Uganda hadi Tanga (EACOP). Hadi Aprili, 2025 ujenzi wa mradi umefikia asilimia 21.8. Kazi zinazoendelea kutekelezwa ni pamoja na ujenzi wa misingi kwa ajili ya kusimika mitambo.

b) Miradi ya Kusafirisha na Kusambaza Umeme Iliyopo Katika Hatua ya Utayarishaji

(i) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 400 kutoka Chalinze – Segera na Msongo wa Kilovoti 220 kutoka Segera – Tanga

55. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 400 kutoka Chalinze – Segera – Same – Arusha; msongo wa kilovoti 220 Segera – Tanga; na ujenzi wa vituo vya kupoza umeme vya Segera,

Tanga na Same. Hadi Aprili, 2025, Serikali imekamilisha Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii (ESIA), Upembuzi Yakinifu na Usanifu wa Mradi. Vilevile, Serikali inaendelea na juhudi za utafutaji wa fedha kwa ajili ya utekelezaji wa mradi.

(ii) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 400 kutoka Segera- Same- Arusha (*Lemugur*)

56.*Mheshimiwa Spika,* mradi huu unalenga ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 400 kutoka Segera hadi Arusha kupitia Same, kituo cha kupokea na kupoza umeme cha Same na upanuzi wa vituo vya kupoza umeme vya Segera na Lemugur. Kufikia mwezi Aprili 2025, kazi zilizokamilika ni Upembuzi Yakinifu, Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii (ESIA) pamoja na usanifu wa mradi. Aidha, Serikali inaendelea kutafuta fedha kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu.

(iii) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 220 kutoka Makutopora hadi Tabora kwa ajili Uendeshaji wa Treni ya Umeme (*SGR Lot 3*)

57.*Mheshimiwa Spika,* utekelezaji wa mradi wa ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 320 kutoka Makutupora hadi Tabora kwa ajili ya uendeshaji wa treni ya umeme unaendelea. Hadi Aprili 2025, kazi

zilizokamilika ni pamoja na Upembuzi Yakinifu wa mradi na kuweka mipaka ya mkuza wa njia ya kusafirisha umeme. Taratibu za kumpata Mshauri Mwelekezi zinatarajiwa kukamilika Juni 2025.

(iv) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 220 kutoka Tabora hadi Isaka kwa ajili ya Uendeshaji wa Treni ya Umeme (*SGR Lot 4*)

58. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia TANESCO inaendelea na utelekezaji wa mradi wa ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 130 kutoka Tabora hadi Isaka kwa ajili ya uendeshaji wa treni ya umeme. Kufikia Aprili 2025, kazi zilizokamilika ni utafiti wa awali na kazi zinazoendelea ni pamoja na Upembuzi Yakinifu na tathmini ya malipo ya fidia kwa wananchi watakaopisha mradi huo.

(v) Ujenzi wa Njia za Kusafirisha Umeme *(Submarine Cables)* kutoka Tanzania Bara kwenda Zanzibar na Mafia

59. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kuimarisha hali ya upatikanaji wa umeme Zanzibar, Serikali kupitia TANESCO inaendelea na utekelezaji wa miradi ya njia za kusafirisha umeme za msongo wa kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 49.95 kutoka Ununio – Dar es Salaam kwenda Unguja na msongo

wa kilovoti 132 yenye urefu wa kilomita 87 kutoka Tanga kwenda Pemba kupitia chini ya Bahari *(submarine cables).* Aidha, mradi huu unahusisha pia ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme wa msongo wa kilovoti 33 yenye urefu wa kilomita 109.2 kutoka Mkuranga hadi Mafia. Hadi kufikia Aprili 2025, kazi zilizokamilika ni pamoja na Upembuzi Yakinifu, usanifu wa awali na utayarishaji wa nyaraka za zabuni kwa ajili ya kuwapata Wakandarasi wa ujenzi.

(vi) Mradi wa Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 400 kutoka Tanzania hadi Uganda (Ibadakuli - Masaka)

60. ***Mheshimiwa Spika,*** ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 400 yenye urefu wa kilomita 617 kutoka Ibadakuli – Nyakanazi – Kyaka hadi Masaka, Uganda pamoja na ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha Kyaka utawezesha kuunganisha Gridi ya Tanzania na Uganda. Kufikia Aprili 2025, Upembuzi Yakinifu na Tathmini ya Athari kwa Mazingira pamoja na tathmini ya mali za wananchi watakaopisha mradi zimekamilika. Taratibu za upatikanaji wa fedha za utekelezaji wa mradi zinaendelea.

(vii) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 220 Kutoka Chalinze – Bagamoyo

61.*Mheshimiwa Spika,* utekelezaji wa mradi huu unahusisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 220 kutoka Chalinze - Bagamoyo yenye urefu wa kilomita 90 pamoja na ujenzi wa kituo cha kupokea na kupoza umeme cha Bagamoyo. Kwa sasa Serikali inaendelea na taratibu za upatikanaji wa fedha za kutekeleza mradi huu.

(viii) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 400 kutoka Sumbawanga hadi Kigoma Kupitia Mpanda na Kituo cha Kupoza Umeme Mpanda

62.*Mheshimiwa Spika,* ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa Kilovoti 400 kutoka Sumbawanga hadi Kigoma kupitia Mpanda yenye urefu wa kilomita 480 utaimarisha upatikanaji wa umeme katika mikoa ya Tabora, Katavi na Kigoma. Benki ya Maendeleo Afrika (AfDB) na Benki ya Exim ya Korea zimeonesha nia ya kugharamia mradi huu. Kwa sasa taratibu za ununuzi wa Mkandarasi wa kutekeleza mradi zinaendelea.

c) Utekelezaji wa Miradi Mingine na Matengenezo ya Mitambo

63. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kuimarisha hali ya upatikanaji wa umeme nchini, Serikali kupitia TANESCO imeendelea kufanya ukaguzi wa hali ya mitambo ya kufua umeme na kufanya matengenezo na maboresho ya miundombinu ya umeme. Vituo 12 vya uzalishaji umeme vilifanyiwa matengenezo makubwa na madogo na vituo 17 vya kupoza umeme vilifanyiwa maboresho kama inavyoonekana katika ***Kiambatisho Na*. *5A*** na ***5B.*** Aidha, kazi ya kuimarisha miundombinu ya usafirishaji umeme iliendelea kwa kufanya ukaguzi wa kina ili kubaini maeneo yenye changamoto na kuyafanyia ukarabati. Ukarabati uliofanyika ulihusisha ubadilishaji wa nyaya chakavu zenye urefu wa kilomita 186.2, vikombe vilivyopasuka katika njia 11 za misongo mbalimbali, vyuma vilivyoibiwa, kuondoa nguzo za miti 1,810 na kuweka nguzo za zege pamoja na ukarabati wa sehemu zilizoathiriwa na mmomonyoko wa udongo na kusafisha mikuza ya njia za kusafirisha umeme. ***Kiambatisho Na*. *5C*** kinaonesha maboresho ya njia za kusafirisha umeme.

64. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali kupitia TANESCO inatekeleza mradi wa kuboresha na kuongeza uwezo wa mitambo ya kuongoza/ kuendesha Gridi ya umeme (*SCADA-EMS*) ambapo kufikia Aprili 2025 umefikia asilimia 53 na unatarajiwa kukamilika Julai 2025. Mradi huu, una lengo la kuongeza

ufanisi wa uendeshaji wa gridi kupitia teknolojia ya kidijitali.

B.1.6 USHIRIKI WA TANZANIA KATIKA BIASHARA YA UMEME KUPITIA *EASTERN AFRICAN POWER POOL (EAPP)* NA *SOUTHERN AFRICA POWER POOL (SAPP)*

65. ***Mheshimiwa Spika,*** Tanzania ni mwanachama wa Jumuiya za Kikanda za Kuuziana Umeme za Afrika Mashariki na Kusini mwa Afrika *(Eastern African Power Pool - EAPP* na *Southern Africa Power Pool - SAPP)*. Jumuiya hizo zinatoa fursa kwa nchi wanachama kutumia kwa ufanisi vyanzo vya kuzalisha umeme walivyonavyo na kuuza umeme huo kwa nchi wanachama wenye uhitaji kwa manufaa ya nchi zote. Aidha, uwepo wa Jumuiya hizo ni kichocheo muhimu kwa nchi kushirikiana katika ujenzi wa miundombinu wezeshi inayounganisha nchi na nchi (*power interconnector*) ili kuwezesha kuwa na mizania ya pamoja itakayowezesha biashara ya umeme kufanyika katika Jumuiya hizo.

66. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kuhakikisha kuwa Tanzania inashiriki ipasavyo katika biashara ya umeme kupitia EAPP na SAPP, Serikali kupitia TANESCO imekamilisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 400 yenye urefu wa kilomita 414 kutoka Singida kupitia Arusha hadi Namanga ambayo imeiwezesha nchi

kuungwa na EAPP kupitia Kenya. Aidha, Serikali inaendelea na ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 400 yenye urefu wa kilomita 620 (TAZA) itakayowezesha Gridi ya Taifa kuungwa na SAPP na hivyo kuiwezesha Tanzania kuuziana umeme na nchi za Kusini mwa Afrika kupitia Zambia.

67.*Mheshimiwa Spika,* kwa sasa vyanzo vikuu vya kuzalisha umeme nchini vipo katika mikoa ya Pwani na Kusini Mashariki mwa Tanzania (Dar es Salaam, Pwani na Morogoro). Kutokana na umbali na kutokuwa na vyanzo vya uhakika vya kuzalisha umeme katika maeneo mengine ya nchi yaliyobaki ikiwemo Mikoa ya Kanda ya Kaskazini na maeneo mengine ya nchi, usafirishaji wa umeme kwenda katika mikoa hiyo umekuwa ukipelekea changamoto ya ubora wa umeme kwa nyakati tofauti katika maeneo hayo. Aidha, ikiwa ni hatua ya kukabiliana na changamoto hiyo, Serikali inakamilisha taratibu za ununuzi wa kiasi cha **MW 100** za umeme kutoka nchini Ethiopia kupitia Kenya ili kuimarisha hali ya upatikanaji wa umeme katika maeneo husika. Vilevile, kiasi hicho cha umeme utakaonunuliwa kutoka nchini Ethiopia kitahesabiwa kuanzia katika eneo la Namanga lililopo mpakani mwa Tanzania na Kenya ambapo ndipo mita ya mauziano ya umeme huo imefungwa. Eneo hilo la Namanga lipo karibu na mikoa ya Kanda ya Kaskazini na hivyo kusaidia uimarishaji wa ubora wa upatikanaji wa umeme katika mikoa husika.

68. ***Mheshimiwa Spika,*** manufaa mengine ya hatua hiyo ni pamoja na kuongeza usalama wa mfumo wa Gridi ya Taifa na uwezo wa kurejesha Gridi kwa haraka iwapo litatokea tatizo la kuzimika kwa Gridi na kusaidia kupunguza msongamano wa kusafirisha umeme ikizingatiwa kuwa baadhi ya njia za kusafirisha umeme zimeelemewa na kushindwa kupitisha umeme wa kutosha. Aidha, hatua hii itakuwa ni sehemu ya utekelezaji wa Mpango Mahsusi wa Tanzania wa Nishati (*National Energy Compact for Tanzania*) ulioridhiwa na Marais wa Afrika katika Mkutano wa Nishati wa Afrika *(Mission 300)* ambapo moja ya nguzo zake ni kuunganisha gridi za umeme za Afrika ili kuwezesha ushirikiano katika kubadilishana umeme.

B.1.7 UTENDAJI WA KAMPUNI TANZU ZA TANESCO

a) Kampuni ya Ujenzi na Ukarabati wa Miundombinu ya Usafirishaji na Usambazaji Umeme (ETDCO)

69. ***Mheshimiwa Spika***, ETDCO inaendelea na utekelezaji wa miradi mbalimbali ya ujenzi wa njia za kusafirisha umeme. Hadi Aprili, 2025, Kampuni hiyo imekamilisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 132 yenye urefu wa kilomita 115 kutoka Tabora hadi Urambo; miradi ya usambazaji umeme wa msongo wa kilovoti 33 na 11 katika mikoa ya Katavi, Mtwara, Morogoro na Arusha pamoja na mradi wa kuboresha njia za

usambazaji umeme katika Kisiwa cha Songo Songo. Aidha, ETDCO inaendelea kukamilisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 132 yenye urefu wa kilomita 383, ambapo kipande cha kutoka Tabora hadi Ipole chenye urefu wa kilomita 110 kimekamilika kwa asilimia 100 na Ipole hadi Inyonga chenye urefu wa kilomita 125 ujenzi umefikia asilimia 98 na Mkandarasi anamalizia ukaguzi wa mwisho wa njia hiyo kabla ya umeme kuwashwa. Aidha, kwa kipande cha Inyonga hadi Mpanda chenye urefu wa kilomita 130 ujenzi umekamilika kwa asilimia 95. Kwa ujumla utekelezaji wa mradi huu umefikia asilimia 96 na unatarajiwa kukamilika katika mwaka huu wa fedha wa 2024/25. Kukamilika kwa miradi hii kutawezesha kuunganisha Mkoa wa Katavi katika Gridi ya Taifa na kuimarisha upatikanaji wa umeme katika Mkoa wa Tabora. Vilevile, Kampuni hiyo imekamilisha utekelezaji wa miradi ya kusambaza umeme vijijini katika mikoa ya Mbeya, Geita, Katavi na Kigoma na ujenzi wa njia za kusambaza umeme kwenye nyumba 3,000 katika eneo la Msomera wilayani Handeni kwa ajili ya familia zinazohamia kutoka Hifadhi ya Ngorongoro.

b) Kampuni ya Kuzalisha Nguzo za Zege Tanzania (TCPM)

70. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia TANESCO ilitoa mtaji kwa Kampuni Tanzu ya TCPM ili kuwezesha ujenzi wa kiwanda cha kuzalisha nguzo za zege nchini katika Mkoa wa

Tabora. Hadi Aprili, 2025 ujenzi wa kiwanda hicho umefikia asilimia 48. Vilevile, TCPM imeingia ubia wa kujenga viwanda vya kuzalisha nguzo za zege na wawekezaji wazawa 11 katika mikoa ya Arusha (1), Morogoro (1), Dodoma (2), Singida (1), Shinyanga (1), Tanga (2), Lindi (1), Njombe (1) na Kigoma (1) ambavyo vipo katika hatua mbalimbali za ujenzi. Kati ya viwanda hivyo, kiwanda cha Arumeru Concrete Works kilichopo mkoani Arusha kimeshaanza uzalishaji na usambazaji wa nguzo na kiwanda cha Mikese Concrete Works cha Mkoani Morogoro kinatarajiwa kuanza uzalishaji mwishoni mwa Mei 2025. Pamoja na manufaa mengine, ujenzi wa viwanda hivyo katika maeneo mbalimbali nchini utasaidia kuongeza ajira na kupunguza gharama za usafirishaji wa nguzo. Aidha, hadi Aprili 2025 TCPM imesambaza jumla ya nguzo 34,181 ambazo zimetumika katika miradi mbalimbali ya usafirishaji na usambazaji umeme nchini ikilinganishwa na nguzo 19,368 mwezi Aprili, 2024 sawa na ongezeko la asilimia 76.

c) Kampuni ya Uendelezaji wa Rasilimali ya Jotoardhi (TGDC)

71.*Mheshimiwa Spika*, Tanzania ni moja ya nchi chache duniani zilizobarikiwa kuwa na rasilimali ya jotoardhi. Rasilimali hii ikiendelezwa itaimarisha upatikanaji wa umeme endelevu unaotokana na vyanzo mbadala na jadidifu. Serikali kupitia TGDC inaendelea na utekelezaji wa miradi ya jotoardhi ili kuzalisha umeme kupikitia

chanzo hiki. Miradi inayoendelea kutekelezwa ni pamoja na Ngozi (**MW 70**), Kiejo-Mbaka (**MW 60**) na Natron (**MW 60**). Utekelezaji wa miradi hii upo katika hatua mbalimbali kama ifuatavyo:

(i) Mradi wa Ngozi wa MW 70 mkoani Mbeya

72.*Mheshimiwa Spika* mradi huu katika awamu ya kwanza unalenga kuzalisha umeme wa **MW 30** kwa gharama ya Dola za Marekani milioni 144 sawa na takriban Shilingi bilioni 367.9. Utekelezaji wa mradi umefikia hatua ya tatu ambayo ni uhakiki wa rasilimali ya jotoardhi kwa ajili ya kuzalisha umeme. Hatua hii inatekelezwa kupitia progamu ya uchorongaji wa visima vitatu (3) vya uhakiki vitakavyochorongwa kwa urefu wa mita 1,500 kwa kutumia mtambo wa kuchoronga *(drilling rig)* ulionunuliwa na Serikali. Gharama za utekelezaji wa programu ya uchorongaji ni Dola za Marekani milioni 14.7 sawa na takriban Shilingi bilioni 34.4. Hadi Aprili, 2025, TGDC imetekeleza programu ya uchorongaji kama ifuatavyo:

i. Kukamilisha malipo ya awali kwa Mkandarasi (M/s KenGen) ambapo kwa sasa yupo katika maandalizi ya kuanza programu ya uchorongaji;

ii. Kuanza utaratibu wa ufunguzi wa *Letter of Credit* kwa ajili ya mkandarasi itakayofunguliwa katika Benki Kuu ya Tanzania (BOT);

iii. Kukamilisha ujenzi wa miundombinu ya maji na barabara katika eneo la kuchorongea *(drilling platform)* na kambi kwa ajili ya

wafanyakazi katika maeneo ya visima namba NZB 3, NB 5 na NB1*;* na

iv. Ununuzi wa vifaa na malighafi *(drilling consumbales)* ya kuchorongea visima katika mradi wa jotoardhi wa Ngozi umekamilika kwa asilimia 98. Aidha, ununuzi wa watoa huduma mbalimbali kwa ajili ya kutekeleza programu ya uchorongaji umekamilika.

(ii) Miradi ya Kiejo-Mbaka (MW 60) - Mbeya na Natron - Arusha

73.*Mheshimiwa Spika,* mradi wa Kiejo - Mbaka ni mradi mwingine unaotekelezwa na Serikali kupitia TGDC. Mradi huu upo kwenye hatua ya uhakiki wa rasilimali ya jotoardhi itakayotekelezwa kupitia programu ya uchorongaji wa visima vinne (4) vya uhakiki. Mradi ukikamilika utakuwa na uwezo wa kuzalisha hadi **MW 60** za umeme. Kwa kuanzia, mradi unatarajiwa kuzalisha **MW 10** zitakazogharimu Dola za Marekani milioni 75. Hadi Aprili 2025, TGDC imekamilisha kazi zifuatazo:

i. Kulipa ada ya ukodishaji wa ardhi *(land lease payments)* kwa wananchi waliopo katika eneo la mradi; na

ii. Kuendelea na taratibu za ununuzi wa Mshauri Mwelekezi kwa ajili ya kundaa na kusimamia programu ya uchorongaji wa visima vinne (4) vya uhakiki wa rasilimali katika mradi wa Kiejo - Mbaka.

74. ***Mheshimiwa Spika,*** aidha, mradi wa Natron uliopo mkoani Arusha upo katika hatua ya utafiti wa kina wa juu ya ardhi *(detailed surface exploration)*. TGDC katika mwaka 2024/25 imeendelea na taratibu za ununuzi wa Mshauri Mwelekezi kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hii.

75. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kwa kushirikiana na Wadau wa Maendeleo ilifanikisha kufanyika kwa Kongamano la 10 la Jotoardhi Afrika (*10th African Rift Geothermal Conference – ARGeo-C10*) kuanzia tarehe 21 – 27 Oktoba, 2024, Jijini Dar es Salaam. Kongamano hilo lilifunguliwa rasmi tarehe 23 Oktoba, 2024 na Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na lilihudhuriwa na washiriki zaidi ya 800 kutoka nchi 26 duniani. Kauli mbiu ya Kongamano hilo ilikuwa ni *"Kuharakisha Maendeleo ya Rasilimali za Jotoardhi Barani Afrika, Masoko ya Gesi ya Ukaa na Upunguzaji wa Gesi ya Ukaa"*. Aidha, kongamano hilo limetangaza kwa kina fursa zilizopo nchini za uendelezaji wa rasilimali ya jotoardhi na pia lilitoa fursa ya kubadilishana uzoefu na nchi nyingine kuhusu namna bora ya kukabiliana na changamoto mbalimbali katika uendelezaji wa jotoardhi nchini na Barani Afrika kwa ujumla.

B.1.8 MIRADI YA NISHATI VIJIJINI

76.***Mheshimiwa Spika,*** katika Mwaka 2024/25 Serikali iliendelea kutekeleza azma yake ya kuhakikisha kuwa huduma ya umeme inafika katika vijiji vyote Tanzania Bara. Napenda kutumia fursa hii kulitaarifu Bunge lako Tukufu kuwa, Serikali imeweza kuvifikia vijiji vyote 12,318 vya Tanzania Bara kupitia miradi mbalimbali ya umeme inayosimamiwa na Wakala wa Nishati Vijijini (REA).

77.***Mheshimiwa Spika,*** hatua hii ya kufikisha miradi ya umeme katika vijiji vyote Tanzania Bara ina manufaa mbalimbali kwa wananchi wa maeneo hayo, ikiwa ni pamoja na kutoa fursa za ajira kupitia shughuli za uzalishaji mali kama vile kilimo, ufugaji, uvuvi, viwanda vidogo na biashara; kuboresha huduma za jamii ikiwemo afya na elimu pamoja na kuimarisha ulinzi na usalama hususan katika maeneo ya mipakani. Aidha, hatua hiyo imeimarisha huduma za mawasiliano ya simu katika maeneo ya vijijini, huduma za kifedha pamoja na kurahisisha upatikanaji wa habari kwa wananchi kupitia runinga, redio na mitandao ya kijamii, na hivyo kufanya mazingira ya vijijini kuwa ya kuvutia na kupunguza ushawishi kwa wananchi kuhamia mijini.

78.***Mheshimiwa Spika,*** pamoja na kukamilisha kazi ya kuunganisha umeme vijijini, Serikali imeendelea kupeleka umeme kwenye vitongoji na

kutekeleza miradi mingine ya kupeleka nishati vijijini kama ifuatavyo:

a) **Mradi wa Kusambaza Umeme katika Vitongoji – *(Hamlet Electrification Project – HEP IIA)***

79.*Mheshimiwa Spika,* mradi huu unalenga kusambaza umeme katika vitongoji 3,060 vya Majimbo 204 ya Uchaguzi nchini sawa na wastani wa vitongoji 15 kwa kila jimbo ambavyo havijafikiwa na miundombinu ya usambazaji wa umeme. Mradi huu unahusisha ujenzi wa njia za umeme wa msongo mdogo zenye urefu wa kilomita 6,118; ufungaji wa transfoma 3,060 na kuunganisha wateja wa awali 100,947. Hadi Aprili 2025, kazi zilizofanyika ni pamoja na kuwapata Wakandarasi wa kutekeleza mradi, upimaji wa kina na usanifu wa mradi pamoja na uagizaji wa vifaa. Mradi unatarajiwa kukamilika Septemba 2026.

b) **Mradi wa Kupeleka Umeme kwenye Vitongoji katika Mikoa ya Songwe na Kigoma**

80.*Mheshimiwa Spika,* mradi huu unalenga kupeleka umeme katika vitongoji 667 ambapo vitongoji 360 ni vya Mkoa wa Kigoma na vitongoji 307 ni vya Mkoa wa Songwe. Mradi utahusisha ujenzi wa njia za umeme za msongo wa kati zenye urefu wa kilomita 726.24; njia za umeme wa msongo mdogo zenye urefu wa kilomita 1,308; ufungaji wa transfoma 653 na kuunganisha wateja

wa awali 28,471. Hadi Aprili, 2025, jumla ya vitongoji 341 kati ya 667 sawa na asilimia 51.12 viliunganishiwa umeme na wateja wa awali 3,178 kati ya 28,471 sawa na asilimia 11.16 wameunganishwa na huduma ya umeme.

c) Mradi wa Kupeleka Umeme katika Vitongoji Awamu ya Pili B (*Hamlet Eletrification Project – HEP IIB*)

81.*Mheshimiwa Spika,* mradi huu ni sehemu ya utekelezaji wa mpango mahsusi wa kuunganisha vitongoji 30,702 ambavyo havijafikiwa na miundombinu ya umeme kati ya vitongoji 64,359 katika mikoa 25 ya Tanzania Bara. Mradi huu utahusisha uunganishaji wa umeme katika vitongoji 9,009 kupitia ujenzi wa miundombinu ya kilomita 13,180.56 za njia za msongo wa kati, kilomita 14,016.50 za msongo mdogo, ufungaji wa transfoma 9,009 za kVA 100 na 200, na uunganishaji wa wateja wa awali 290,300. Hadi Aprili 2025, kazi zilizofanyika ni pamoja na kukamilisha uhakiki wa vitongoji ambavyo havijafikiwa na umeme, kufanya usanifu wa kina wa mradi na kuandaa nyaraka za zabuni kwa ajili ya kutangaza mradi ili kuwapata wakandarasi. Utekelezaji wa mradi huu ni sehemu ya utekelezaji wa Mpango Mahsusi wa Nishati *(National Energy Compact 2025)* unaolenga kutimiza azma ya kuwafikishia umeme watu milioni 300 katika Bara la Afrika ifikapo mwaka 2030.

d) **Mradi wa Ujazilizi Mzunguko wa Pili B (*Densification IIB*)**

82.*Mheshimiwa Spika,* mradi huu unalenga kupeleka umeme kwenye vitongoji 1,686 katika mikoa tisa (9) ambayo ni Arusha, Geita, Kagera, Katavi, Kigoma, Lindi, Morogoro, Njombe na Songwe. Mradi unahusisha ujenzi wa njia za msongo mdogo zenye urefu wa kilomita 3,860, ufungaji wa transfoma 1,272 na kuunganisha wateja wa awali 95,334. Kufikia Aprili 2025, jumla ya vitongoji 1,294 kati ya 1,686 sawa na asilimia 77 vimeunganishiwa umeme. Aidha, wateja 24,326 kati ya 95,334 sawa na asilimia 26 wamepatiwa huduma ya umeme.

e) **Mradi wa Ujazilizi Mzunguko wa Pili C *(Densification IIC)***

83.*Mheshimiwa Spika,* utekelezaji wa mradi huu unahusisha kuunganisha umeme katika vitongoji 1,906 vya mikoa saba (7) ya Manyara, Iringa, Rukwa, Mtwara, Ruvuma, Simiyu na Mara. Mradi unahusisha ujenzi wa kilomita 5,665 za msongo mdogo, kufunga transfoma 1,915 na kuunganisha wateja wa awali 94,179. Kufikia Aprili 2025, jumla ya vitongoji 300 vimeunganishiwa umeme ambapo kilomita 2,790.87 za msongo mdogo zimejengwa, transfoma 407 zimefungwa na wateja wa awali 2,510 wameunganishiwa huduma ya umeme.

f) Mradi wa Kusambaza Umeme katika Vijiji-Miji Awamu ya Tatu (*Peri Urban III*)

84. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unalenga kusambaza umeme katika vijiji-miji, mitaa, na vitongoji 508 ambavyo havijafikiwa na miundombinu ya umeme katika maeneo ya pembezoni mwa miji katika mikoa nane (8) ya Geita, Kigoma, Kagera, Mbeya, Mtwara, Singida, Tabora na Tanga. Mradi unahusisha ujenzi wa njia za umeme wa msongo wa kati zenye urefu wa kilomita 379; ujenzi wa njia za umeme wa msongo mdogo zenye urefu wa kilomita 753; ufungwaji wa transfoma 314 pamoja na kuunganisha wateja wa awali 16,369. Hadi Aprili 2025, maeneo 479 kati ya 508 sawa na asilimia 94 yamefikiwa na umeme na wateja 14,864 kati ya 16,369 sawa na asilimia 91 wameunganishiwa huduma ya umeme.

g) Mradi wa Kupeleka Umeme kwenye Maeneo ya Migodi Midogo, Viwanda na Maeneo ya Kilimo

85. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unahusisha kupeleka umeme katika maeneo 605 ya wachimbaji wadogo wa madini, maeneo ya kilimo na viwanda Tanzania Bara kupitia ujenzi wa njia za umeme za msongo wa kati zenye urefu wa kilomita 1,391.69; ujenzi wa njia za umeme wa msongo mdogo zenye urefu wa kilomita 999.91; ufungaji wa transfoma 606 pamoja na kuunganisha wateja wa awali 12,904. Kufikia Aprili 2025, jumla ya maeneo 504

kati ya 605 yameunganishiwa umeme sawa na asilimia 83 ambapo kilomita 1,300.69 za msongo wa kati na kilomita 883.55 za msongo mdogo zimejengwa, transfoma 499 zimefungwa na wateja wa awali 5,162 wameunganishiwa umeme.

h) Mradi wa Kupeleka Umeme katika Minara ya Mawasiliano ya Simu

86.*Mheshimiwa Spika,* ikiwa ni hatua ya kuhakikisha wananchi wa vijijini wanakuwa na uhakika wa upatikanaji wa mawasiliano, Serikali ilibuni mradi kwa ajili ya kupeleka umeme kwenye minara ya mawasiliano ya simu iliyopo katika maeneo ya vijijini na vijiji-miji ambao unalenga kupeleka umeme katika minara 754 ya mawasiliano. Kufikia Aprili 2025, kazi zilizofanyika ni pamoja na kufanya tathmini ya namna ya kufikisha umeme katika minara hiyo. Utekelezaji wa kazi hii unaendelea kwa kushirikiana na TANESCO na Mfuko wa Mawasiliano kwa Umma.

i) Mradi wa Ufungaji wa Mifumo ya Umeme Jua kwenye Makazi Yaliyopo Visiwani na Mbali na Gridi ya Taifa

87.*Mheshimiwa Spika,* mradi huu unahusu ufungaji wa mifumo ipatayo 7,000 ya kutumia nishati ya umeme jua kwenye makazi yaliyo vijijini ambayo hayajafikiwa na Gridi ya Taifa. Utekelezaji wa mradi huu utanufaisha visiwa 118. Aidha,

tarehe 8 Aprili 2025, Serikali kupitia Wakala wa Nishati Vijijini ilisaini mikataba na Wakandarasi sita (6) watakaotekeleza mradi huu.

j) Mradi *wa* Kusambaza Majiko Banifu kwenye Kaya Zilizopo katika Maeneo ya Vijijini na Vijiji-Miji

88.*Mheshimiwa Spika,* mradi huu unalenga kusambaza majiko banifu 200,000 yaliyotengenezwa kwa teknolojia yenye ubunifu wa kupunguza matumizi ya kuni na mkaa na hivyo kuwezesha kupunguza uharibifu wa mazingira katika maeneo ya vijijini na vijiji-miji. Hadi Aprili 2025, REA imeshapata kampuni sita (6) za kusambaza majiko banifu 192,038 katika maeneo ya vijijini na vijiji - miji kwenye mikoa 23 kwa bei ya ruzuku ya hadi asilimia 75. Aidha, REA ipo katika hatua za mwisho za kuwapata watoa huduma watakaosambaza majiko hayo katika mikoa miwili (2) iliyobaki ya Njombe na Katavi.

k) Mpango wa Utoaji Ruzuku kwa Waendelezaji wa Miradi ya Nishati Jadidifu kwa Kutumia Nguvu ya Maji

89.*Mheshimiwa Spika,* mpango huu unalenga kuwawezesha waendelezaji wa miradi ya nishati jadidifu kupitia uchangiaji wa gharama za uendelezaji wa miradi ya kuzalisha umeme kwa kutumia maporomoko madogo ya maji *(mini hydro)* kwa kutoa ruzuku kwa waendelezaji hao. Mpango

huu unahusisha kuwezesha ujenzi wa mitambo ya kufua umeme yenye uwezo usiozidi **MW 10**. Kufikia Aprili 2025, waendelezaji wa miradi hii wameendelea kunufaika kupitia mradi huu ambapo REA imesaini mikataba mitatu (3) na Kampuni za Bwelui Company Ltd (**MW 4.7**) Ileje – Songwe; Ninety Two Ltd (**MW 2**) Ngorongoro – Arusha; na SSI Energy Tanzania Ltd (**MW 10**). Aidha, kampuni hizo zimeanza hatua za awali za utekelezaji wa miradi hiyo.

90.*Mheshimiwa Spika,* Serikali kupitia REA iliendelea kutoa motisha kwa waendelezaji wa miradi midogo ya kufua umeme kwa kutumia nguvu ya maji ambapo jumla ya miradi minne (4) ilipata ruzuku hiyo ikijumuisha Ijangala (kW 360) - Makete; Lupali (kW 317) - Ludewa; Lugarawa (MW 1.7) – Njombe; na Kilolo/Maguta (MW 2.4) - Kilolo. Kufikia Aprili 2025, mradi wa Ijangala umekamilika; mradi wa Lupali upo katika hatua ya majaribio; mradi wa Lugarawa umefikia asilimia 96; na mradi wa Kilolo umefikia asilimia 93.

l) Mradi wa Uwezeshaji Upanuzi wa Miundombinu ya Msongo Mdogo *(Distribution Network)* na Ujenzi wa *"Interconnection Line"* kwa Waendelezaji Wadogo

91.*Mheshimiwa Spika,* mradi huu unalenga kutoa ruzuku kwa waendelezaji wa miradi ya nishati vijijini ili kuwawezesha kujenga miundombinu ya umeme kutoka kwenye vyanzo vya uzalishaji hadi kwenye

miundombinu ya TANESCO kwa ajili ya usambazaji umeme wa uhakika husSo katika maeneo husika. Kufikia Aprili 2025, taratibu za kutangaza mradi zinaendelea ili kuwapata waendelezaji miradi wanaokidhi vigezo vya kupata ruzuku hiyo.

m) Mradi wa Kuwezesha Waendelezaji Binafsi wa Miradi ya Nishati ya Jua katika Maeneo Yaliyo Mbali na Gridi ya Taifa na Visiwani

92. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unahusu kupeleka umeme katika maeneo yaliyo mbali na Gridi ya Taifa na visiwa vya Tanzania Bara kwa kutumia gridi ndogo zinazozalisha umeme unaotokana na nguvu ya jua kwenye maeneo ya visiwa ambavyo havijafikiwa na Gridi ya Taifa. Kufikia Aprili 2025, kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kuchambua maombi yaliyowasilishwa; kusaini mikataba miwili (2) ya kupeleka umeme visiwani na kuanza utekelezaji wa miradi katika visiwa hivyo kwa kuunganisha wateja 2,168 kati ya 6,018 sawa na asilimia 36.

n) Mradi wa Kuwezesha Ujenzi wa Vituo Vidogo vya Kusambaza Bidhaa za Mafuta ya Petroli Vijijini

93. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unalenga kuimarisha huduma ya upatikanaji wa bidhaa ya mafuta ya petroli kwa wananchi katika maeneo ya vijijini kwa kutoa mikopo kwa waendelezaji wa vituo vya mafuta ili kujenga vituo katika maeneo ya

vijijini. Katika mradi huu, maeneo yanayolengwa ni yale yaliyopo umbali usiopungua kilomita 7 kutoka barabara za TANROADS na ambayo hayana kituo kingine cha mafuta. Kiwango cha juu cha mkopo kinachoweza kutolewa kwa kila mwendelezaji ni Shilingi 132,600,000 ambacho kinatakiwa kurejeshwa ndani ya miaka saba (7) kwa riba ya asilimia 5.

94. ***Mheshimiwa Spika,*** hadi Aprili 2025, kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kutangaza awamu ya kwanza ya fursa ya mikopo ya ujenzi na uendeshaji wa vituo vya mafuta vijijini ambapo maandiko 11 kati ya 175 yaliyowasilishwa yalikidhi vigezo. Waombaji ambao hawakukidhi vigezo katika awamu ya kwanza walielimishwa kuhusu maeneo yanayohitaji maboresho katika nyaraka walizowasilisha na kupewa fursa ya kuomba tena katika maombi ya awamu ya pili. Aidha, baada ya maboresho ya mwongozo wa mradi, REA ilitangaza awamu ya pili ya fursa ya mkopo ambapo maombi 21 yalipokelewa na baada ya uchambuzi maombi sita (6) yalikidhi vigezo. Kwa sasa, uhakiki wa nyaraka na maeneo yatakayotumika kutekeleza mradi unaendelea. Vilevile, taratibu za kupata Benki itakayosimamia mikopo hiyo zimekamilika. Serikali inaendelea kutoa wito kwa waombaji waliokosa fursa hii katika awamu ya kwanza na ya pili kuboresha maandiko yao pamoja na waombaji wapya kuwasilisha maombi, kwani dirisha la maombi ya mkopo huu bado liko wazi.

B.1.9 UTEKELEZAJI WA MIKAKATI NA MIPANGO MBALIMBALI YA UENDELEZAJI WA SEKTA NDOGO YA UMEME NA NISHATI JADIDIFU

95. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali imeendelea na maandalizi na utekelezaji wa Mipango na Mikakati mbalimbali kwa lengo la kuendeleza Sekta ya Nishati kama ifuatavyo:

a) **Uhuishaji wa Mpango Kabambe wa Kuendeleza Sekta Ndogo ya Umeme wa Mwaka 2020 (*Power System Master Plan Update 2020)***

96. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali iliendelea na zoezi la kuhuisha Mpango Kabambe wa Kuendeleza Sekta Ndogo ya Umeme wa Mwaka 2020 ili kuwa na mpango kabambe wa kuendeleza sekta hiyo kwa miaka 25 ijayo. Maboresho hayo yanalenga kuhuisha Mpango uliopo kwa kuzingatia ukuaji wa uchumi, viwanda, teknolojia na mahitaji ya kijamii.

b) **Mkakati wa Nishati Jadidifu na Mpango wa Utekelezaji *(National Renewable Energy Strategy and Roadmap)***

97. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali ipo katika hatua za mwisho za kukamilisha Mkakati wa Nishati Jadidifu na Mpango wa Utekelezaji ambao unatarajiwa kuzinduliwa kabla ya kukamilika kwa

Mwaka 2024/25. Mkakati huo pamoja na mambo mengine unalenga kuimarisha uwezo wa uzalishaji wa nishati jadidifu utakaoliwezesha Taifa kuwa na vyanzo mchanganyiko vya umeme unaoendana na mahitaji ya ukuaji wa shughuli za kiuchumi na kijamii, ikiwa ni pamoja na kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi na uhamasishaji wa utunzaji wa mazingira.

c) Mkakati wa Matumizi Bora ya Nishati na Uhuishaji wa Mpango Kazi wa Matumizi Bora ya Nishati *(Energy Efficiency Strategy and Update of the Energy Efficiency Action Plan)*

98. ***Mheshimiwa Spika,*** mnamo mwezi Desemba, 2024 lilifanyika Kongamano la Kikanda la Nchi za Afrika Mashariki (EAC) na Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika (SADC) la Matumizi Bora ya Nishati. Katika Kongamano hilo, Serikali ilizindua Mkakati wa Miaka 10 wa Matumizi Bora ya Nishati (2024 – 2034). Kwa sasa Serikali inaendelea na utekelezaji wa Mkakati huo katika shughuli mbalimbali zikiwemo usafirishaji kwa kutumia treni ya umeme (SGR), vyombo vya moto vinavyotumia gesi asilia (*Compressed Natural Gas – CNG*) na umeme. Aidha, Mkakati huo unahamasisha matumizi ya majiko ya kupikia yenye ufanisi yanayotumia umeme na gesi. Jitihada hizi zinasaidia kufikia malengo ya matumizi bora ya nishati ikiwemo kutunza

mazingira na kuwa na nishati ya uhakika (*energy security*) nchini.

d) Utekelezaji wa Mpango Kabambe wa Kupeleka Nishati Vijijini *(Rural Energy Master Plan-REMP)*

99. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia REA imeendelea na utekelezaji wa Mpango Kabambe wa Nishati Vijijini (*Rural Energy Master Plan-REMP*) ambapo vijiji vyote 12,318 Tanzania Bara vimefikiwa na nishati ya umeme na asilimia 52.3 ya vitongoji vyote vimeunganishwa na umeme. Aidha, utekelezaji wa Mpango huu utawezesha vitongoji vyote vilivyosalia kuunganishiwa umeme, ujenzi wa vituo vya mafuta maeneo ya vijijini, upatikanaji wa nishati safi ya kupikia pamoja na nishati nyingine katika maeneo hayo.

e) Ushiriki katika Mkutano wa 29 wa Umoja wa Mataifa wa Mabadiliko ya Tabianchi (COP29)

100. ***Mheshimiwa Spika,*** mwezi Novemba 2024 Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania aliongoza ujumbe wa Tanzania katika Mkutano wa 29 wa Nchi Wanachama wa Umoja wa Mataifa wa Mabadiliko ya Tabianchi (*COP29)* uliofanyika tarehe 11 - 22 Novemba, 2024, katika Mji wa Baku nchini Azerbaijan. Katika Mkutano

huo pamoja na mambo mengine, Mheshimiwa Makamu wa Rais aliongoza Mkutano wa Kushughulikia Changamoto za Nishati Safi ya Kupikia Barani Afrika (*Addressing Clean Cooking Challenges in Africa: A Call for African Leadership*). Lengo la Mkutano huo lilikuwa kuhamasisha upatikanaji wa rasilimali fedha na teknolojia ili kuharakisha utekelezaji wa Agenda ya nishati safi ya kupikia Barani Afrika. Vilevile, Serikali ilitumia Mkutano huo kama fursa ya kuhamasisha upatikanaji wa rasilimali fedha na ushirikiano na taasisi mbalimbali za kimataifa ili kusaidia utekelezaji wa miradi ya nishati safi na rafiki kwa mazingira ikiwemo nishati jadidifu na nishati safi ya kupikia hapa nchini.

f) Uratibu wa Mkutano wa Wakuu wa Nchi za Afrika kuhusu Nishati *(Africa Heads of State Energy Summit)*

101. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali iliandaa na kushiriki katika Mkutano wa Nishati wa Wakuu wa Nchi za Afrika (*African Heads of States Energy Summit*) uliofanyika tarehe 27-28 Januari, 2025 Jijini Dar es Salaam. Mkutano huo uliwakutanisha Wakuu wa Nchi na Serikali za Afrika, Wakuu wa Taasisi za Fedha za Kimataifa pamoja na Wadau wengine wa Maendeleo kwa lengo la kuweka mikakati ya namna bora ya kuwafikishia umeme watu milioni 300 katika Bara la Afrika ifikapo mwaka 2030. Mkutano huo uliwezesha kuzinduliwa kwa

Mipango Mahsusi ya Kitaifa ya Nishati (*National Energy Compacts 2025-2030*) ya Mataifa 12 ya Afrika, ikiwemo Tanzania.

102. ***Mheshimiwa Spika,*** Mpango Mahsusi wa Kitaifa wa Nishati wa Tanzania (*National Energy Compact 2025-2030*) uliozinduliwa katika Mkutano huo ulilenga kuongeza upatikanaji wa umeme kutoka asilimia 78.4 ya sasa hadi asilimia 100 ifikapo mwaka 2030; kuongeza uunganishaji wa umeme nchini kutoka asilimia 46 hadi asilimia 75; kuongeza mchango wa nishati jadidifu katika uzalishaji wa umeme kutoka asilimia 61.8 hadi asilimia 75; kiwango cha matumizi ya nishati safi ya kupikia kutoka asilimia 6.9 ya mwaka 2021 kufikia asilimia 75; na mchango wa sekta binafsi katika Sekta ya Nishati kwa kiasi cha Dola za Marekani bilioni 4.39 sawa na takriban Shilingi trilioni 11.73.

103. ***Mheshimiwa Spika,*** Wakuu wa Nchi za Afrika walisaini Azimio la utekelezaji wa Mpango huo (*Dar es Salaam Declaration by the African Heads of States Energy Summit*), ikiwa ni makubaliano ya pamoja ya Wakuu hao ya kuunganisha nguvu na jitihada za pamoja za kuwezesha upatikanaji wa rasilimali fedha zitakazowezesha upatikanaji wa huduma ya umeme wa uhakika, endelevu na gharama nafuu kwa watu milioni 300 katika Bara la Afrika ifikapo 2030. Nitumie fursa hii kupitia Bunge lako Tukufu, kumpongeza Mheshimiwa Dkt.

Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuwa Mwenyeji wa Mkutano wa Nishati Afrika (*Mission 300*) kwa Mwaka 2025. Aidha, Wizara ya Nishati kwa kushirikiana na taasisi zilizo chini yake inakamilisha uandaaji wa Mpango Kazi wa Utekelezaji wa Mpango wa Taifa wa Nishati (*National Energy Compact)* ambao utekelezaji wake utaanza Mwaka 2025/26.

g) Utekelezaji wa Mkakati wa Taifa wa Matumizi ya Nishati Safi ya Kupikia

104. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali chini ya uratibu wa Wizara ya Nishati kwa kushirikiana na wadau mbalimbali, inaendelea na utekelezaji wa Mkakati wa Taifa wa Matumizi ya Nishati Safi ya Kupikia (2024 - 2034) uliozinduliwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania tarehe 08 Mei 2024. Lengo la Mkakati huo ni kuhakikisha kuwa asilimia 80 ya Watanzania wanatumia nishati safi ya kupikia ifikapo mwaka 2034. Ili kufikia lengo hilo, Serikali kwa kushirikiana na wadau imeendelea na utekelezaji wa Mkakati huo kama ifuatavyo:

(i) Utoaji wa Elimu Kuhusu Umuhimu wa Nishati Safi ya Kupikia

105. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kwa kushirikiana na wadau mbalimbali imeendelea kuhamasisha wananchi katika maeneo ya mijini na vijijini

kutumia nishati safi ya kupikia. Uhamasishaji huo umefanyika kupitia vyombo vya habari ikiwemo redio na televisheni, mitandao ya kijamii, makongamano, maonesho, warsha na mikutano ya hadhara. Aidha, ili kuimarisha utoaji wa elimu kwa wananchi, Serikali kwa kushirikiana na wadau wa maendeleo inakamilisha uandaaji wa Mkakati wa Taifa wa Mawasiliano wa Nishati Safi ya Kupikia *(National Clean Cooking Communication Strategy)* ambao unatarajiwa kuzinduliwa mwezi Mei, 2025.

106. ***Mheshimiwa Spika,*** matumizi ya nishati safi katika kupikia pamoja na mambo mengine, yanajumuisha nishati ya umeme ambapo Serikali kupitia TANESCO imeendelea kutoa elimu kwa wananchi kuhusu faida za kutumia umeme kama nishati ya kupikia. Faida zinazopatikana kutokana na matumizi ya umeme ni pamoja na kupunguza gharama, kuokoa muda, kutunza mazingira na kuepukana na athari za kiafya zinazotokana na matumizi ya nishati isiyo safi ya kupikia. Aidha, Serikali inaendelea kuwezesha upatikanaji wa vifaa vinavyotumia kiasi kidogo cha umeme pamoja na kuandaa viwango vyenye ufanisi wa ubora wa vifaa mbalimbali vinavyotumia umeme kupikia *(Minimum Energy Performance Standards for Cooking Appliances).*

(ii) Marekebisho ya Sheria ya Nishati Vijijini ili Kuwezesha Matumizi Endelevu ya Nishati safi ya Kupikia

107. ***Mheshimiwa Spika***, katika kuhakikisha uwepo wa matumizi endelevu ya nishati safi ya kupikia nchini, Serikali inakusudia kufanya marekebisho ya Sheria ya Nishati Vijijini Na. 8 ya Mwaka 2005 iliyoanzisha Bodi, Wakala na Mfuko wa Nishati Vijijini. Marekebisho hayo yanatokana na hitaji la kuwa na Mfuko Maalum wa Kitaifa kwa ajili ya kuwezesha upatikanaji na uhamasishaji wa matumizi ya nishati safi ya kupikia katika maeneo yote ya mijini na vijijini ikiwa ni utekelezaji wa Mkakati wa Taifa wa Matumizi ya Nishati Safi ya Kupikia (2024 – 2034). Kwa sasa, Wizara kwa kushirikiana na wadau, inaendelea na taratibu za uandaaji wa nyaraka za Baraza la Mawaziri kwa ajili ya kuwasilisha mapendekezo ya marekebisho ya Sheria hiyo katika Baraza la Mawaziri kwa uamuzi.

(iii) Mpango wa Kuwezesha Taasisi Kutumia Nishati Safi ya Kupikia

108. ***Mheshimiwa Spika*****,** Serikali kupitia REA imetoa ruzuku ya ujenzi wa miundombinu ya nishati safi ya kupikia katika Taasisi za Umma na binafsi ambazo zinahudumia zaidi ya watu 100 kwa siku, ikiwa ni utekelezaji wa mpango wa uhamasishaji wa matumizi ya nishati safi ya

kupikia katika Taasisi hizo. Kufikia Aprili 2025, Taasisi zilizonufaika na mpango huo ni pamoja na Jeshi la Magereza Tanzania na Jeshi la Kujenga Taifa (JKT). Kupitia mpango huo, kambi za JKT na Magereza zimeanza kutumia nishati safi ya kupikia. Aidha, Shule za Sekondari zipatazo 100 zimeendelea kufungiwa mifumo mbalimbali ya nishati safi ya kupikia na taratibu za kuzifikia shule nyingine nchini zinaendelea. ***Kielelezo Na. 5*** kinaonesha idadi ya mifumo ya nishati safi ya kupikia inayofungwa katika Taasisi za Magereza, Kambi za JKT na Shule za Sekondari.

***Kielelezo Na. 5*: Idadi ya Mifumo ya Nishati Safi ya Kupikia Inayofungwa katika Taasisi za Magereza, Kambi za JKT na Shule za Sekondari**

Jina la Taasisi	**Aina ya Mifumo Inayofungwa**			
	LPG	**Bayogesi**	**Gesi Asilia**	**Mkaa Mbadala**
Jeshi la Magereza	64	126	1	61
Jeshi la Kujenga Taifa (JKT)	180	9	-	60
Shule za Sekondari	43	9	-	53
Jumla	**287**	**144**	**1**	**174**

Chanzo: **REA**

109. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali pia kwa kushirikiana na Shirika la Umoja wa Mataifa la Mitaji ya Maendeleo (UNCDF) kupitia ufadhili wa Umoja wa Ulaya (EU) inaendelea kuwezesha uwekaji wa miundombinu ya nishati safi ya kupikia katika taasisi za elimu zikiwemo shule zinazolisha zaidi ya watu 100 kwa siku. Katika awamu ya

kwanza ya programu hii mikoa iliyonufaika ni Mwanza (8), Dodoma (1) na Morogoro (4). Awamu ya pili inayotarajiwa kuanza Mei, 2025 itahusisha shule 58 katika mikoa ya Pwani (15), Dar es Salaam (40) na Mwanza (3).

(iv) Usambazaji wa Mitungi ya Gesi ya Kupikia (LPG)

110. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia REA inaendelea kushirikiana na Sekta Binafsi katika programu ya usambazaji wa mitungi 452,445 nchini ambapo kila wilaya itapata mitungi 3,255. Kupitia programu hiyo, REA imesaini mikataba na wasambazaji wa mitungi ya LPG ambao ni Kampuni za Oryx, Lake Oil, Manjis pamoja na Taifa Gas ili wananchi waweze kununua mitungi hiyo kwa bei ya punguzo la hadi asilimia 50. Utekelezaji wa programu hiyo unaendelea ambapo kufikia Aprili 2025 jumla ya mitungi 154,224 ilikuwa imesambazwa. Mradi huu unatarajiwa kukamilika Septemba, 2025.

111. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali kwa kushirikiana na Wadau wa Maendeleo inaendelea kufanya Utafiti Msingi *(Baseline Survey)* ambao pamoja na mambo mengine utatoa picha halisi ya mahitaji ya nishati safi ya kupikia kwa kuzingatia eneo husika. Vilevile, utafiti huo utaainisha mapendekezo kuhusu namna bora ya matumizi endelevu ya nishati safi ya kupikia kwa wananchi

hususan katika maeneo ya vijijini. Aidha, Serikali kupitia REA imeendelea kutoa elimu kuhusu matumizi sahihi ya teknolojia zinazosambazwa hususan katika mitungi ya LPG ili kutatua changamoto zilizopo.

B.1.10 USHIRIKI WA SEKTA BINAFSI KATIKA UTEKELEZAJI WA MIRADI YA UMEME

112. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali imeweka sera, mikakati na taratibu za kuhamasisha ushiriki wa sekta binafsi katika uzalishaji, usafirishaji na uzambazaji wa umeme nchini. Kwa sasa takriban **MW 338.10** zinazalishwa na wazalishaji binafsi ambapo kati ya hizo, **MW 307.98** zinatumika kwa matumizi binafsi na **MW 30.12** zinanunuliwa na TANESCO na kuingizwa katika Gridi ya Taifa kama inavyoonekana katika ***Kiambatisho Na. 6***. Ushiriki huu wa Sekta Binafsi unachangia kuimarisha hali ya upatikanaji wa umeme wa uhakika nchini. Aidha, wazalishaji wadogo 38 wapo katika hatua mbalimbali za utekelezaji wa miradi ya kuzalisha umeme kwa lengo la kuiuzia TANESCO yenye uwezo wa kuchangia jumla ya **MW 192.93** kama inavyoonekana katika ***Kiambatisho Na. 7***.

113. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia REA imeendelea kushirikisha sekta binafsi katika utekelezaji wa miradi ya umeme vijijini ikiwemo miradi ya kupeleka umeme katika vitongoji, usambazaji

wa nishati safi ya kupikia na uendelezaji wa miradi midogo iliyopo nje ya Gridi ya Taifa. Kuanzia Mwaka 2020/21 hadi Aprili 2025, jumla ya kampuni binafsi 85 zimeshiriki katika utekelezaji wa miradi ya umeme vijijini ambapo kati ya hizo, kampuni 71 ni za wazawa na kampuni 14 za kigeni. Aidha, sekta binafsi imeshiriki katika kusambaza mitungi ya LPG na majiko banifu katika mikoa mbalimbali nchini. Vilevile, kampuni binafsi tatu (3) ambazo ni Bwelui Company Ltd (**MW 4.7**), Ninety Two Ltd (**MW 2**) na SSI Energy Tanzania Ltd (**MW 10**) zimeingia mikataba na Serikali kupitia REA kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya kuzalisha umeme katika maeneo yaliyo mbali na Gridi ya Taifa ikiwemo visiwa vya Tanzania Bara.

114. ***Mheshimiwa Spika,*** utekelezaji wa miradi ya uzalishaji, usafirishaji na usambazaji wa umeme imezalisha ajira 31,148. Ajira hizo zilihusisha makundi mbalimbali katika jamii ikiwemo wanawake (4,915), wanaume (26,179) na walemavu (54). Kati ya ajira hizo, miradi ya uzalishaji iliajiri watu 4,018 (wanawake 829, wanaume 3,187 na walemavu 2); usafirishaji iliajiri watu 11,278 (wanawake 2,066, wanaume 9,160 na walemavu 52); na usambazaji umeme watu 1,104 (wanawake 115 na wanaume 989). Aidha, kati ya ajira zilizopatikana katika miradi ya umeme, ajira 4,307 ni za kudumu na 26,841 ni za muda mfupi.

B.2 SEKTA NDOGO YA MAFUTA NA GESI ASILIA

115. ***Mheshimiwa Spika*** katika Mwaka 2024/25 Serikali kupitia Wizara ya Nishati, iliendelea kusimamia na kuendeleza Sekta Ndogo ya Mafuta na Gesi Asilia katika maeneo ya utafutaji, uendelezaji, uzalishaji, uchakataji, usafirishaji na usambazaji wa bidhaa za mafuta na gesi, kwa lengo la kuhakikisha mchango wa Sekta hii katika Pato la Taifa unaendelea kuimarika.

B.2.1: MIRADI YA UTAFUTAJI WA MAFUTA NA GESI ASILIA KATIKA VITALU VYA KIMKAKATI

a) Kitalu cha Mnazi Bay Kaskazini

116. ***Mheshimiwa Spika***, mradi wa utafutaji wa mafuta na gesi asilia katika kitalu cha Mnazi Bay Kaskazini unatekelezwa katika kina kifupi cha bahari kilichopo Kusini Mashariki mwa Tanzania. Kufikia Aprili 2025, kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kuendelea na majadiliano na wawekezaji walioonesha nia ya kuwekeza katika Kitalu hiki ambao ni Kampuni ya Maurel & Prom (M&P) kutoka Ufaransa na First E&P kutoka Nigeria ambao kwa sasa wanafanya tathmini ya kiufundi ya taarifa za utafiti zilizopo kwenye eneo la mradi kabla ya kuanza majadiliano ya kibiashara.

b) Kitalu cha Eyasi– Wembere

117. ***Mheshimiwa Spika***, mradi huu unalenga kufanya shughuli za utafutaji wa mafuta katika kitalu cha Eyasi – Wembere kilichopo kwenye Bonde la Ufa la Afrika Mashariki, Kaskazini Mashariki mwa Tanzania. Kufikia Aprili 2025, shughuli zilizotekelezwa katika kitalu hiki ni pamoja na kuendelea na uchukuaji wa taarifa za mitetemo za mfumo wa 2D zenye urefu wa kilomita 1,100 ambapo kilomita 430 zimekamilika; ulipaji fidia kwa wananchi 544; upimaji wa umri wa miamba; kuendelea na taratibu za kumpata mkandarasi wa kuchakata na kutafsiri taarifa za mitetemo za mfumo wa 2D *(Infill 2D Seismic survey – Phase II)*; na kukamilisha kazi ya kutafsiri taarifa za mitetemo za mfumo wa 2D zenye urefu wa kilometa 260.

c) Kitalu cha Songo Songo Magharibi

118. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unahusu utafutaji wa mafuta na gesi asilia katika kitalu cha Songo Songo Magharibi, kilichopo mkabala na kitalu kinachozalisha gesi asilia cha Songo Songo. Kufikia Aprili 2025, TPDC imekamilisha maandalizi ya mpango wa uchukuaji wa taarifa za mitetemo za mfumo wa 3D unaojumuisha uchukuaji wa taarifa za kijiolojia, kijiofizikia na kimazingira.

d) Vitalu Na. 4/1B na 4/1C

119. ***Mheshimiwa Spika,*** Vitalu Na. 4/1B na 4/1C vinapatikana katika kina kirefu cha bahari Kusini mwa Tanzania. Hadi Aprili 2025, Serikali kupitia TPDC imeendelea kutafuta mwekezaji wa kimkakati *(strategic partner)* kwa kuzingatia uwezo wa kiufundi na fedha. Pamoja na mazungumzo ya awali na kampuni za CNOOC kutoka China na kampuni ya Mafuta ya Taifa ya Msumbiji – ENH ambazo zimeonesha nia ya kushirikiana na TPDC ili kuharakisha upatikanaji wa mwekezaji, vitalu hivi vinatarajiwa kunadiwa katika Duru ya Tano ya kunadi vitalu vya utafutaji wa mafuta na gesi asilia inayotarajiwa kuzinduliwa mwezi Mei 2025.

e) Kitalu cha Lindi - Mtwara

120. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unahusu utafutaji wa mafuta na gesi asilia katika kitalu cha Lindi - Mtwara ili kuongeza uzalishaji gesi hiyo nchini. Kufikia Aprili 2025, Serikali kupitia TPDC imekamilisha tathmini ya awali na kubaini uwepo wa mashapo ambayo yanahitaji kufanyiwa utafiti zaidi ili kutambua kiasi halisi cha gesi iliyopo. Kwa sasa Serikali inaandaa mpango wa uchukuaji wa taarifa za mitetemo za mfumo wa 3D katika eneo la kilomita za mraba 780 ili kubaini maeneo ya kuchoronga visima vya utafutaji.

B.2.2: MIRADI YA UZALISHAJI NA UENDELEZAJI WA GESI ASILIA

a) Kitalu cha Uzalishaji wa Gesi Asilia cha Mnazi Bay

121. ***Mheshimiwa Spika,*** Kitalu cha Mnazi Bay kilichopo mkoani Mtwara kimeendelea kuzalisha gesi asilia ambapo kufikia Aprili 2025, jumla ya gesi iliyozalishwa katika kitalu hiki ilikuwa futi za ujazo bilioni 25.51 ambao ulizingatia mahitaji katika kipindi husika. Pamoja na uzalishaji huo, shughuli nyingine zilizotekelezwa katika kitalu hiki ni pamoja na ukarabati wa miundombinu ya uzalishaji wa gesi asilia ikiwemo ubadilishaji wa *flowlines* kutoka kisima cha MB-2 hadi MB-3 na kutoka kisima cha MB-4 hadi MB-3; ubadilishaji wa *Christmas Tree* kwa visima vya MB-2, MB-3, MB-4 na MS-1X; uchukuaji wa taarifa za ubora wa kisima (*caliper logging*) kwa visima vya MB-2, MB-3 na MS-1X; na kuendelea na maandalizi ya uchorongaji wa visima viwili vya uzalishaji vinavyotarajiwa kuongeza kiasi cha futi za ujazo milioni 50 kwa siku. Uchorongaji wa visima hivyo unatarajiwa kufanyika kuanzia mwezi Septemba, 2025.

b) Kitalu cha Uzalishaji wa Gesi Asilia cha Songo Songo

122. ***Mheshimiwa Spika,*** Kitalu cha Songo Songo kilichopo kisiwa cha Songo Songo mkoani Lindi kimeendelea kuzalisha gesi asilia ambapo kufikia Aprili 2025, jumla ya gesi iliyozalishwa katika kitalu hiki ilikuwa futi za ujazo bilioni 21.93 kulingana na mahitaji katika kipindi hicho. Aidha, shughuli nyingine zilizotekelezwa katika kitalu hiki ni pamoja na uchukuaji wa taarifa za uzalishaji *(production logging)* katika visima vya SS3, SS5 na SS10 ili kubaini uwezo wa uzalishaji katika visima hivyo na kuweza kujipanga na hali ya uzalishaji kwa kuzingatia mgandamizo wa gesi kadiri uzalishaji unavyoendelea.

c) Kitalu cha Ruvuma (Eneo la Ntorya)

123. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi wa uendelezaji wa gesi asilia iliyogunduliwa katika eneo la Ntorya unahusisha uchorongaji na ukarabati wa visima vya uzalishaji pamoja na ujenzi wa bomba la kusafirisha gesi asilia hadi eneo la Madimba kwa ajili ya uchakataji. Hadi Aprili 2025, kazi zilizotekelezwa ni pamoja na: kutolewa kwa leseni ya uendelezaji wa kitalu; kukamilika kwa ulipaji wa fidia na utwaaji wa ardhi kwa wananchi waliopisha mradi; kukamilika kwa taratibu za kumpata Mkandarasi wa ujenzi wa bomba; na kukamilika

kwa maandalizi ya uchorongaji wa kisima cha utafiti cha Chikumbi-1. Kukamilika kwa mradi huu kutaongeza uzalishaji wa gesi asilia kuanzia futi za ujazo milioni 40 hadi 60 kwa siku hadi futi za ujazo milioni 140 kwa siku.

d) Mradi wa Kuchakata na Kusindika Gesi Asilia Kuwa Kimiminika *(Liquefied Natural Gas – LNG)*

124. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali imeendelea na maandalizi ya utekelezaji wa mradi wa LNG utakaohusisha uchakataji na usindikaji wa gesi asilia iliyogunduliwa katika Vitalu Na. 1, 2 na 4 katika kina kirefu cha bahari. Hadi Aprili 2025, kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kuendelea na hatua za mwisho za majadiliano na wawekezaji katika vitalu husika. Aidha, Serikali imeendelea kutoa elimu kuhusu manufaa ya mradi kwa makundi mbalimbali ya kijamii pamoja na utekelezaji wa miradi ya uwajibikaji kwa jamii ikiwemo ujenzi wa Shule ya Msingi Likong'o iliyopo Manispaa ya Lindi inayojengwa na TPDC kwa kushirikiana na Kampuni za Shell na Equinor ambayo imefikia asilimia 10 ya ujenzi.

B.2.3: MIRADI YA UJENZI WA MIUNDOMBINU YA USAFIRISHAJI NA USAMBAZAJI WA GESI ASILIA

a) Usambazaji wa Gesi Asilia katika Mikoa ya Dar es Salaam na Pwani

125. ***Mheshimiwa Spika***, mradi huu unahusu ujenzi wa miundombinu ya kusambaza gesi asilia katika mikoa ya Dar es Salaam na Pwani kwa njia ya mabomba pamoja na vituo vya kujazia gesi asilia *(CNG)* kwenye vyombo vya moto. Hadi Aprili 2025, kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kukamilika kwa ujenzi wa Kituo Mama cha CNG (*CNG Mother Station*) katika eneo la Chuo Kikuu cha Dar es Salaam; na kuendelea kukamilisha vituo vidogo viwili vya CNG *(CNG receiving and storage stations)* vinavyojengwa katika Hospitali ya Taifa Muhimbili na Kiwanda cha Madawa cha Kairuki kilichopo eneo la viwanda Zegereni Kibaha, Pwani. Vilevile, usanifu wa kina wa Kihandisi *(Detailed Engineering Design)* kwa ajili ya kuunganisha gesi asilia katika migahawa 12 katika eneo la Mlimani City pamoja na maabara na migahawa mitatu (3) katika Chuo Kikuu Kishiriki cha Elimu Dar es Salaam (DUCE) umekamilika.

126. ***Mheshimiwa Spika***, hadi Aprili, 2025 jumla ya vituo 9 vya CNG vimekamilika na vinatoa huduma, ikilinganishwa na vituo viwili (2) Mwaka 2020/21. Mwelekeo wa Serikali ni kuwa na vituo

20 ifikapo Juni, 2026. Aidha, matumizi ya CNG katika vyombo vya moto yameendelea kuongezeka nchini kama inavyoonekana katika ***Kielelezo Na. 6.*** Kuimarika kwa matumizi ya CNG katika vyombo vya moto hususan magari na bajaji kumekuwa na manufaa makubwa, ikiwemo kuwapa wananchi unafuu wa gharama katika uendeshaji wa vyombo hivyo pamoja na kupunguza mahitaji ya fedha za kigeni katika uagizaji wa mafuta.

Kielelezo Na. 6: **Mwenendo wa Matumizi ya CNG kwenye Vyombo vya Moto kuanzia Mwaka 2021 hadi 2024**

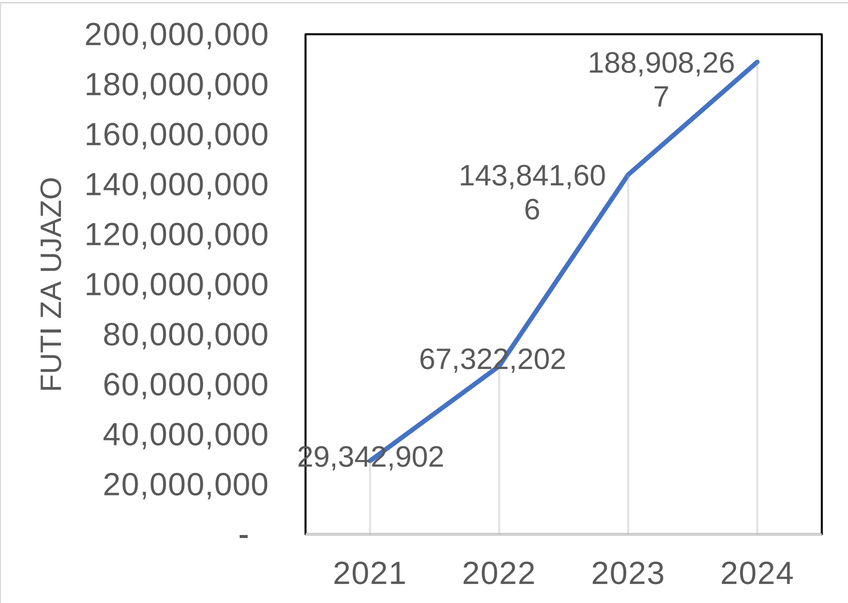

Chanzo: **EWURA**

127. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia TPDC inaendelea na taratibu za ununuzi wa vituo sita (6) vya CNG vinavyohamishika *(Mobile CNG filling stations)* ambapo vituo vitatu (3) vitakuwa katika Jiji la Dar es Salaam, kimoja (1) Morogoro na viwili (2) Dodoma. Kwa sasa TPDC inakamilisha taratibu za upatikanaji wa maeneo yatakayosimikwa vituo hivyo. Vilevile, Serikali imeendelea kuvutia sekta binafsi kuwekeza katika shughuli za mafuta na gesi asilia ambapo kampuni 61 zimeruhusiwa kufanya biashara ya CNG nchini. Hatua hii itaongeza upatikanaji wa CNG kwa ajili ya vyombo vya moto katika mikoa mbalimbali nchini.

b) Mradi wa Ujenzi wa Vituo vya Kujaza Gesi Asilia *(Compressed Natural Gas-CNG)* katika Bohari za Dar es Salaam na Dodoma

128. ***Mheshimiwa Spika,*** Wakala wa Huduma ya Ununuzi Serikalini (GPSA) inafanya maandalizi ya kutekeleza mradi wa ujenzi wa vituo vya CNG katika bohari za Dar es Salaam na Dodoma ambapo GPSA itanunua magari maalumu ya kusafirisha CNG kutoka katika vituo vinavyoshindilia gesi (*mother CNG stations*) ikiwemo kituo kikuu cha TPDC kilichopo katika eneo la Chuo Kikuu cha Dar es Salaam na kupelekwa kwenye vituo hivyo. GPSA imeshapata idhini ya kufanya biashara ya CNG kutoka TPDC na kazi zinazoendelea kutekelezwa ni

pamoja na kutafuta wazabuni na wazalishaji wa vifaa vya utekelezaji wa mradi huo.

c) Usambazaji wa Gesi Asilia katika Mikoa ya Lindi na Mtwara

129. ***Mheshimiwa Spika***, mradi huu unahusisha ujenzi wa miundombinu ya kusambaza gesi asilia kwa njia ya mabomba katika mikoa ya Lindi na Mtwara. Aidha, mwishoni mwa mwezi Februari 2025, Mkandarasi alianza kazi ya ujenzi wa miundombinu ya kuunganisha kaya 451 katika eneo la Mnazi Mmoja mkoani Lindi ambapo ujenzi umefikia asilimia 42 na utakamilika mwezi Juni, 2025. Kukamilika kwa mradi huu kutachochea kasi ya matumizi ya nishati safi ya kupikia majumbani kupitia gesi asilia.

d) Mradi wa Ujenzi wa Bomba la Gesi Asilia kuanzia Kinyerezi - Dar es Salaam hadi Chalinze – Pwani

130. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali ipo katika maandalizi ya ujenzi wa bomba la kusafirisha gesi asilia kutoka Kinyerezi - Dar es Salaam hadi Chalinze - Pwani ambapo kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kufanya mapitio ya tafiti mbalimbali za masoko ili kujenga bomba la gesi asilia la kusambaza nishati hiyo kwa viwanda vilivyopo katika ukanda wa kongani za viwanda maeneo ya Kibaha hadi Chalinze. Kwa sasa Mshauri Mwelekezi anaendelea

na kazi ya utambuzi wa mkuza wa kupitisha bomba la kusafirisha gesi asilia kutoka Dar es Salaam hadi Chalinze ambapo baada ya kukamilika kwa kazi hiyo ataendelea na usanifu wa michoro ya kihandisi wa mradi pamoja na kufanya Tathmini ya Athari kwa Mazingira, Uchumi na Kijamii.

e) Mradi wa Bomba la Kusafirisha Gesi Asilia Kutoka Tanzania hadi Uganda

131. ***Mheshimiwa Spika***, mradi huu unahusu ujenzi wa bomba la kusafirisha gesi asilia kutoka Tanzania hadi Uganda na kusambaza gesi hiyo katika maeneo yatakayopitiwa na bomba hilo. Kufikia Aprili 2025, Mshauri Mwelekezi wa kufanya kazi ya Upembuzi Yakinifu amepatikana ambapo kwa sasa Serikali ipo katika hatua za mwisho za kukubaliana na Mshauri Mwelekezi namna bora ya utekelezaji wa kazi hiyo.

B.2.4: MIRADI YA KUHIFADHI, KUSAFIRISHA NA BIASHARA YA MAFUTA

a) Mradi wa Bomba la Kusafirisha Mafuta Ghafi kutoka Hoima - Uganda hadi Tanga - Tanzania *(East African Crude Oil Pipeline – EACOP)*

132. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Uganda kwa kushirikiana na wawekezaji zimeendelea na utekelezaji wa mradi huu ambapo kufikia Aprili

2025, kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kuendelea kukamilisha ujenzi wa makambi na vituo vya kuhifadhia mabomba; kukamilika na kuanza kazi kwa karakana ya kuweka mfumo wa joto kwenye mabomba *(Thermal Insulation System (TIS) Plant);* kuwasili nchini kwa mabomba yenye uwezo wa kujenga kilomita 900; kuwekwa mfumo wa kuhifadhi joto katika mabomba yenye urefu wa kilomita 443.66; kupelekwa kwenye maeneo ya mradi kwa mabomba yenye mfumo wa kuhifadhi joto yenye uwezo wa kujenga kilomita 364.3; kuendelea kwa ujenzi wa matenki manne (4) katika eneo la Chongoleani ambao umefikia asilimia 74.2; na ujenzi wa jeti ya kupakilia mafuta umefikia asilimia 69.1. Utekelezaji wa mradi kwa ujumla umefikia asilimia 55.

b) Mradi wa Bomba la Kusafirisha Mafuta Safi Kutoka Tanzania Hadi Zambia

133. ***Mheshimiwa spika,*** mradi huu unahusisha ujenzi wa bomba la kusafirisha mafuta safi kutoka Dar es Salaam - Tanzania hadi Ndola – Zambia lenye urefu wa kilomita 1,710. Lengo la mradi ni kukidhi mahitaji ya sasa na baadae ya usafirishaji wa bidhaa za mafuta kwa nchi za Tanzania na Zambia. Bomba hili litakuwa na uwezo wa kusafirisha tani zisizopungua milioni 5 kwa mwaka. Aidha, bomba hilo linatarajiwa kuwa na matoleo matano (5) ambapo matatu (3) yatakuwa upande wa Tanzania (Morogoro, Makambako na

Songwe) na mawili (2) upande wa Zambia (Kalonje na Ndola). Hadi Aprili 2025, kazi zilizofanyika ni pamoja na kukamilika kwa Upembuzi Yakinifu na Mshauri Mwelekezi kuwasilisha ripoti ya kazi hiyo kwa ajili ya mapitio. Kwa sasa Timu ya Wataalamu inaendelea na mapitio ya ripoti hiyo ili kuweza kushauri namna bora ya utekelezaji wa mradi kwa kuzingatia muda na gharama za mradi huo.

c) Ushiriki wa TPDC katika Biashara ya Mafuta kupitia Mfumo wa Uagizaji kwa Pamoja *(Bulk Procurement System - BPS)*

134. ***Mheshimiwa Spika***, katika kuongeza uhakika wa upatikanaji wa bidhaa za mafuta nchini, Serikali kupitia TPDC imekuwa ikishiriki katika zabuni za uagizaji wa bidhaa za mafuta kupitia Mfumo wa Uagizaji Mafuta kwa Pamoja (BPS). Aidha, Serikali imeendelea kuijengea uwezo TPDC na hivyo kuweza kushiriki katika zabuni za uletaji wa mafuta nchini kila mwezi. Hadi Aprili 2025, TPDC imeweza kuingiza nchini tani 308,713 za mafuta ya dizeli zenye thamani ya Shilingi bilioni 591.19.

d) Mradi wa Uanzishwaji wa Hifadhi ya Kimkakati ya Mafuta *(Strategic Petroleum Reserve - SPR)*

135. ***Mheshimiwa Spika***, kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kuendelea na uratibu wa uanzishwaji wa hifadhi ya kimkakati ya mafuta (SPR) katika maeneo mbalimbali nchini kwa kuzingatia mahitaji ya nchi na mazingira yaliyopo sasa, pasipo kuongeza gharama za mafuta na kuathiri usalama wa mafuta nchini. Timu ya wataalamu kutoka taasisi mbalimbali za Serikali imekamilisha kazi ya kuandaa andiko la awali kuhusu uanzishwaji wa SPR ambapo hatua inayofuata ni kupata maoni ya wadau mbalimbali kuhusu Andiko hilo.

e) Ukarabati wa Tenki Namba 8

136. ***Mheshimiwa Spika,*** kazi zinazoendelea ni pamoja na kukamilisha tathmini ya athari kwa mazingira na jamii na usanifu wa tenki pamoja na kuanza kazi ya ukarabati wa tenki hilo kwa ajili ya hifadhi ya mafuta. Kufikia Aprili 2025, kazi zilizotekelezwa ni pamoja na: kupatikana kwa Mshauri Mwelekezi wa kufanya Tathmini ya Athari kwa Mazingira; kupatikana kwa Mshauri Mwelekezi wa usanifu wa ukarabati wa tenki ambaye amekabidhiwa eneo la mradi na kazi alizotekeleza ni kukusanya taarifa za awali za hali ya tenki ili kushauri namna bora ya kutekeleza mradi.

f) Ukarabati wa Vituo Vitatu (3) vya Musoma, Tarime (Mara) na Segera (Tanga) pamoja na Kujenga Kituo Kipya Kimoja (1) Makuyuni (Arusha)

137. ***Mheshimiwa Spika,*** hatua za awali za utekelezaji wa mradi huu zimeanza ambapo kwa sasa Mshauri Mwelekezi amewasilisha taarifa za awali (*brief report)* ya Tathmini ya Athari kwa Mazingira (EIA) kwa kituo cha Makuyuni na Ukaguzi wa Mazingira (*Environmental Audit*) kwa vituo vya Segera, Musoma na Tarime. Taarifa hizo zinafanyiwa maboresho kwa kuzingatia maoni na ushauri uliotolewa na NEMC ili kuwezesha upatikanaji wa vibali vya mazingira kwa ajili ya kuendelea na ukarabati na ujenzi wa vituo hivyo.

B.2.5: MRADI WA KUJENGA UWEZO WA KUSIMAMIA NA KUENDELEZA RASILIMALI ZA NDANI NA UTAWALA WA RASILIMALI ZA ASILI TANZANIA

138. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu umeendelea kutekelezwa ambapo kufikia Aprili 2025, kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kuwezesha mapitio ya Mkataba Kifani wa Uzalishaji na Ugawanaji Mapato (*Model Production Sharing Agreement - MPSA 2013*) utakaotumika katika Duru ya Tano ya kunadi vitalu vilivyo wazi ili kuvutia uwekezaji katika utafutaji wa mafuta na gesi; kuwezesha utafiti na maandalizi ya Mkakati wa Uendelezaji na

Uhamasishaji wa Matumizi ya Gesi ya Mitungi (LPG) na Gesi Iliyoshindiliwa (CNG); kuwezesha uanzishaji wa vituo vya kujenga uwezo kwa Wananchi kupitia Baraza la Taifa la Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi (NEEC); na kuwajengea uwezo wataalam wa Wizara ya Nishati, PURA, TPDC, EWURA na Watumiaji wa Mfumo wa Uondoshaji Shehena Mipakani.

B.2.6: UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMPUNI TANZU ZA TPDC (TANOIL na GASCO)

(i) TANOIL Investments Limited

139. ***Mheshimiwa Spika,*** TPDC kupitia kampuni yake tanzu ya TANOIL Investments Limited inaendelea kushiriki katika biashara ya kununua na kuuza mafuta kwa jumla. Kwa kipindi cha mwezi Julai 2024 hadi Machi 2025, TANOIL iliagiza na kuuza lita milioni 22.2 za mafuta ya dizeli na lita milioni 2.4 za mafuta ya petroli. Aidha, vituo vya mafuta vya TANOIL vilivyopo Geita na Singida vimeanza uuzaji wa mafuta baada ya kupata wabia wa sekta binafsi wa kuviendesha. Vilevile, TANOIL imeendelea na taratibu za kutafuta Washauri Waelekezi watakaoshauri namna bora ya kuingia kwenye biashara ya LPG na vilainishi vya vyombo vya moto na mitambo. Tathmini ya zabuni za kuwapata Washauri hao inaendelea na imefikia hatua ya wazabuni kuwasilisha *Request for Proposal*. Ushiriki wa TANOIL katika biashara ya LPG pamoja

na mambo mengine, utaongeza uhakika wa upatikanaji wa nishati hiyo na kuchochea matumizi ya nishati safi ya kupikia nchini.

(ii) Gas Company (GASCO)

140. ***Mheshimiwa Spika,*** Kampuni ya GASCO imeendelea na uendeshaji na matengenezo ya miundombinu ya gesi asilia nchini ambapo hadi Aprili 2025, kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kuendelea na uchakataji wa gesi asilia ambapo wastani wa futi za ujazo milioni 88.17 kwa siku zilichakatwa kutoka kitalu cha Mnazi Bay na wastani wa futi za ujazo milioni 21.38 kwa siku zilichakatwa kutoka kitalu cha Songo Songo; na kufanya matengenezo mbalimbali yaliyopangwa na ya dharura ambayo yameongeza ufanisi na kufanya miundombinu yote ya gesi asilia kuwa na utayari (*reliability and availability*) wa asilimia 99.37 wa kufikisha gesi asilia kwa wateja wake. Aidha, katika kipindi husika, GASCO imeendelea kushiriki kwenye zabuni za ujenzi wa miundombinu ya mafuta na gesi asilia na kufanikiwa kushinda zabuni zenye thamani ya Shilingi bilioni 4.85 kwa ajili ya ujenzi wa miundombinu ya kuunganisha gesi asilia katika vituo vitano (5) vya CNG na kuunganisha miundombinu ya gesi asilia katika majiko ya kupikia eneo la biashara la Mlimani City na DUCE mkoani Dar es Salaam.

B.2.7: URATIBU NA USHIRIKI KATIKA KONGAMANO LA 11 LA PETROLI LA NCHI WANACHAMA WA JUMUIYA YA AFRIKA MASHARIKI LA MWAKA 2025 (EAPCE'25)

141. Mheshimiwa spika, mnamo tarehe 5 – 7 Machi, 2025 Tanzania ilikuwa mwenyeji wa Kongamano la 11 la Petroli la Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki lililoambatana na maonesho ya shughuli za petroli zinazotekelezwa na wadau mbalimbali wa Sekta ya Mafuta na Gesi. Kauli mbiu ya Kongamano hilo ilikuwa *"Kufungua Fursa za Uwekezaji Katika Nishati: Mchango wa Rasilimali za Mafuta Katika Kupata Nishati ya Uhakika kwa Maendeleo Endelevu ya Afrika Mashariki"*. Kongamano hilo lilihudhuriwa na washiriki zaidi ya 1,000 kutoka nchi mbalimbali duniani ambapo nchi yetu iliweza kutangaza fursa za uwekezaji katika mnyororo wa thamani wa mafuta na gesi asilia ikiwemo CNG na kutangaza nia ya Serikali ya kunadi vitalu 26 vya utafutaji wa mafuta na gesi asilia kupitia Duru ya Tano (5) inayotarajiwa kufanyika mwezi Mei, 2025.

B.2.8: USIMAMIZI NA UDHIBITI WA SEKTA YA NISHATI KUPITIA PURA NA EWURA

142. ***Mheshimiwa Spika,*** Mamlaka ya Udhibiti Mkondo wa Juu wa Petroli (PURA) na Mamlaka ya Udhibiti wa Huduma za Nishati na Maji (EWURA)

zimeendelea kutekeleza majukumu ya usimamizi na udhibiti wa Sekta ya Nishati kwa kuzingatia sheria, kanuni na taratibu zilizopo kwa lengo la kuhakikisha wananchi wanapata huduma bora zinazotokana na utekelezaji wa majukumu ya Sekta.

B.2.8.1: UDHIBITI WA SHUGHULI ZA MKONDO WA JUU WA MAFUTA NA GESI ASILIA KUPITIA PURA

143. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia PURA iliendelea na maandalizi ya Duru ya Tano (5) ya kunadi vitalu vya utafutaji wa mafuta na gesi asilia ambapo imekamilisha maandalizi ya nyaraka muhimu zitakazotumika katika kunadi vitalu ikiwemo Mkataba Kifani wa Ugawanaji wa Mapato (MPSA, 2025) ambao upo katika hatua za maamuzi kupitia Baraza la Mawaziri. MPSA hiyo itatumika kama mwongozo wa majadiliano na mkataba kati ya Serikali na wawekezaji watakaopatikana kutokana na mnada wa vitalu utakaofanyika. Aidha, PURA imekamilisha uwekaji wa mipaka katika vitalu 26 vilivyopendekezwa kuingia kwenye mnada (vitalu 23 katika kina kirefu cha Bahari na vitalu vitatu (3) katika Ziwa Tanganyika). Vilevile, Mamlaka hiyo imeandaa vifurushi vya data *(data package)* na taarifa za kitaalamu kwa vitalu hivyo na kukamilisha nyaraka za zabuni zitakazotumika wakati wa kunadi vitalu husika.

144. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali imeendelea kutangaza fursa za uwekezaji kwa lengo la kuvutia wawekezaji katika sekta ya mafuta na gesi asilia nchini kupitia makongamano mbalimbali ya mafuta na gesi asilia duniani yakiwemo Kongamano na Maonesho ya 11 ya Petroli ya Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAPCE'25) lililofanyika Jijini Dar es Salaam; Mkutano wa Nishati Afrika Magharibi (Accra); Wiki ya Nishati Afrika Kusini (Cape Town); Wiki ya Mafuta Afrika Kusini (Cape Town); na Wiki ya Nishati India (New Delhi) ambapo ilitumia makongamano na mikutano hiyo kutangaza vivutio vya uwekezaji katika Sekta ya Nishati nchini ikiwemo mafuta na gesi asilia.

145. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia PURA, iliendelea na udhibiti wa shughuli mbalimbali za mkondo wa juu wa petroli ikiwa ni pamoja na kusimamia shughuli za uzalishaji wa gesi asilia katika vitalu vya Songo Songo na Mnazi Bay; uchukuaji wa taarifa za mitetemo za mfumo wa 2D katika eneo la Eyasi-Wembere; uchukuaji wa data (*Production Logging*) kwenye visima vitatu (SS-3, SS-5 na SS-10) katika kitalu cha Songo Songo kwa ajili ya ufuatiliaji wa mwenendo wa uzalishaji katika visima hivyo; na ukarabati wa visima vinne (MB-2, MB-3, MB-4 na MSX-1) katika kitalu cha Mnazi Bay ili kuhakikisha upatikanaji wa gesi asilia nchini. Aidha, PURA imekamilisha maandalizi ya rasimu ya Kanuni za Uwajibikaji wa

Kampuni kwa Jamii katika Sekta Ndogo ya Mafuta na Gesi *(The Petroleum (Corporate Social Responsibility) Regulations)* ambayo ipo katika hatua za mwisho za uidhinishwaji. Kanuni hizo pamoja na mambo mengine, zitawezesha utekelezaji wa CSR wenye tija katika maeneo ya mkondo wa juu wa petroli nchini.

146. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia PURA inaendelea kufanya uhakiki na ukaguzi wa mapato na gharama za utafutaji, uendelezaji na uzalishaji katika mikataba ya uzalishaji na ugawanaji mapato kati ya Serikali na waendeshaji wa vitalu (*PSA Auditing*) ambapo hadi Aprili 2025, zaidi ya Shilingi bilioni 360 zimeokolewa kwa kurudishwa kwenye mfuko wa kugawana mapato kati ya Serikali na Waendeshaji wa vitalu. Aidha, PURA imetoa idhini kwa kampuni za Maurel & Prom na ARA Petroleum kuendelea na taratibu za ununuzi wa Wakandarasi wa kuchoronga visima ikiwemo MB-5, MS-2 na Kasa katika Kitalu cha Mnazi Bay na Chikumbi-1, uchakataji wa gesi itakayozalishwa, ukarabati wa kisima cha NT-1 pamoja na majaribio ya kisima cha NT-2 katika eneo la Ntorya.

B.2.8.2: UDHIBITI WA HUDUMA ZA NISHATI KUPITIA EWURA

a) Usimamizi na Udhibiti wa Shughuli za Mkondo wa Kati na Chini wa Gesi Asilia

147. ***Mheshimiwa Spika,*** EWURA iliendelea kusimamia shughuli za udhibiti katika mkondo wa kati na chini wa gesi asilia kwa kufanya kaguzi katika miundombinu ya uchakataji, usafirishaji na usambazaji wa gesi asilia na vituo vya kujazia gesi hiyo kwenye magari (CNG) katika Mikoa ya Mtwara, Lindi, Pwani na Dar es Salaam. Hadi Aprili 2025, jumla ya kaguzi 24 zilifanyika katika miundombinu ya gesi asilia zikijumuisha kaguzi 15 katika miundombinu ya usambazaji na vituo vya CNG, na kaguzi tisa (9) katika miundombinu ya uchakataji na usafirishaji. Miundombinu iliyokaguliwa ilikidhi viwango vya ubora unaotakiwa.

148. ***Mheshimiwa Spika,*** kufikia Aprili 2025, EWURA ilitoa vibali 10 vya ujenzi wa vituo vya CNG katika Mikoa ya Dar es Salaam, Pwani na Morogoro kwa Kampuni za PUMA Energy Tanzania Limited kwa ajili ya ujenzi wa kituo kikuu (*Mother Station*) - Tegeta na kituo kidogo (*Daughter Station*) kwenye kiwanda cha Alliance One - Morogoro; Energo Tanzania Limited - Mikocheni, Victoria Service Station Limited - Kipawa, Rafiki CNG Station – Tabata Relini, Tanzania States Natural Gas Holdings Company Limited - Goba, Puma Energy –

Mbezi Beach na Puma Energy – Ubungo External, Natenergy – Kigamboni. EWURA pia ilitoa kibali cha ujenzi wa kituo cha kupokelea gesi asilia iliyoshindiliwa (*CNG Receiving Facility*) kwa kiwanda cha Kinglion - Kibaha. Pia, EWURA ilitoa leseni tano (5) za uendeshaji vituo vya CNG kwa kampuni za Tembo Energy - Tabata, TPDC - Mlimani, TAQA Dalbit - Sam Nujoma, Rafiki CNG Station - Tabata na leseni ya usafirishaji wa CNG (*CNG Supply License*) kwa Kampuni ya Tan Health Limited.

149. ***Mheshimiwa Spika,*** EWURA ilitoa vibali nane (8) kwa ajili ya ujenzi wa mabomba ya kupeleka gesi asilia kwenye vituo vya CNG. Vibali sita (6) vilitolewa kwa Kampuni ya TPDC kwa ajili ya kuunganisha gesi asilia katika vituo vya: Puma Energy Tanzania Limited (Mbezi Beach); TPDC (Mlimani); TAQA Dalbit (Ubungo Mawasiliano); Energo Tanzania Limited (Mikocheni); na BQ Contractors (Goba) na vibali viwili (2) vilitolewa kwa Kampuni ya Pan African Energy Tanzania Limited (PAET) kwa ajili ya kuunganisha gesi asilia katika vituo vya: Victoria Service Station Limited (Kipawa); na Rafiki CNG Station (Tabata).

150. ***Mheshimiwa Spika,*** EWURA pia ilitoa vibali sita (6) vya ujenzi wa mabomba ya kupeleka gesi asilia kwenye viwanda, taasisi, migahawa ya chakula na majumbani. Kati ya vibali hivyo, kibali kimoja (1) kilitolewa kwa Kampuni ya PAET kwa

ajili ya ujenzi wa bomba la kupeleka gesi asilia kwenye kiwanda cha Aluminium Africa (ALAF) Jijini Dar es Salaam na vinne (4) kwa Kampuni ya TPDC kwa ajili ya kuunganisha gesi asilia kwenye nyumba 451 katika maeneo ya Mnazi Mmoja (Lindi), nyumba 529 maeneo ya Mkuranga (Pwani), Mlimani City Mall na Chuo Kikuu Kishiriki cha Elimu Dar es Salaam (DUCE). Aidha, kibali kingine kilitolewa kwa kampuni ya Rashal Energies kwa ajili ya ujenzi wa bomba la usambazaji gesi asilia kutoka eneo la Kisemvule hadi Mbagala.

151. ***Mheshimiwa Spika***, kutokana na ongezeko la ujenzi wa vituo vya CNG, unafuu wa gharama unaopatikana katika matumizi ya gesi asilia kama nishati mbadala ya mafuta katika vyombo vya moto na mwamko mkubwa wa wananchi kutumia CNG, idadi ya watumiaji wa gesi hiyo katika vyombo vya moto inatarajiwa kuendelea kuongezeka kwa kasi. Hivyo, ili kuimarisha usalama kwenye vyombo vya moto vinavyotumia CNG, natoa maelekezo yafuatayo:

i. Bodi ya Usajili wa Wakandarasi (CRB) iimarishe usimamizi wa wamiliki wa karakana zinazohusika na ubadilishaji wa mifumo ya magari ili kutumia CNG kwa kuhakikisha kuwa zinafanyiwa usajili na karakana bubu zifungiwe au wamiliki wajisajili kwa mujibu wa sheria na taratibu zilizopo. Aidha, mafundi wa karakana hizo wawe na taaluma husika;

ii. Shirika la Viwango Tanzania (TBS) liwasimamie kwa karibu wakaguzi wa ufungaji wa mfumo wa CNG kwenye magari (*CNG inspectors*) ili kuhakikisha wana weledi wa kutosha na kuchukua hatua kwa mujibu wa sheria pale wanapokiuka masharti ikiwemo kuwaondoa kwenye mfumo wa ukaguzi;

iii. CRB na TBS wahakikishe karakana zote na wakaguzi wa mfumo wa CNG wanawasilisha taarifa za vyombo vya moto walivyovibadili katika Mfumo wa Taifa wa Taarifa za Mafuta na Gesi Asilia (*National Petroleum and Gas Information System*) kwa mujibu wa sheria;

iv. NEMC iharakishe utoaji wa vyeti vya Athari kwa Mazingira (*EIA certificates*) kwa wawekezaji wa vituo vipya vya CNG ikiwemo kutoa *'EIA variations'* kwa wakati kwa wamiliki wa vituo vya mafuta wanaotaka kuongeza vituo vya CNG kwenye maeneo yao ili kuimarisha upatikanaji wa CNG;

v. Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi na Halmashauri ziharakishe utoaji wa vibali vya matumizi ya ardhi kwa ajili ya ujenzi wa vituo vya CNG kwa mujibu wa sheria, kanuni na miongozo iliyopo; na

vi. EWURA iendelee kusimamia kwa karibu maendeleo ya CNG nchini na itoe vibali vya ujenzi na leseni kwa haraka kwa mujibu wa sheria, kanuni na miongozo iliyopo.

b) Usimamizi na Udhibiti wa Shughuli za Bidhaa za Mafuta ya Petroli

152. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia EWURA imeendelea kusimamia mkondo wa kati na chini wa Sekta Ndogo ya Mafuta ili kuhakikisha upatikanaji wa uhakika, usalama na ubora wa miundombinu na bidhaa za mafuta nchini. Usimamizi huo umefanyika kwa kutoa vibali vya ujenzi wa mindombinu, leseni za biashara pamoja na kufanya kaguzi mbalimbali. Aidha, hadi Machi 2025, EWURA ilitoa leseni 580 za biashara ya mafuta ambapo kati ya hizo, leseni 204 zilikuwa mpya na 376 zilikuwa zinahuishwa. Mchanganuo wa leseni hizo ni kama inavyoonekana katika ***Kielelezo Na 7***.

***Kielelezo Na. 7:* Leseni za Biashara ya Mafuta Zilizotolewa kuanzia Julai 2024 hadi Machi 2025**

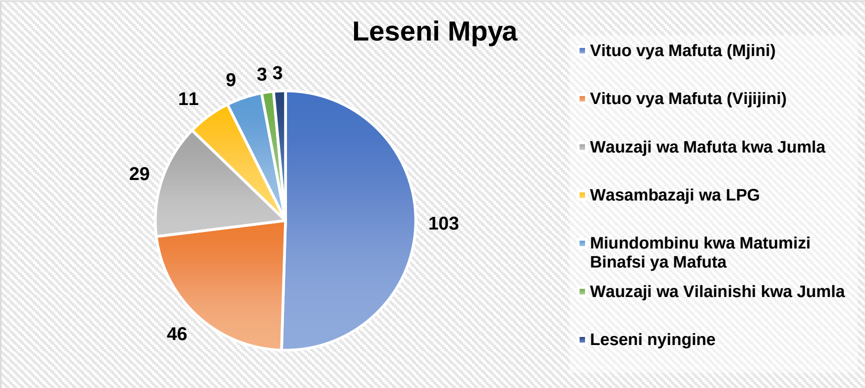

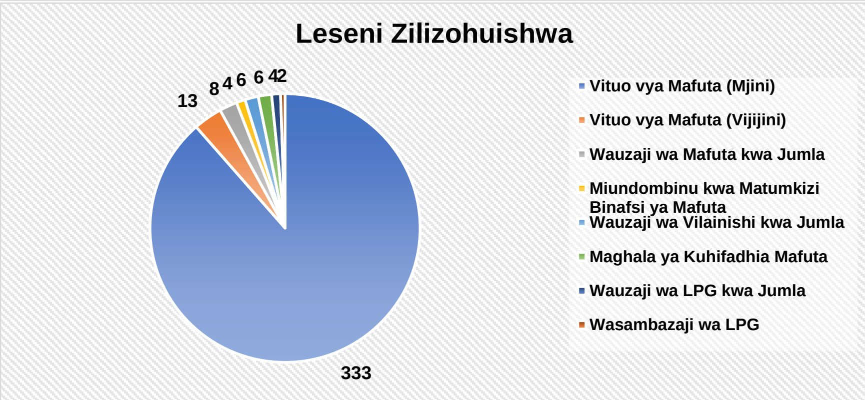

Chanzo: **EWURA**

153. ***Mheshimiwa Spika,*** kufikia Aprili 2025, EWURA ilitoa vibali 215 vya ujenzi wa miundombinu ya mafuta ambapo vibali 182 vilitolewa kwa vituo vya mjini na vibali 26 kwa vituo vya vijijini. Aidha, vibali vitano (5) vilitolewa kwa ajili ya miundombinu ya kuhifadhi mafuta kwa watumiaji wakubwa kama

vile viwanda na migodi, na vibali viwili (2) kwa ajili ya maghala ya kuhifadhi na kujaza LPG.

154. ***Mheshimiwa Spika,*** kazi nyingine zilizotekelezwa na EWURA ni kusimamia taratibu za uagizaji na usambazaji wa mafuta nchini; na kusimamia ubora wa bidhaa za mafuta ambapo jumla ya sampuli 334 kutoka katika vituo vya mafuta na maghala zilipimwa ubora na sampuli 321 sawa na asilimia 96.1 zilikidhi viwango stahiki vya ubora. Taratibu za kisheria zilichukuliwa kwa vituo ambavyo vilibainika kuwa na mafuta yasiyokidhi viwango vya ubora. Aidha, EWURA ilikagua ubora wa miundombinu 569 ya mafuta ambapo miundombinu 451 sawa na asilimia 76.2 ilikidhi viwango vya ubora ikiwemo vigezo vya masuala ya afya, usalama na mazingira.

155. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia EWURA ilifanya maboresho ya Kanuni nne (4) ambazo ni: *The Petroleum (Wholesales Storage Retail and Consumer Installation Operations) (Amendment) Rules, 2025,* ili kurekebisha masharti ya leseni na kuondoa takwa la kuondoa miundombinu ya mafuta baada ya kutotumika kwa miezi mitatu kwa kuwa inaweza kutumika baada ya kipindi hicho; *The Petroleum (Waste Oil Recycling Operations (Amendment) Rules, 2025,* kwa lengo la kuboresha taratibu za maombi na uidhinishwaji wa vibali vya ujenzi wa miundombinu ya kuchakata mafuta machafu; *The Petroleum (Condensate Operations) (Amendment) Rules, 2025,* kwa lengo la kuboresha

taratibu za maombi ya leseni na taratibu za maombi na uidhinishwaji wa vibali vya ujenzi wa miundombinu ya kuhifadhi *condensate*; na *The Petroleum (Marine Loading and Offloading Operations) (Amendment) Rules, 2025,* kwa ajili ya kuboresha taratibu za maombi na uidhinishwaji wa vibali vya ujenzi wa miundombinu ya kupakia na kupakua mafuta kutoka kwenye meli na kuongeza muda wa uhai wa hati ya usajili wa kampuni zinazofanya kazi za kupima kiasi cha mafuta kilichopokelewa kwenye maghala.

c) Utekelezaji wa Programu ya Uwekaji Vinasaba katika Mafuta

156. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia EWURA iliendelea kutekeleza programu ya uwekaji vinasaba katika mafuta ili kudhibiti ubora na kuhakikisha Serikali inapata mapato stahiki ya kodi kwenye mafuta. Kwa sasa, uwekaji wa vinasaba hivyo unafanyika kupitia Shirika la Viwango Tanzania (TBS). Aidha, TBS itaendelea kuboresha utoaji huduma hiyo kwa kujenga vituo vya kupima vinasaba kwa hiari kabla mafuta hayajafika kituoni *(voluntary check points).* Hadi Machi 2025, TBS ilikuwa imekamilisha ujenzi wa vituo vitatu (3) katika maeneo ya Iringa, Nzega na Korogwe. Aidha, hadi Machi 2025, kiasi cha lita bilioni 1.47 za mafuta ya petroli, lita bilioni 2.05 za mafuta ya dizeli na lita milioni 4.92 za mafuta ya taa ziliwekwa vinasaba. Hii ni sawa na ongezeko la asilimia 11.7 na asilimia 7.8 kwa mafuta ya petroli

na dizeli mtawalia na pungufu ya asilimia 28.7 kwa mafuta ya taa yaliyowekwa vinasaba kwa kipindi kama hicho Mwaka 2023/24.

157. ***Mheshimiwa Spika,*** wastani wa matumizi ya mafuta kwa siku nchini umeendelea kuongezeka na kufikia lita milioni 5.46 kwa petroli na lita milioni 7.58 kwa dizeli ikilinganishwa na lita milioni 4.80 kwa petroli na lita milioni 6.90 kwa dizeli Mwaka 2023/24. Ongezeko hilo linaashiria kuendelea kukua kwa shughuli za kiuchumi na kijamii nchini zikiwemo ujenzi, usafirishaji na maendeleo ya viwanda. Mwenendo wa wastani wa matumizi ya mafuta ya petroli na dizeli kwa siku ni kama inavyoonekana katika ***Kielelezo Na. 8 na Kielelezo Na. 9***.

***Kielelezo Na. 8*: Mwenendo wa Wastani wa Matumizi ya Petroli kwa Siku kwa Mwaka 2023/24 na 2024/25**

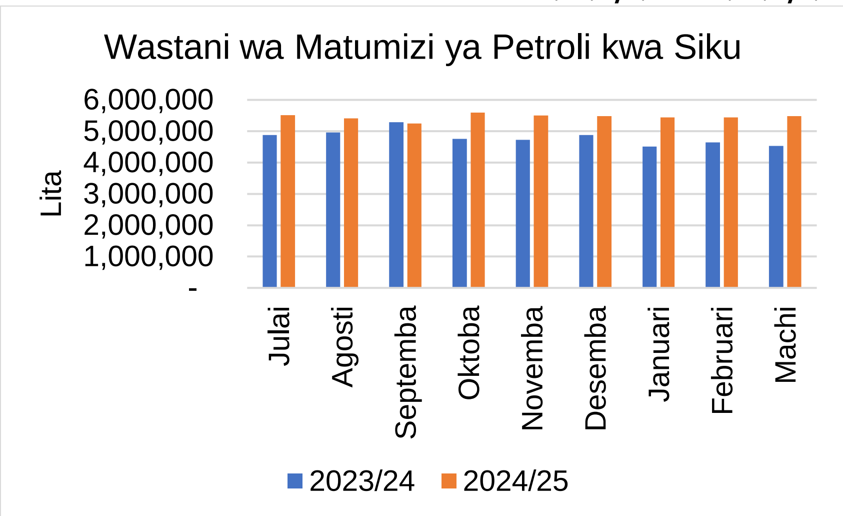

Chanzo: **EWURA**

***Kielelezo Na. 9*: Mwenendo wa Wastani wa Matumizi ya Dizeli kwa Siku kwa Mwaka 2023/24 na 2024/25**

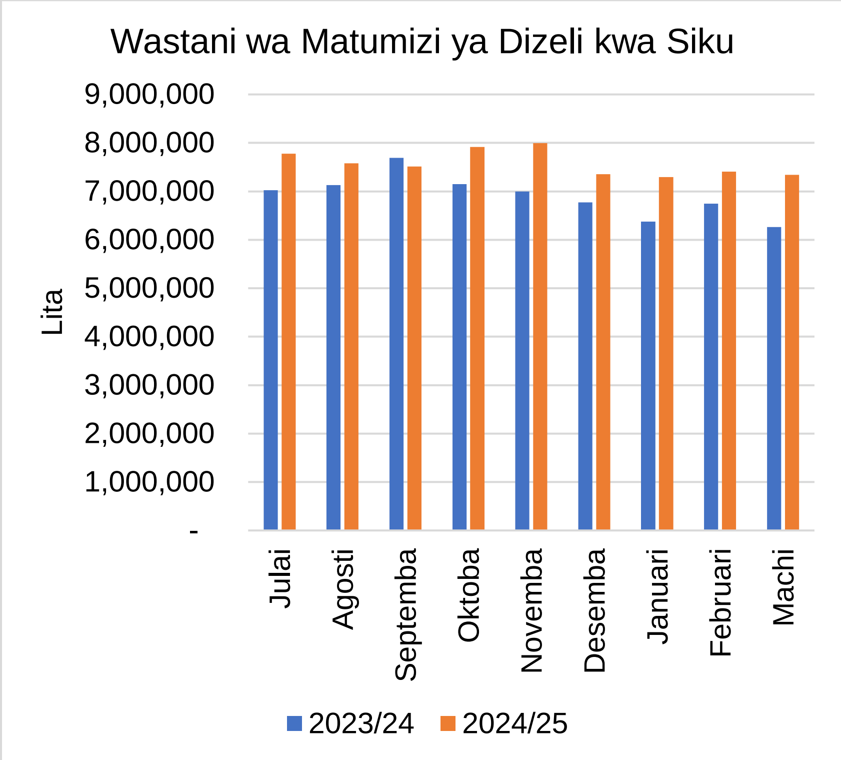

Chanzo: **EWURA**

158. ***Mheshimiwa Spika,*** matumizi ya mafuta ya taa yameendelea kupungua kutokana na juhudi za Serikali zinazoendelea katika kuunganisha umeme vijijini na kwenye vitongoji pamoja na matumizi ya taa zinazotumia nishati ya jua. Matumizi ya mafuta ya taa yameendelea kupungua kutoka wastani wa lita 25,152 kwa siku Mwaka 2023/24 hadi lita 18,014 kwa siku Mwaka 2024/25. ***Kielelezo Na. 10*** kinaonesha mwenendo wa

matumizi ya mafuta ya taa kwa miaka 2023/24 na 2024/25.

Kielelezo Na. 10: **Mwenendo wa Wastani wa Matumizi ya Mafuta ya Taa kwa Siku kwa Mwaka 2023/24 na 2024/25**

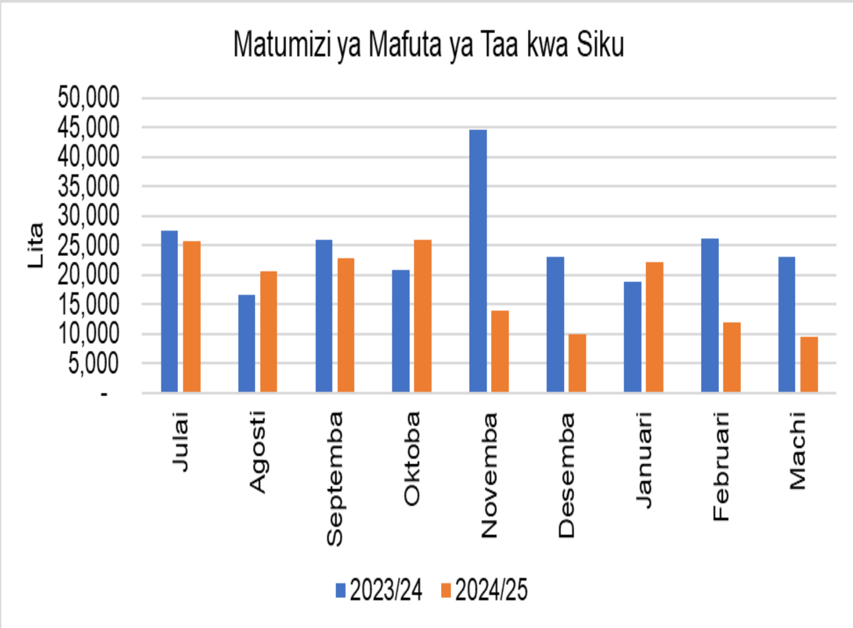

Chanzo: **EWURA**

B.2.8.2.1: MWENENDO WA BEI ZA MAFUTA KATIKA SOKO LA DUNIA

159. ***Mheshimiwa Spika,*** bei za mafuta katika Soko la Dunia ziliendelea kushuka ambapo kuanzia Julai 2024 hadi Machi 2025 bei ya mafuta ghafi ilishuka kwa asilimia 10.5 na kufika wastani wa Dola za Marekani 76 kwa pipa ikilinganishwa na wastani wa Dola za Marekani 84 kwa pipa kwa

kipindi kama hicho Mwaka 2023/24. Kupungua kwa bei za mafuta ghafi katika Soko la Dunia kulichangiwa na ongezeko la uzalishaji wa mafuta ikilinganishwa na mahitaji na kupungua kwa matumizi ya mafuta nchini China kulikosababishwa na ongezeko la matumizi ya magari ya umeme na magari makubwa yanayotumia gesi asilia *(LNG powered trucks)*. ***Kielelezo Na. 11*** kinaonesha mwenendo wa bei za mafuta ghafi katika Soko la Dunia.

***Kielelezo Na. 11*: Mwenendo wa Bei ya Mafuta Ghafi katika Mwaka 2023/24 na 2024/25 (Dola/Pipa)**

Mwezi	2023/24	2024/25
Julai	80	84
Agosti	85	79
Septemba	92	73
Oktoba	91	75
Novemba	83	73
Desemba	78	73
Januari	80	78
Februari	83	75
Machi	85	71
Wastani	**84**	**76**
Badiliko		**-10.5%**

Chanzo: **EWURA**

160. ***Mheshimiwa Spika,*** mwenendo huo wa bei za mafuta ghafi katika Soko la Dunia ulisababisha kushuka kwa bei za mafuta yaliyosafishwa

ambapo bei za mafuta ya petroli, dizeli na taa/ndege zilishuka kwa wastani wa asilimia 12.5, asilimia 16.4 na asilimia 16 mtawalia. Kufikia Machi 2025, bei za mafuta yaliyosafishwa katika Soko la Dunia zilikuwa wastani wa Dola za Marekani 687 kwa tani ya petroli, Dola za Marekani 661 kwa tani ya dizeli na Dola za Marekani 694 kwa tani ya mafuta ya taa/ndege ikilinganishwa na wastani wa Dola za Marekani 785 kwa tani ya mafuta ya petroli, Dola za Marekani 797 kwa tani ya dizeli na Dola za Marekani 832 kwa tani ya mafuta ya taa/ndege katika kipindi kama hicho Mwaka 2023/24. ***Kielelezo Na. 12*** ni wastani wa mwenendo wa bei za mafuta yaliyosafishwa katika Soko la Dunia kwa Mwaka 2023/24 na 2024/25.

Kielelezo Na. 12: **Mwenendo wa Wastani wa Bei za Mafuta Yaliyosafishwa katika Soko la Dunia kwa Mwaka 2023/24 na 2024/25**

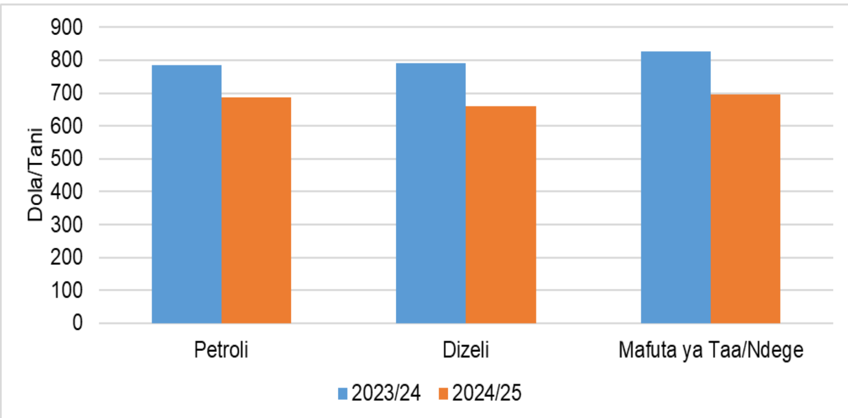

Chanzo: **EWURA**

B.2.8:2.2 MWENENDO WA BEI ZA MAFUTA KATIKA SOKO LA NDANI

161. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia EWURA iliendelea kutoa bei kikomo za bidhaa za mafuta kwa kuzingatia Sheria na Kanuni. Aidha, wastani wa bei za mafuta nchini umeendelea kushuka ikilinganishwa na mwaka uliopita. Mathalani kwa Mkoa wa Dar es Salaam bei za mafuta kwa kipindi cha Julai 2024 hadi Machi 2025 zilishuka kwa wastani wa asilimia 4 kwa mafuta ya petroli, asilimia 7.4 kwa mafuta ya dizeli na asilimia 2.3 kwa mafuta ya taa/ndege, ambapo wastani wa bei ya petroli kwa lita ilikuwa Shilingi 3,005, dizeli Shilingi 2,884 na mafuta ya taa Shilingi 2,975 ikilinganishwa na wastani wa bei za mafuta hayo kwa kipindi hicho Mwaka 2023/24 ambapo zilikuwa petroli Shilingi 3,129, dizeli Shilingi 3,113 na mafuta ya taa Shilingi 3,047 kwa lita. ***Kielelezo Na. 13*** kinaonesha wastani wa mwenendo wa bei za mafuta nchini.

***Kielelezo Na. 13*: Wastani wa Mwenendo wa Bei za Mafuta Nchini**

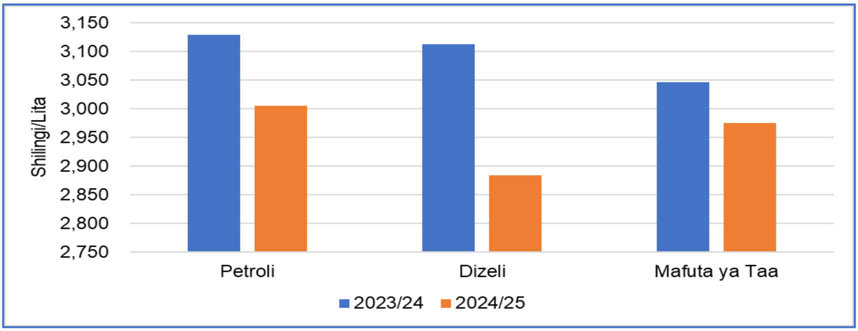

Chanzo**: EWURA**

B.2.8:2.3 USIMAMIZI NA UDHIBITI WA SHUGHULI ZA UMEME

162. ***Mheshimiwa Spika,*** kufikia Aprili 2025, Serikali kupitia EWURA imetoa leseni saba (7) kwa kampuni za kuzalisha umeme kiasi cha **MW 58.16** kwa ajili ya matumizi binafsi, leseni tano (5) za muda mfupi kwa kampuni zinazotarajia kuzalisha umeme kiasi cha **MW 21.34** kwa ajili ya kuiuzia TANESCO na kusajili kampuni mbili (2) za kuzalisha umeme kiasi cha **MW 0.47**. Utekelezaji wa miradi hiyo, utaongeza ajira kwa Watanzania pamoja na uzalishaji umeme nchini. Vilevile, EWURA imeidhinisha mikataba nane (8) ya kuuziana umeme *(Power Purchase Agreements)* kati ya TANESCO na wazalishaji ya jumla ya **MW 61.93** na hivyo kufanya uzalishaji wa umeme kufikia jumla ya **MW 141.90** kama inavyoonekana katika ***Kiambatisho Na. 8A na 8B***.

163. ***Mheshimiwa Spika***, leseni 1,378 za mafundi umeme zilitolewa ikilinganishwa na leseni 1,265 Mwaka 2023/24 ikiwa ni sawa na ongezeko la asilimia 9. Kati ya waliopewa leseni, 1,334 ni wanaume na 44 ni wanawake. Leseni hizo zinatolewa kwa mujibu wa Kifungu cha 5 (a) na 8 (1) cha Sheria ya Umeme, Sura ya 131. Utoaji wa leseni hizo umesaidia kuwapata mafundi wenye ujuzi wa uwekaji wa mifumo bora ya umeme na salama kwa wananchi, hususan maeneo ya vijijini. Mchanganuo wa leseni hizo ni kama ifuatavyo:

(i) Leseni 69 za daraja “A” zimetolewa kwa wataalam wenye ujuzi wa kufunga mifumo ya umeme hadi kiwango cha msongo wa kilovoti 400;
(ii) Leseni 97 za daraja “B” zimetolewa kwa wataalam wenye ujuzi wa kufunga mifumo ya umeme hadi kiwango cha msongo wa kilovoti 33;
(iii) Leseni 778 za daraja “C” zimetolewa kwa wataalam wenye ujuzi wa kufunga mifumo ya umeme hadi kiwango cha msongo wa kilovoti moja (1);
(iv) Leseni 428 za daraja “D” zimetolewa kwa wataalam wenye ujuzi wa kufunga mifumo ya umeme hadi kiwango cha msongo wa kilovoti 0.23;
(v) Leseni moja (1) ya daraja “S1” imetolewa kwa mtaalam mwenye ujuzi wa kufunga mifumo maalum ya kitaalamu *(special work)* hadi kiwango cha msongo wa kilovoti 400; na
(vi) Leseni tano (5) za daraja “S3” zimetolewa kwa wataalam wenye ujuzi wa kufunga mifumo ya kitaalamu ya umeme *(special work)* hadi kiwango cha msongo wa kilovoti 1.

B.2.9: HALI YA UAGIZAJI NA UPATIKANAJI WA BIDHAA ZA MAFUTA YA PETROLI NCHINI

164. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali imeendelea kusimamia Mfumo wa Uagizaji wa Mafuta kwa Pamoja (*Bulk Procurement System - BPS*) katika uagizaji wa bidhaa za mafuta ya petroli nchini tangu ulipoanza kutumika rasmi mwezi Januari, 2012. Kwa kipindi cha Julai, 2024 hadi Machi, 2025 jumla ya lita bilioni 6.74 za bidhaa za mafuta ya petroli ziliagizwa ikilinganishwa na lita bilioni 6.28 zilizoagizwa katika kipindi kama hicho Mwaka 2023/24 sawa na ongezeko la asilimia 7.3 ambapo petroli ilikuwa lita bilioni 2.23, dizeli lita bilioni 4.24 na mafuta ya taa/ndege lita milioni 270. Aidha, bidhaa hizo ziliagizwa na kupokelewa kupitia Bandari za Dar es Salaam, Tanga na Mtwara.

165. ***Mheshimiwa Spika,*** kati ya mafuta hayo yaliyoagizwa katika kipindi husika, lita bilioni 3.26 sawa na asilimia 48 yalikuwa kwa ajili ya matumizi ya ndani ikilinganishwa na lita bilioni 3.37 kwa Mwaka 2023/24. Vilevile, lita bilioni 3.48 sawa na asilimia 52 yalikuwa kwa ajili ya nchi jirani ikilinganishwa na lita bilioni 2.9 kwa Mwaka 2023/24. Mafuta kwa ajili ya nchi jirani yameongezeka kwa asilimia 16 kutokana na kuimarika kwa ufanisi wa mfumo wa BPS na hivyo kuendelea kuvutia nchi hizo kutumia mfumo huo.

Kielelezo Na. 14 kinaonesha jumla ya kiasi cha bidhaa za mafuta kilichoagizwa kwa mgawanyo wa kila aina ya mafuta kwa kipindi cha mwezi Julai 2024 hadi Machi 2025 na ***Kielelezo Na. 15*** kinaonesha jumla ya kiasi cha mafuta kilichoagizwa kwa ajili ya matumizi ya ndani na nchi jirani katika kipindi hicho.

Kielelezo Na. 14: **Jumla ya Kiasi cha Bidhaa za Mafuta Kilichoagizwa kwa Kipindi cha Julai 2024 hadi Machi 2025**

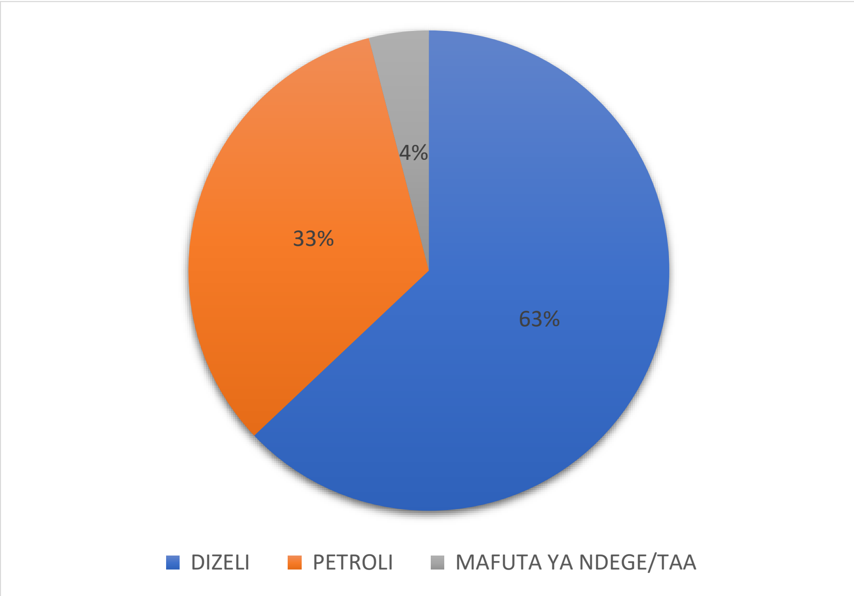

Chanzo*:* **PBPA**

Kielelezo Na. 15**: Jumla ya Kiasi cha Mafuta Kilichoagizwa kwa Ajili ya Matumizi ya Ndani na Nchi Jirani Julai 2024 hadi Machi 2025**

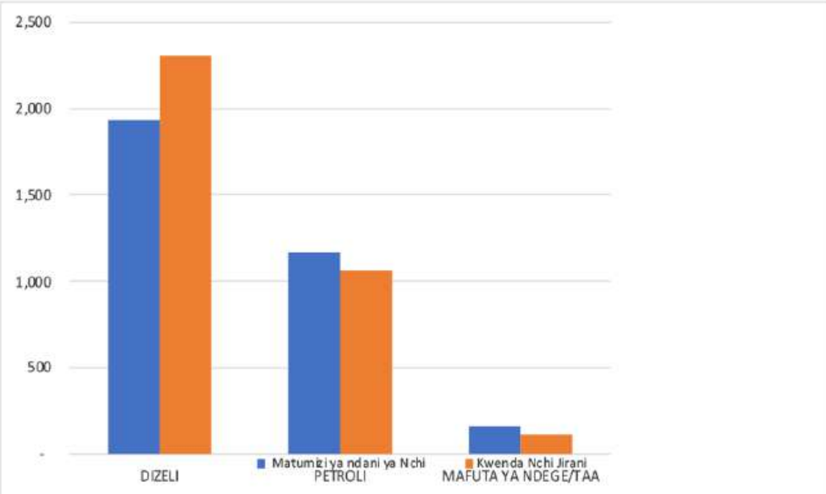

Chanzo***:*** **PBPA**

166. ***Mheshimiwa Spika***, katika kipindi cha Julai 2024 hadi Machi 2025, jumla ya zabuni 100 zilitangazwa kwa njia ya ushindani wa kimataifa kwa kuzingatia kigezo cha gharama ndogo za uletaji wa mafuta nchini (*Premium*). Aidha, kati ya zabuni 10 hadi 13 zilishindanishwa kila mwezi ambapo wazabuni 9 hadi 10 ikiwemo TPDC walishiriki katika zabuni hizo. Ushiriki wa TPDC katika zabuni ulichochea ushindani na kuongeza uwazi katika zabuni za uagizaji wa mafuta na kuwezesha gharama za uletaji wa mafuta nchini kuanza kupungua.

167. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali imeendelea kutumia miundombinu ya Kampuni ya TIPER kama kituo cha kupokea mafuta kwa pamoja *(Single Receiving Terminal - SRT).* Kituo hicho kina uwezo wa kupokea meli mbili (2) hadi tatu (3) za mafuta ya dizeli kwa mwezi ambapo kila meli ina ujazo wa hadi lita milioni 120. Aidha, Serikali kupitia Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA) inaendelea na ujenzi wa kituo kipya cha kupokelea mafuta kwa pamoja (SRT) katika eneo la Kigamboni na ujenzi huo unatarajiwa kukamilika mwishoni mwa mwaka 2026. Kukamilika kwa ujenzi wa kituo hicho kutasaidia kuondoa gharama za ucheleweshaji wa meli *(demurrage)* kwa kuongeza ufanisi wa upakuaji mafuta na kuendana na muda unaotakiwa kimataifa (chini ya saa 72 kwa meli kubwa na saa 36 kwa meli za kati).

168. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali kupitia PBPA imeendelea kuongeza ufanisi wa usimamizi wa upakuaji mafuta kutoka kwenye meli kwenda kwenye hifadhi za kampuni za mafuta kwa kutumia mfumo wa kielektroniki (SCADA). Hatua hii imeimarisha udhibiti wa upotevu wa mafuta wakati wa upakuaji wa mafuta hayo kutoka kwenye meli. Mfumo huu unasoma kiasi cha mafuta yanayopita katika mita (*flowmeter*) za Serikali zilizopo Kurasini (KOJ), Kigamboni (SBM), Tanga na Mtwara na kulinganisha kiasi hicho na mafuta yanayopita mita za kampuni za mafuta na kupokelewa kwenye maghala ya kuhifadhi mafuta. Uwepo wa mfumo

huu umepunguza upotevu wa mafuta kutoka asilimia 0.5 kabla ya mfumo hadi asilimia 0.1 baada ya mfumo huo.

B.2.10: USHIRIKI WA SEKTA BINAFSI NA USHIRIKISHWAJI WA WATANZANIA KATIKA SEKTA YA MAFUTA NA GESI ASILIA

169. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali imeendelea kuhakikisha kuwa kampuni za uzalishaji wa gesi asilia nchini zinalipa fedha stahiki za tozo ya huduma kwa Halmashauri husika. Aidha, PURA imeendelea kusimamia mipango ya ushiriki wa wazawa kwenye miradi ya mkondo wa juu wa mafuta na gesi asilia ambapo kwa sasa ushiriki wa Watanzania ni zaidi ya asilimia 90 katika miradi ya utafutaji, uendelezaji na uzalishaji wa mafuta na gesia asilia nchini. Vilevile, Watanzania wamenufaika kwa kutoa huduma za afya, fedha, chakula, ulinzi, mafuta ya kuendesha mitambo na ukarabati wa miundombinu ya gesi asilia.

170. ***Mheshimiwa Spika,*** Mamlaka imeendelea kufuatilia suala la ushiriki wa watanzania katika shughuli zinazofanywa kwenye mkondo wa kati na mkondo wa chini wa sekta ya gesi asilia. Kwa ujumla, kampuni zinazojishughulisha na shughuli za mkondo wa kati na mkondo wa chini wa sekta ya gesi asilia zilizingatia masharti na viwango vilivyowekwa kwenye Kanuni zinazosimamia masuala

ya ushiriki wa wazawa (*the Petroleum (Local Content) Regulations, 2017*).

171. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali imeendelea kuimarisha ushiriki wa Watanzania katika sekta ndogo ya mafuta na gesi asilia ambapo kupitia EWURA na PURA imeendelea kuhuisha kanzidata za watoa huduma na wataalamu wa ndani katika mfumo wa "*Common Qualification System - CQS*". Kufikia Aprili 2025, jumla ya kampuni za wazawa 2,476 na wataalam wazawa 431 wamejisajili katika mfumo huo ambapo Kampuni 300 zimepata fursa za kuuza bidhaa na kutoa huduma mbalimbali kwenye miradi ya mafuta na gesi asilia. Aidha, Watanzania 6,763 wameajiriwa katika mradi wa EACOP ambapo kati ya hao kampuni ya EACOP imeajiri Watanzania 254, Wakandarasi wa mradi wameajiri Watanzania 6,050 na watoa huduma katika Mradi wameajiri Watanzania 459. Vilevile, Watanzania 225 wameajiriwa katika vitalu vya uzalishaji wa gesi asilia vya Mnazi Bay na Songo Songo.

172. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi wa EACOP umefadhili mafunzo kwa Watanzania kupitia programu yake ya *Industry Enhancement Centre* ambapo vijana wa Kitanzania 50 walipata fursa ya mafunzo kwa vitendo (*interships*) hapa nchini na katika nchi za Canada, Umoja wa Falme za Kiarabu, Uholanzi, Italia, na Uingereza. Pia wataalam 100 kutoka kampuni mbalimbali za Kitanzania

walipata mafunzo kwa ajili ya kuwajengea uwezo katika maeneo yao ya taaluma na ujuzi. Vilevile, wakufunzi (*Trainers of Trainees*) 250 walipata mafunzo mbalimbali kulingana na taaluma zao kwa ajili ya kukuza ujuzi. Aidha, mradi wa EACOP ulinunua bidhaa na huduma zenye thamani ya Dola za Marekani 271,113,488 sawa na takriban Shilingi bilioni 759 kutoka katika soko la ndani. Kiasi hiki ni sawa na ongezeko la asilimia 198 ikilinganishwa na mwaka uliopita ambapo manunuzi katika soko la ndani yalikuwa na thamani ya Dola za Marekani 90,999,585 sawa na takriban Shilingi bilioni 254.8.

173. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia TPDC imeendelea kuvutia sekta binafsi kuwekeza katika shughuli za mafuta na gesi asilia ambapo kufikia mwezi Aprili, 2025 kampuni 61 zimeruhusiwa kufanya biashara ya CNG nchini. Katika hatua nyingine, TPDC inaendelea na majadiliano na Kampuni binafsi tatu (3) za Rosetta Energies Limited, KS Energies Limited na Taifa Group kwa ajili ya uendelezaji wa miradi midogo ya kubadili gesi asilia kuwa katika hali ya kimiminika (Mini – LNG) na kusafirishwa kwa magari maalum kwenda mikoa mbalimbali nchini ambayo haijafikiwa na miundombinu ya mabomba ya gesi asilia. Ushiriki wa kampuni hizo katika biashara ya gesi asilia utaongeza matumizi ya gesi asilia pamoja na kuongeza fursa za ajira kwa Watanzania hapa nchini.

174. ***Mheshimiwa Spika,*** utekelezaji wa miradi ya mafuta na gesi umewezesha kupatikana kwa ajira 8,453 kupitia miradi ya utafutaji, uendelezaji, uzalishaji, usafirishaji na usambazaji wa mafuta na gesi nchini. Ajira hizo zilihusisha makundi mbalimbali katika jamii yakiwemo wanawake (1,845), wanaume (6,557) na walemavu (51). Aidha, miradi ya nishati safi ya kupikia imezalisha jumla ya ajira 1,048 ambapo kati ya ajira hizo, wanawake (102) wanaume (422) na walemavu (524). Vilevile, kati ya ajira zilizopatikana katika miradi ya mafuta na gesi, ajira 2,491 ni za kudumu na 5,962 za muda mfupi.

B.2.11: MASHIRIKIANO NA SERIKALI YA MAPINDUZI YA ZANZIBAR KATIKA UENDELEZAJI WA SEKTA YA NISHATI

175. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kuhakikisha Sekta ya Nishati inashamiri katika pande mbili za Muungano, Wizara zenye dhamana ya Nishati za pande mbili za Muungano pamoja na Taasisi zake zimeendelea kutekeleza masuala mbalimbali ya mashirikiano.

176. ***Mheshimiwa Spika,*** katika Mwaka 2024/25, Wizara zenye dhamana ya nishati za pande mbili za Muungano zilifanya kikao kilichojadili masuala mbalimbali yanayohusu uendelezaji wa Sekta ya nishati. Kupitia kikao hicho Wizara hizo zilijadili hatua iliyofikiwa katika utekelezaji wa

maeneo ya mashirikiano yaliyobainishwa katika Hati ya Makubaliano (MoU) iliyosainiwa na Mawaziri wenye dhamana ya nishati wa pande mbili za Muungano tarehe 12 Novemba, 2023. Aidha, kikao hicho kilikubaliana kuundwa kwa Sekretarieti ya kuratibu utekelezaji wa MoU hiyo pamoja na kuandaa Mpango Kazi wa utekelezaji wa MoU husika. Vilevile, ilikubalika kuwa Taarifa za utekelezaji wa MoU hiyo zikihusisha pia masuala yanayohusu Taasisi zilizo chini ya Wizara ziwe zinawasilishwa kwenye vikao vya Ushirikiano ili kuweza kufuatilia kwa karibu utekelezaji wa MoU kwa ujumla wake.

177. ***Mheshimiwa Spika,*** taasisi za PURA na ZPRA zimeendelea kushirikiana kwa kubadilishana ujuzi katika maeneo ya kaguzi za mikataba ya PSA; udhibiti wa shughuli za uzalishaji wa gesi asilia; uandaaji wa mikataba ya Uzalishaji na Ugawanaji Mapato (PSA); na usimamizi wa taarifa za petroli. Aidha, TPDC na ZPDC zimeshirikiana katika mafunzo kuhusu uandaaji na utumiaji wa moduli za fedha na uchumi katika kufanya maamuzi ya uwekezaji katika tasnia ya mafuta na gesi asilia. Vilevile, EWURA na ZURA zimeendelea kushirikiana katika kubadilishana ujuzi katika udhibiti wa kiufundi na kiuchumi wa shughuli za umeme na bidhaa za petroli. Halikadhalika, TANESCO na ZECO zimeshirikiana katika usafirishaji wa umeme unaotumika Zanzibar, kubadilishana utaalam na uzoefu katika masuala ya uzalishaji, usafirishaji na

usambazaji wa umeme ikiwa ni pamoja na uandaaji wa Mpango Kabambe wa Uendelezaji Sekta Ndogo ya Umeme *(Power System Master Plan - PSMP).*

B.2.12: UIMARISHAJI WA UTENDAJI KAZI NA UTOAJI HUDUMA

178. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara ipo katika hatua za mwisho za kukamilisha ujenzi wa jengo la ofisi za Wizara katika Mji wa Serikali Mtumba. Mradi huo unatekelezwa na Mkandarasi-Shirika la Nyumba la Taifa (NHC) na Mshauri Elekezi - ARU Built Environment Consulting Company Limited (ABECC) ambayo ni Kampuni Tanzu ya Chuo Kikuu cha Ardhi. Hadi kufikia Machi, 2025 ujenzi ulikuwa umekamilika kwa asilimia 94 na Wizara inatarajia kuhamia katika jengo hilo Mei, 2025. Kukamilika kwa jengo hilo ni hatua muhimu ya kuhakikisha Watumishi wa Wizara wanatekeleza majukumu yao katika mazingira bora yatakayoleta tija na ufanisi zaidi.

179. ***Mheshimiwa Spika***, katika kuhakikisha Wizara na Taasisi zilizo chini yake zinaimarisha utendaji kazi na utoaji wa huduma, Wizara iliendelea kusimamia matumizi ya Mfumo wa Usimamizi na Utendaji Kazi katika Utumishi wa Umma (PEPMIS). Aidha, Wizara ilisimamia utumiaji wa Mfumo wa Taasisi ya Umma (PIPMIS) unaosimamia uandaaji wa Mkataba wa Utendaji Kazi wa Taasisi za Umma, utekelezaji na ufuatiliaji,

mapitio ya utendaji kazi wa Taasisi na tathmini ya utendaji kazi wa Taasisi. Vilevile, Wizara na Taasisi ziliendelea kuwajengea uwezo watumishi ambapo jumla ya watumishi 2,643 walipatiwa mafunzo ya muda mfupi na muda mrefu ndani na nje ya nchi kulingana na mahitaji. Kati ya hao, watumishi wa Wizara ni 98, TANESCO 2,051, TPDC 58, REA 58, PURA 90, PBPA 69 na EWURA 219. Pia, katika kuimarisha utendaji kazi, jumla ya watumishi 840 waliajiriwa, ambapo watumishi 18 waliajiriwa Wizarani na watumishi 822 kwa ajili ya Taasisi za Wizara.

B.2.13: MAFANIKIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI

180. ***Mheshimiwa Spika***, katika Mwaka 2024/25 Wizara imepata mafanikio mbalimbali katika utekelezaji wa majukumu yake. Aidha, katika kipindi cha Serikali ya Awamu ya Sita, Sekta ya Nishati imepiga hatua kubwa ambapo kumekuwepo na mafanikio mbalimbali ikiwa ni pamoja na yafuatayo:

(i) Kuongezeka kwa uwezo wa mitambo ya kuzalisha umeme iliyounganishwa katika Gridi ya Taifa kutoka MW 1,601.84 Mwaka 2020/21 hadi MW 4,031.71 Aprili 2025 sawa na ongezeko la asilimia 151.7;

(ii) Kukamilika kwa mradi wa kielelezo wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Julius Nyerere (JNHPP) – MW 2,115 ambao umeiwezesha nchi kuondokana na tatizo la upungufu wa umeme na kuchochea ukuaji wa shughuli za kiuchumi na kijamii, kukuwa kwa Pato la Taifa na kuimarisha mazingira ya uwekezaji na kufanya biashara nchini. Aidha, kukamilika kwa mradi huu kumewezesha kufanyika kwa matengenezo kinga makubwa katika mitambo ya uzalishaji umeme ya Mtera, Kidatu na Kihansi bila kuathiri hali ya upatikanaji wa umeme;

(iii) Kukamilika kwa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 400 kutoka Singida hadi Arusha ambayo imewezesha kuunganisha Gridi ya Taifa ya Tanzania na Kenya ili kuwezesha kuanza biashara ya kuuziana umeme baina ya Tanzania na nchi jirani kupitia *Eastern African Power Pool (EAPP)*;

(iv) Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 400 yenye urefu wa kilomita 160 kutoka kituo cha kuzalisha umeme cha Julius Nyerere hadi Chalinze mkoani Pwani umekamilika kwa asilimia 99.8. Aidha, ujenzi wa kituo cha kupokea

na kupoza umeme cha Chalinze umekamilika kwa asilimia 97.6 na kwa sasa njia hii pamoja na kituo vinatumika kuingiza umeme unaozalishwa JNHPP kwenye Gridi ya Taifa;

(v) Kukamilika kwa ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 400 kutoka Nyakanazi hadi Kigoma ambao umefanikisha kuunganisha Mkoa wa Kigoma katika Gridi ya Taifa na kuwezesha kuzimwa kwa mitambo ya umeme wa mafuta. Aidha, TANESCO itaokoa kiasi cha Shilingi bilioni 58.4 zilizokuwa zinatumika kwa mwaka kwa ajili ya ununuzi wa mafuta ya dizeli;

(vi) Kukamilika kwa ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 132 yenye urefu wa kilomita 115 kutoka Tabora hadi Urambo na kuwezesha kuimarika kwa upatikanaji wa umeme katika Wilaya ya Urambo;

(vii) Kuimarika kwa upatikanaji wa umeme katika mikoa ya Lindi na Mtwara kutokana na kufungwa kwa mtambo wa kuzalisha umeme kwa kutumia gesi asilia wa **MW 20** katika eneo la Hiyari - Mtwara pamoja na kukarabatiwa kwa mitambo Namba 13 (**MW 4.3**) na Namba

8 (**MW 2**) mkoani Mtwara pamoja na mtambo Namba 3 (**MW 2.5**) Somanga mkoani Lindi;

(viii) Kuongezeka kwa wateja waliounganishiwa umeme nchini kutoka 2,766,745 Mwaka 2020/21 hadi 5,449,278 mwezi Aprili, 2025 ikiwa ni ongezeko la asilimia 97;

(ix) Kufikisha miradi ya umeme katika vijiji vyote 12,318 vya Tanzania Bara kutoka vijiji 506 vilivyokuwa vimeunganishiwa umeme mwaka 2007 wakati REA inaanzishwa. Aidha, jumla ya vitongoji 33,657 kati ya 64,359 sawa na asilimia 52 vimeunganishiwa umeme;

(x) Kuunganishwa umeme katika taasisi na maeneo ya huduma 63,140 kutoka 15,200 mwaka 2020 sawa na ongezeko la asilimia 315. Maeneo hayo ni vituo vya afya, taasisi za elimu, taasisi za biashara, nyumba za ibada na pampu za maji kama inavyoonekana katika ***Kiambatisho Na. 9****;*

(xi) Kuongezeka kwa matumizi ya nishati safi ya kupikia kupitia jitihada mbalimbali ikiwemo ugawaji wa mitungi ya gesi ya kupikia 266,000; majiko banifu 5,000; na kuwezesha ufungaji wa mifumo ya

nishati safi ya kupikia kwa Taasisi za Umma zinazohudumia watu zaidi ya 100;

(xii) Kuongezeka kwa mafundi umeme waliosajiliwa na kupatiwa leseni na EWURA kufikia 6,614 mwaka 2025 kutoka mafundi 2,751 mwaka 2020/21 sawa na ongezeko la asilimia 240;

(xiii) Kuimarika kwa utendaji wa TPDC kibiashara na kupata faida kutokana na shughuli zake ambapo faida ya Mwaka 2021/22 ilikuwa Shilingi bilioni 97.78 na kuongezeka kufikia Shilingi bilioni 248.75 Mwaka 2023/24. Aidha, kuanzia Julai 2024, TPDC inalipa mishahara ya watumishi wake kutokana na mapato yake ya ndani, hivyo kuipunguzia mzigo Serikali wa kulipa mishahara hiyo;

(xiv) Kuongezeka kwa ushiriki wa TPDC katika Kitalu cha uzalishaji wa gesi asilia cha Mnazi Bay kutoka asilimia 20 hadi asilimia 40 baada ya kununua asilimia 20 ya hisa za Kampuni ya Wentworth na hivyo kuongeza mapato na ushiriki katika maamuzi ya uendeshaji wa kitalu husika;

(xv) Kutolewa Leseni ya Uendelezaji wa Kitalu cha kuzalisha gesi asilia cha Ntorya kwa TPDC ambayo itashirikiana na Kampuni ya ARA Petroleum katika uendelezaji wa kitalu hicho. Kitalu hicho kina Futi za Ujazo Trilioni 1.64, hivyo uzalishaji wake utaimarisha upatikanaji wa gesi asilia nchini kwa matumizi ya ndani na ziada kuuzwa nje ya nchi;

(xvi) Kuongezeka kwa vituo vya kujaza gesi asilia (*CNG filling stations*) kwenye vyombo vya moto kutoka vituo viwili (2) Mwaka 2020/21 hadi vituo tisa (9) mwezi Aprili 2025;

(xvii) TPDC imefanikiwa kuanza kushiriki katika biashara ya uagizaji wa mafuta kupitia mfumo wa BPS na kushinda jumla ya zabuni 10 zilizowezesha kuingiza nchini tani 900,000 za mafuta ya dizeli;

(xviii) Kuongezeka kwa mtandao wa usambazaji wa gesi asilia nchini kutoka kilomita 102.54 Mwaka 2020/21 hadi kilomita 241.58 mwezi Aprili 2025 ambao umewezesha kuunganishwa kwa jumla ya nyumba 1,514, taasisi 13 na viwanda 57. Aidha, zaidi ya vyombo vya moto 15,000 vinatumia gesi asilia (CNG), hivyo kupunguza

mahitaji ya petroli na dizeli katika uendeshaji wa vyombo vya moto nchini;

(xix) Kuongezeka kwa matumizi ya gesi asilia nchini kutoka futi za ujazo bilioni 59.83 Mwaka 2020/21 hadi futi za ujazo bilioni 82.91 mwezi Aprili 2025;

(xx) Kuimarika kwa kaguzi za mapato na gharama katika Mikataba ya Uzalishaji na Ugawanaji Mapato (*PSA Audit*) na kupunguza gharama za uendeshaji kwa Shilingi bilioni 361.78 na hivyo kuongeza gawio la Serikali;

(xxi) Kuongezeka kwa ushiriki wa Watanzania katika shughuli za utafutaji na uzalishaji wa gesi asilia hadi asilimia 90 ikilinganishwa na mwaka 2021 ambapo ushiriki ulikuwa chini ya asilimia 5;

(xxii) Kuajiriwa jumla ya Watanzania 6,763 katika mradi wa EACOP, ambapo kampuni ya EACOP imeajiri Watanzania 254, Wakandarasi wa mradi wameajiri Watanzania 6,050 na watoa huduma katika Mradi wameajiri Watanzania 459. Vilevile, Watanzania 225 wameajiriwa katika vitalu vya uzalishaji wa gesi asilia vya Mnazi Bay na Songo Songo;

(xxiii) Kuendelea kuimarika kwa Mfumo wa Uagizaji wa Mafuta kwa Pamoja (*Bulk Procurement System – BPS*) ambao umeongeza uhakika wa upatikanaji wa mafuta nchini; na

(xxiv) Kuanza kutumika kwa mfumo wa kielekroniki wa "SCADA" katika usimamizi wa ushushaji wa mafuta nchini ambao umewezesha kupunguza upotevu wa mafuta kutoka asilimia 0.5 Mwaka 2020/21 hadi asilimia 0.1 mwezi Aprili 2025.

B.2.14: CHANGAMOTO ZILIZOPO NA UTATUZI WAKE

181. ***Mheshimiwa Spika,*** pamoja na mafanikio yaliyopatikana katika Sekta ya Nishati, ni vyema kutambua kuwa miradi ya utafutaji, uzalishaji, usafirishaji na usambazaji wa umeme na gesi asilia inahitaji uwekezaji mkubwa katika utekelezaji wake. Hivyo, pamoja na juhudi kubwa za kutenga rasilimali fedha zitakazoendelea kutekelezwa na Serikali katika uendelezaji wa Sekta ya Nishati, Serikali pia itaendelea kuhamasisha, kuvutia na kushirikiana na wadau mbalimbali wa maendeleo ikiweno sekta binafsi ili kufanikisha upatikanaji wa rasilimali fedha zitakazochangia katika uendelezaji wa Sekta hii kwa kuzingatia mchango wake katika ukuaji wa uchumi, utoaji wa huduma na ajira.

C. MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA 2025/26

182. ***Mheshimiwa Spika,*** baada ya kutoa taarifa ya utekelezaji wa shughuli za Wizara kwa Mwaka 2024/25, sasa napenda kuwasilisha Mpango na Bajeti kwa Mwaka 2025/26.

183. ***Mheshimiwa Spika,*** katika Mwaka 2025/26 Wizara itaendelea kuimarisha uzalishaji, usafirishaji na usambazaji wa umeme, ikiwa ni pamoja na kufikisha Gridi ya Taifa katika mikoa iliyosalia ya Rukwa, Kagera, Lindi na Mtwara. Aidha, Wizara itaanza utekelezaji wa Mpango wa Taifa wa Nishati wa Mwaka 2025 - 2030 (*National Energy Compact* 2025 - 2030) kuhusu upatikanaji na uunganishaji wa umeme kwa wananchi, kuongeza mchango wa nishati jadidifu katika uzalishaji wa umeme na ushiriki wa Sekta Binafsi katika maendeleo ya Sekta ya Nishati. Vilevile, Wizara itaendelea kuhakikisha upatikanaji wa umeme wa uhakika kwa maendeleo ya kiuchumi na kijamii kwa kutekeleza Mradi wa Kuimarisha Gridi ya Taifa *(National Grid Stabilization Project)* pamoja na kufanya matengenezo na ukarabati wa mitambo ya kuzalisha umeme.

184. ***Mheshimiwa Spika,*** maeneo mengine ya kipaumbele katika Mwaka 2025/26 ni kuendelea na usambazaji wa nishati katika vitongoji, maeneo ya migodi, kilimo, viwanda na pampu za maji pamoja na vituo vya afya ili kuwezesha shughuli za

uzalishaji na utoaji wa huduma bora kwa wananchi; pamoja na kuhamasisha na kuwezesha watanzania kutumia nishati safi ya kupikia ikiwa ni utekelezaji wa Mkakati wa Taifa wa Matumizi ya Nishati Safi ya Kupikia (2024-2034) na Mpango wa Taifa wa Nishati wa Mwaka 2025 - 2030 (*National Energy Compact* 2025 - 2030). Wizara pia itaendelea kuwezesha upatikanaji wa bidhaa za mafuta vijijini kupitia ujenzi wa vituo vya mafuta katika maeneo hayo; pamoja na kutekeleza shughuli za utafutaji, uendelezaji na usambazaji wa mafuta na gesi asilia na kutekeleza miradi ya kielelezo na kimkakati ya mafuta na gesi asilia ikiwemo Mnazi Bay Kaskazini, Eyasi – Wembere, mradi wa Kuchakata na Kusindika Gesi Asilia kuwa Kimiminika (*Liquefied Natural Gas – LNG Project*) na ujenzi wa Bomba la Kusafirisha Mafuta Ghafi kutoka Hoima, Uganda hadi Tanga, Tanzania (*East African Crude Oil Pipeline - EACOP*).

185. ***Mheshimiwa Spika,*** jitihada zitaelekezwa pia katika kusimamia na kuhakikisha nchi yetu inakuwa na uhakika wa upatikanaji wa bidhaa za mafuta ya petroli pamoja kuimarisha matumizi ya gesi asilia (CNG) katika vyombo vya moto. Vilevile, Wizara itaendelea kutekeleza shughuli za kiudhibiti; kuimarisha ushiriki wa wazawa katika Sekta ya Nishati pamoja na kuimarisha nguvu kazi na kuwezesha upatikanaji wa vitendea kazi ili kuimarisha tija na ufanisi katika utendaji kazi. Pia, Wizara itaendelea kuimarisha utendaji wa Taasisi/ Mashirika yaliyo chini yake ya TANESCO, REA,

TPDC, PBPA, EWURA na PURA pamoja na Kampuni Tanzu ili yaweze kuimarika zaidi katika utoaji wa huduma bora kwa wananchi pamoja na tija na ufanisi katika utendaji.

186. ***Mheshimiwa Spika,*** Mpango na Bajeti ya Wizara kwa Mwaka 2025/26 pamoja na mambo mengine, umezingatia Ilani ya Chama cha Mapinduzi kwa Ajili ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2020, Dira ya Taifa ya Maendeleo ya Mwaka 2025, Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (FYDP III) 2021/22 – 2025/26, maagizo na maelekezo mbalimbali ya Viongozi wa Kitaifa yaliyohusu Sekta ya Nishati, Maoni na ushauri wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini na Kamati nyingine za Bunge yaliyotolewa kwa nyakati tofauti, Mkakati wa Taifa Dhidi ya Rushwa na Mpango wa Utekelezaji, Mkakati wa Taifa wa Matumizi ya Nishati Safi ya Kupikia (2024 - 2034), Mpango Mkakati wa Wizara ya Nishati wa Mwaka 2021/22-2025/26 na Mpango Mahususi wa Taifa wa Nishati wa Mwaka 2025 - 2030 (*National Energy Compact* 2025 - 2030). Miongozo mingine iliyozingatiwa ni Sera, Mikakati na Programu mbalimbali za Kisekta na Kitaifa pamoja na Malengo ya Maendeleo Endelevu ya Umoja wa Mataifa (SDGs) ya mwaka 2030 kuhusu masuala ya nishati.

C.1 SEKTA NDOGO YA UMEME NA NISHATI JADIDIFU

C.1.1 MIRADI YA KUZALISHA UMEME

187. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali itaendelea kuelekeza nguvu katika uzalishaji wa umeme kwa kutumia vyanzo mbalimbali ili kuhakikisha nchi yetu inaendelea kuwa na umeme wa kutosha; na ziada kutumika kuuzwa nje ya nchi na kulipatia Taifa fedha za kigeni na hivyo kunufaika ipasavyo na rasilimali za asili ambazo nchi imebarikiwa. Katika kufikia azma hiyo, Serikali imepanga kutekeleza miradi mbalimbali ya uzalishaji wa umeme kama ifuatavyo:

a) Miradi ya Kuzalisha Umeme Iliyopo katika Hatua za Utekelezaji

(i) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Julius Nyerere (JNHPP) – MW 2,115

188. ***Mheshimiwa Spika,*** ili kukamilisha utekelezaji wa mradi huu, kazi zilizopangwa ni kufanya marekebisho yote ya kazi za mradi *(snags rectification)* pamoja na usimamizi wa mradi katika kipindi cha uangalizi; kuratibu shughuli za kuimarisha utunzaji wa vyanzo vya maji katika Bonde la Rufiji ili kuwezesha upatikanaji endelevu wa maji ya kuzalisha umeme katika Bwawa la

JNHPP; uendeshaji na ufanisi wa mitambo; kukamilisha ujenzi wa ghala la kuhifadhia vifaa katika kituo cha kupoza umeme cha Chalinze; na kulipa malipo ya *"retention"* kwa Wakandarasi na Washauri Elekezi wa mradi wa kituo cha kuzalisha umeme cha JNHPP pamoja na njia ya kusafirisha umeme kutoka JNHPP hadi Chalinze na kituo cha kupoza umeme cha Chalinze. Jumla ya **Shilingi bilioni 313** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo.

(ii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Gesi Asilia wa Kinyerezi 1 Extension- MW 185

189. ***Mheshimiwa Spika,*** kazi zilizopangwa kutekelezwa ni pamoja na kukamilisha kazi za uboreshaji wa njia ya kusafirisha umeme kutoka Kinyerezi – Gongolamboto - Mbagala na upanuzi wa vituo vyake vya kupoza umeme ambao umefikia asilimia 62.18 pamoja na kuanza ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 132 yenye urefu wa kilomita 3.5 kutoka Kinyerezi hadi Gongolamboto. Jumla ya **Shilingi bilioni 5.04** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo.

(iii) Mradi wa Kuzalisha Umeme wa MW 49.5 kwa Kutumia Maji ya Mto Malagarasi

190. ***Mheshimiwa Spika,*** kazi zitakazotekelezwa kwa upande wa ujenzi wa Bwawa ni pamoja na kuchepusha mto ili kuruhusu kazi ya ujenzi wa tuta *(dam)* na njia za maji *(water ways)*; kuanza ujenzi wa nyumba ya mitambo *(power house);* kituo cha kupokelea umeme *(switch yard);* ujenzi wa barabara kwa kiwango cha changarawe; kusimika mtambo wa kuchanganyia zege *(concrete batching plant)*; na kukamilisha ujenzi wa kambi za muda za mkandarasi na kuanza ujenzi wa kambi za kudumu ikiwemo nyumba za wafanyakazi, ofisi, zahanati na sehemu za burudani. Aidha, Serikali itakamilisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme wa msongo wa kilovoti 132 yenye urefu wa kilomita 54 kutoka kwenye kituo cha kuzalisha umeme hadi Kidahwe na kuendelea na usambazaji wa umeme katika vijiji saba (7) vya Igamba, Mazungwe, Mwamila, Kazuramimba, Kalenge, Mlela na Kidahwe vinavyopitiwa na mradi. Jumla ya **Shilingi bilioni 27.94** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa mradi.

(iv) Mradi wa Kuzalisha Umeme Jua Shinyanga – MW 150

191. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali itakamilisha utekelezaji wa awamu ya kwanza ya mradi huu inayohusisha uzalishaji wa **MW 50**. Aidha, TANESCO itakamilisha taratibu za kumpata

Mkandarasi na Mshauri Mwelekezi kwa ajili ya kuanza awamu ya pili itakayozalisha **MW 100**. Jumla ya **Shilingi bilioni 122.21** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya mradi huu.

(v) Ukarabati wa Kituo cha Kuzalisha Umeme cha Hale MW 21

192. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali itakamilisha ukarabati na uboreshaji wa mitambo ya kufua umeme katika kituo cha Hale chenye uwezo wa kuzalisha **MW 21** ambapo kufikia mwezi Aprili utekelezaji umefikia asilimia 74. Jumla ya **Shilingi bilioni 2.5** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya kazi hizo.

(vi) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Kakono – MW 87.8

193. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali imepanga kulipa fidia wananchi wanaopisha eneo la mradi pamoja na kuanza hatua za awali za utekelezaji wa mradi huu utakaokuwa na uwezo wa kuzalisha **MW 87.8** pamoja na ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 38.7 kutoka Kakono hadi Kyaka. Jumla ya **Shilingi bilioni 1.54** fedha za ndani na **Shilingi bilioni 30** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya mradi huu.

b) Miradi ya Kuzalisha Umeme Iliyopo katika Hatua za Maandalizi

(i) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Ruhudji – MW 358

194. ***Mheshimiwa Spika,*** kufuatia kukamilika kwa mradi wa JNHPP, Serikali imepanga kuanza utekelezaji wa mradi wa kuzalisha umeme kwa kutumia maji ya Mto Ruhudji mkoani Njombe utakaokuwa na uwezo wa kuzalisha **MW 358**. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kulipa fidia wananchi wanaopisha eneo la mradi; kuwapata Mshauri Mwelekezi na Mkandarasi wa ujenzi; na kuanza kazi za awali za ujenzi wa mradi. Kiasi cha **Shilingi bilioni 100.16** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya kazi hizo.

(ii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Rumakali – MW 222

195. ***Mheshimiwa Spika,*** utekelezaji wa mradi wa Rumakali **(MW 222)** mkoani Njombe unakwenda sambamba na utekelezaji wa mradi wa Ruhudji **(MW 358)** ambapo kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kulipa fidia wananchi wanaopisha eneo la mradi pamoja na kuwapata Mshauri Mwelekezi na Mkandarasi wa ujenzi. Jumla ya **Shilingi bilioni 20** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya kazi hizo.

(iii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Gesi Asilia wa Mtwara (MW 300)

196. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali itaendelea na maandalizi ya utekelezaji wa mradi wa ujenzi wa mtambo wa kufua umeme wa **MW 300** kwa kutumia gesi asilia mkoani Mtwara. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kuendelea na malipo ya fidia kwa wananchi wanaopisha mradi pamoja na kutafuta fedha za ujenzi wa mradi. Jumla ya **Shilingi milioni 200** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya mradi huu.

(iv) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Upepo MW 100 Kititimo Mkoa wa Singida

197. ***Mheshimiwa Spika***, mradi huu unahusu ujenzi wa mtambo wa kuzalisha umeme wa **MW 100** kwa kutumia upepo pamoja na njia ya kusafirisha umeme ya kilomita 8 ya msongo wa kilovoti 220 na kituo cha kupoza umeme katika eneo la Kititimo katika Mkoa wa Singida. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kukamilisha Upembuzi Yakinifu na kuanza utekelezaji wa mradi kupitia Sekta Binafsi. Jumla ya **Shilingi bilioni 1.2** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya kazi hizo.

(v) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Jua MW 100 Wilaya ya Manyoni

198. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kwa kushirikiana na Sekta Binafsi itatekeleza mradi wa ujenzi wa mtambo wa kuzalisha umeme wa **MW 100** kwa kutumia jua pamoja na ujenzi wa kituo cha kupoza umeme wilayani Manyoni katika Mkoa wa Singida. Mazungumzo kati ya Serikali na Wawekezaji waliioonesha nia yanaendea. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kuendelea na majadiliano na wawekezaji binafsi ili kuwezesha utekelezaji wa mradi kupitia sekta binafsi. Jumla ya **Shilingi milioni 100** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya mradi huu.

(vi) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Jua MW 130 Zuzu Dodoma

199. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi wa ujenzi wa mitambo ya kuzalisha umeme wa **MW 130** kwa kutumia jua mkoani Dodoma utatekelezwa na Serikali kwa ushirikiano na sekta binafsi. Aidha, Serikali itaendelea kukamilisha majadiliano na mwekezaji binafsi kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu. Jumla ya **Shilingi milioni 100** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili mradi huu.

(vii) Mradi wa Kuzalisha Umeme Jua - MW 100 Same

200. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu umepangwa kutekelezwa wilayani Same mkoani Kilimanjaro ambapo kazi zitakazotekelezwa ni kufanya Upembuzi Yakinifu na Tathmini ya Athari kwa Mazingira. Jumla ya **Shilingi bilioni 2.45** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya kazi hizo.

C.1.2 MIRADI YA KUSAFIRISHA NA KUSAMBAZA UMEME

201. ***Mheshimiwa Spika***, katika kuhakikisha umeme wa uhakika unapatikana katika maeneo yote nchini, Serikali itaendelea kujenga na kuboresha miundombinu ya usafirishaji na usambazaji umeme kwa kutekeleza miradi mbalimbali kama ifuatavyo:

a) Miradi ya Kusafirisha na Kusambaza Umeme Iliyopo Katika Hatua za Utekelezaji

(i) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 400 kutoka Chalinze – Dodoma

202. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia TANESCO itaendelea na utekelezaji wa ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 400 yenye urefu wa kilomita 345 kutoka Chalinze hadi Dodoma na upanuzi wa vituo vya kupoza umeme

vya Chalinze na Dodoma. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kuendelea na utekelezaji wa mradi ikiwemo usanifu, uchunguzi wa udongo na usafishaji wa maeneo ya mradi; ununuzi wa vifaa vya mradi; ujenzi *(civil works);* na usimamishaji minara *(tower erections)*, ufungaji wa mitambo kwenye vituo vya kupoza umeme; na ufungaji nyaya za umeme *(stringing works)*. Jumla ya **Shilingi bilioni 200** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya kazi hizo.

(ii) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 400 kutoka Chalinze - Kinyerezi - Mkuranga

203. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unahusisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 400 kutoka Chalinze, Kinyerezi hadi Mkuranga na vituo vya kupoza umeme vya Chalinze, Kinyerezi, Mkuranga na Morogoro. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kufanya usanifu, uchunguzi wa udongo na usafishaji wa maeneo ya mradi; ununuzi wa vifaa vya mradi; ujenzi *(civil works)* na usimamishaji minara *(tower erections);* ufungaji wa mitambo ya umeme kwenye vituo vya kupoza umeme; na ufungaji nyaya za umeme *(stringing works)*. Jumla ya **Shilingi bilioni 4** fedha za ndani na **Shilingi bilioni 9.96** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya kazi hizo.

(iii) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme wa Msongo wa kV 400 kutoka Rufiji – Mkuranga

204. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu utahusisha ujenzi wa njia kuu ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 400 kutoka kituo cha kuzalisha umeme cha JNHPP hadi Mkuranga. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kufanya Upembuzi Yakinifu wa mradi pamoja na Tathmini ya Athari kwa Mazingira *(Environmental Impact Assesment).* Jumla ya **Shilingi bilioni 4.62** zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu.

(iv) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 400 kutoka Dar es Salaam – Tanga – Arusha

205. ***Mheshimiwa Spika,*** Mradi huu unahusisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme wa msongo wa kilovoti 400 kutoka Chalinze kwenda Segera (km 181), kilovoti 220 (km 90) kutoka Segera kwenda Tanga na kilovoti 220 (km 130) kutoka Chalinze kwenda Ununio kupitia Bagamoyo pamoja na vituo vya kupoza umeme katika maeneo hayo. Aidha, kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kulipa fidia wananchi watakaopisha mradi na kuanza ujenzi wa mradi. Jumla ya **Shilingi bilioni 15** fedha za ndani na **Shilingi bilioni 1.22** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya kazi hizo.

(v) Ujenzi wa Kituo cha Kupoza Umeme cha Ibadakuli Shinyanga Kilovoti 400/220/33

206. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali itaendelea kutekeleza mradi wa ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha msongo wa Kilovoti 400/220/33 Ibadakuli - Shinyanga. Kazi zitakazofanyika ni uagizaji wa vifaa pamoja na usimikaji wa mitambo ya kupoza umeme. Jumla ya **Shilingi milioni 236** fedha za ndani na **Shilingi bilioni 5** fedha za nje zimetengwa kupitia mradi wa Gridi Imara.

(vi) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 400 kutoka Iringa hadi Sumbawanga kupitia Mbeya na Tunduma (TAZA)

207. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali itaendelea na utekelezaji wa mradi wa TAZA ambapo kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kukamilisha ulipaji wa fidia (*supplementary compensations*) kwa maeneo yaliyosalia; kuendelea na ujenzi wa misingi ya nguzo na kuanza maandalizi ya kusimika nguzo za umeme kwa ajili ya kuvuta nyaya za umeme; kukamilisha ununuzi na usafirishaji wa vifaa hadi katika eneo la mradi; kukamilisha usanifu na kuendelea na ujenzi wa vituo vya kupoza umeme vya Iringa, Kisada, Mbeya, Tunduma na Sumbawanga; na kuendelea na ujenzi wa majengo kwa ajili ya uendeshaji wa kituo, nyumba za

wafanyakazi, ghala la kutunza vifaa na nyumba za walinzi. Jumla ya **Shilingi bilioni 4.34** fedha za ndani na **Shilingi bilioni 279.30** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya kazi hizo.

(vii) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 400 kutoka Nyakanazi hadi Kigoma

208. ***Mheshimiwa Spika,*** kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kuendelea na kazi za ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha Kidahwe mkoani Kigoma, upanuzi wa kituo cha kupoza umeme cha Nyakanazi mkoani Kagera na ujenzi wa miundombinu ya kusambaza umeme pamoja na kukamilisha maboresho ya vituo vya kupoza umeme wa msongo kilovoti 33/11 vya Kasulu na Kigoma Mjini. Jumla ya **Shilingi bilioni 16.67** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji.

(viii) Mradi wa Kuimarisha Gridi ya Taifa (*National Grid Stabilization Project)* – Gridi Imara

209. ***Mheshimiwa Spika,*** utekelezaji wa mradi huu utahusisha kuendelea na ujenzi wa njia za kusafirisha na kusambaza umeme za msongo wa kilovoti 220, 132 na 33 na ujenzi wa vituo vya kupoza umeme *(switching stations)* katika maeneo ya usambazaji umeme kwa miradi 21 iliyobaki kati ya miradi 27 ya Gridi Imara awamu ya kwanza.

Jumla ya **Shilingi bilioni 250** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu.

(ix) Mradi wa Ukarabati na Uboreshaji wa Gridi ya Taifa *(Grid Modernisation, Rehabilitation and Upgrading)- TTGRUP*

210. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unalenga kuboresha miundombinu ya umeme kwa kukarabati na kuboresha vituo vya kupoza umeme katika maeneo mbalimbali nchini ili kuongeza ufanisi katika Gridi ya Taifa. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kuwapata Mtaalamu Msimamizi *(Supervision Consultant)* na Mkandarasi kwa ajili ya kufanya *grid modernization* pamoja na kuendelea na ukarabati na maboresho ya vituo vya kupoza umeme nchini. Jumla ya **Shilingi bilioni 24.42** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji mradi huu.

(x) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 220 kutoka Benaco hadi Kyaka

211. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unahusisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 166.17 kutoka Benaco hadi Kyaka mkoani Kagera. Kazi zitakazofanyika ni pamoja na kulipa fidia wananchi wanaopisha mradi; kumpata Mkandarasi; na kuanza utekelezaji wa mradi.

Jumla ya **Shilingi bilioni 5.82** fedha za ndani na **Shilingi bilion 3** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya kazi hizo.

(xi) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 220 kutoka Makutopora hadi Tabora (SGR Lot 3) na kutoka Tabora hadi Isaka (SGR Lot 4) kwa ajili ya Uendeshaji wa Treni ya Umeme

212. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali itaendelea na ujenzi wa njia za kusafirisha umeme za msongo wa kilovoti 220 kutoka Makutopora hadi Tabora (SGR Lot 3) na kutoka Tabora hadi Isaka (SGR Lot 4) kwa ajili ya uendeshaji wa treni ya umeme. Kazi zitakazofanyika ni pamoja na kufanya uthamini wa mali za wananchi wanaopisha mradi; kulipa fidia; na kuanza taratibu za kupata Wakandarasi. Jumla ya **Shilingi bilioni 25** fedha za ndani zimetengwa kupitia Fungu la SGR.

(xii) Mradi wa Njia ya Kusafirishi Umeme Msongo wa Kilovoti 220 kutoka Mwanza hadi Isaka kwa ajili ya Uendeshaji wa Treni ya Umeme (SGR Lot 5)

213. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali itaendelea na ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 230 kutoka Mwanza hadi Isaka kwa ajili ya uendeshaji wa treni

ya umeme. Aidha, Serikali itakamilisha malipo ya fidia kwa Wananchi wanaopisha eneo la mradi na kuendelea na shughuli za ujenzi. Jumla ya **Shilingi bilioni 13.8** fedha za ndani zimetengwa kupitia Fungu la SGR.

b) Miradi ya Kusafirisha na Kusambaza Umeme Iliyopo Katika Hatua za Maandalizi

(i) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 400 Kutoka Sumbawanga hadi Kigoma Kupitia Mpanda (Km 480) na Kituo cha Kupoza Umeme cha Mpanda

214. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 400 kutoka Sumbawanga hadi Kigoma kupitia Mpanda yenye urefu wa kilomita 480 na kituo cha kupoza umeme Mpanda. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kufanya tathmini ya mali za wananchi watakaopisha mradi; kuweka mipaka ya mkuza wa njia ya kusafirisha umeme kutoka Sumbawanga kupitia Mpanda hadi Kigoma; na kutafuta fedha za kutekeleza mradi.

(ii) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 400 Kutoka Segera – Same – Lemugur (Kisongo) Arusha

215. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 400 kutoka Segera hadi Lemugur (Kisongo) Arusha kupitia Same. Kazi zilizopangwa kutekelezwa ni kukamilisha Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii (ESIA); usanifu wa mradi; kufanya tathmini ya mali za wananchi watakaopisha mradi; kuanza kulipa fidia; na kuendelea kutafuta fedha za utekelezaji wa mradi. Jumla ya **Shilingi milioni 150** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya mradi huu.

(iii) Ujenzi wa Njia za Kusafirisha Umeme *(Submarine Cables)* Msongo wa Kilovoti 220 kutoka Tanzania Bara kwenda Zanzibar na Mafia

216. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia TANESCO itaendelea na utekelezaji wa miradi ya njia za kusafirisha umeme za msongo wa kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 49.95 kutoka Ununio – Dar es Salaam kwenda Unguja na msongo wa kilovoti 132 yenye urefu wa kilomita 87 kutoka Tanga kwenda Pemba kupitia chini ya Bahari *(submarine cables).* Aidha, mradi huu unahusisha pia ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme wa

msongo wa Kilovoti 33 yenye urefu wa kilomita 109.2 kutoka Mkuranga hadi Mafia.

Kazi zitakazofanyika ni pamoja na kuwapata Mshauri Mwelekezi wa usimamizi wa mradi pamoja na Mkandarasi wa ujenzi; kulipa fidia wananchi watakaopisha mradi; na kuanza ujenzi wa mradi. Aidha, kukamilika kwa miradi hii kutaimarisha upatikanaji wa umeme wa uhakika Zanzibar na kuchochea ukuaji wa sekta za viwanda, biashara na kuimarisha upatikanaji wa huduma za kijamii ikiwemo afya, elimu na huduma nyingine. Jumla ya **Shilingi bilioni 1.32** fedha za ndani na **Shilingi bilioni 2.33** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya kazi hizo.

(iv) Mradi wa Kusafirisha Umeme Msongo wa Kilovoti 400 kutoka Tanzania hadi Uganda (Ibadakuli - Masaka)

217. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme wa msongo wa kilovoti 400 na urefu wa kilomita 566 kutoka Ibadakuli – Nyakanazi - Kyaka hadi Mutukula pamoja na ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha Kyaka kwa ajili ya kuunganisha nchi ya Tanzania na Uganda kupitia Mkoa wa Kagera. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kuendelea na taratibu za utwaaji wa ardhi na kumpata Mshauri Mwelekezi. Jumla ya **Shilingi bilioni 1.82** fedha za

ndani na **Shilingi bilioni 3.66** fedha za nje zimetengwa.

(v) Miradi ya Ujenzi wa Njia za Kusafirisha Umeme kwa Ajili ya Kuunga Gridi ya Taifa na Nchi za Jirani kwa Msongo wa Kilovoti 400 Kutoka Tanzania Hadi Malawi (TAMA); Kilovoti 400 Kutoka Tanzania Hadi Msumbiji (MOTA) na Kilovoti 400 Kutoka Tanzania hadi DRC

218. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali itaendelea kushirikiana na nchi jirani za Malawi, Msumbiji na Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (DRC) kupitia biashara ya kuuziana umeme ili pamoja na mambo mengine kuimarisha upatikanaji wa nishati hiyo, kukuza diplomasia ya uchumi na kuongeza mapato ya Serikali. Katika kufikia malengo hayo, Serikali itatekeleza miradi ya njia za umeme kwa ajili ya kuunganisha Gridi ya Taifa na nchi hizo. Kazi zitakazofanyika ni kuanza taratibu za utwaaji wa ardhi ya mradi na kufanya Upembuzi Yakinifu wa ujenzi wa njia za kusafirisha umeme za msongo wa kilovoti 400 kutoka: Tanzania – Malawi; Tanzania – Msumbiji; na Tanzania – DRC ambapo majadiliano yanaendelea. Aidha, Serikali itaendelea kutafuta fedha za kutekeleza kazi hizo pamoja na uthamini wa mali za wananchi watakaopisha mradi. Jumla ya **Shilingi milioni 500** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya kazi hiyo.

(vi) Mpango Kabambe wa Kuboresha Mfumo wa Usambazaji Umeme Msongo wa Kilovoti 220 katika Majiji ya Mbeya, Arusha na Mwanza

219. ***Mheshimiwa Spik***a, Serikali kupitia TANESCO itaanza kufanya Upembuzi Yakinifu kwa ajili ya kutekeleza miradi ya usambazaji umeme ili kukidhi ongezeko la mahitaji na kupunguza upotevu wa umeme katika njia za usambazaji kwa Majiji ya Arusha, Mwanza na Mbeya. Mpango huu pia unahusisha ujenzi wa njia za mzunguko za kusafirisha umeme wa msongo wa kilovoti 220. Vilevile, utahusisha ujenzi wa vituo vipya vya kupoza umeme pamoja na upanuzi wa vituo vya kupoza umeme vilivyopo. Aidha, mpango huu unalenga kuongeza upatikanaji wa umeme wa uhakika katika Majiji hayo. Jumla ya **Shilingi bilioni 1** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya mradi huu.

(vii) Mradi wa Kuboresha Mfumo wa Usambazaji Umeme katika Jiji la Dodoma

220. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali imekusudia kuendelea kuboresha muonekano wa Jiji la Dodoma kwa kuboresha na kuimarisha hali ya upatikanaji wa umeme katikati ya Jiji hilo na viunga vyake. Kazi zitakazofanyika ni kuendelea

kubadilisha miundombinu ya usambazaji umeme inayotumia nguzo na kuweka miundombinu inayopita chini ya ardhi kwa kuanzia kituo cha kupoza umeme cha Mjini-Kati kwenda Ofisi za Bunge. Hatua hii itawezesha kuendelea kusambaza umeme wa uhakika na wenye kukidhi mahitaji kwa wateja wapya wanaoendelea kuongezeka Jijini Dodoma. Jumla ya **Shilingi milioni 200** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya mradi huo.

(viii) Mradi wa Ujenzi wa Vituo vya Kupoza Umeme katika Kila Wilaya Nchini

221. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unahusu ujenzi wa vituo vya kupoza umeme vya Gridi ya Taifa katika Wilaya zote nchini hususan Wilaya ambazo hazina vituo hivyo. Mradi huu ni sehemu ya mradi wa Gridi Imara na unatekelezwa kwa awamu tano (5) ambapo kwa kila awamu vitajengwa vituo 15 vya kupoza umeme na tayari Upembuzi Yakinifu umeanza kufanyika katika awamu ya kwanza ya mradi huu. Mpango wa utekelezaji wa mradi kwa awamu nne (4) zilizobaki ni kama inavyoonekana katika ***Kiambatisho Na. 10A, 10B, 10C na 10D***. Utekelezaji wa mradi unalenga kuboresha miundombinu ya usambazaji na kupunguza upotevu wa umeme unaotokana na umbali mrefu wa njia za usambazaji umeme katika maeneo mbalimbali nchini. Jumla ya **Shilingi bilioni 5** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya mradi huu.

(ix) Miradi Mingine ya Matengenezo ya Mitambo Itakayotekelezwa

222. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia TANESCO itaendelea kufanya matengenezo kinga katika vituo vya kuzalisha umeme, miundombinu ya usafirishaji, usambazaji pamoja na vituo vya kupoza umeme. Vilevile, TANESCO itaendelea kutekeleza miradi ya kuongeza uwezo wa miundombinu ya kusafirisha umeme, kuweka mifumo ya kisasa ya mawasiliano na kuboresha mfumo wa uendeshaji wa Gridi ya Taifa pamoja na kujenga vituo vidogo vya kuendesha Gridi *(unmanned substations)*. Miradi hii kwa kiasi kikubwa inatekelezwa na fedha za ndani za TANESCO. Aidha, Serikali imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 1.41** fedha za nje kwa ajili ya kazi hizo.

C.1.3 UTENDAJI WA KAMPUNI TANZU ZA TANESCO (ETDCO, TCPM NA TGDC)

a) Kampuni ya Ujenzi na Ukarabati wa Miundombinu ya Usafirishaji na Usambazaji Umeme (ETDCO)

223. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali kupitia Kampuni Tanzu ya TANESCO ya ETDCO, itaendelea na awamu ya pili ya ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 132 kutoka Urambo hadi Kidahwe kupitia kituo cha kupoza umeme cha Nguruka ambacho kimekamilika kwa asilimia 99.

Aidha, ETDCO itakamilisha utekelezaji wa miradi ya umeme katika vitongoji mkoani Mbeya inayosimamiwa na Wakala wa Nishati Vijijini (REA); kuendelea na usambazaji wa umeme katika maeneo ya Kilindi na Simanjiro; na kuanza ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 220 yenye urefu wa kilometa 128 kutoka Masasi hadi Mahumbika.

b) Kampuni ya Kutengeneza Nguzo za Zege Tanzania (TCPM)

224. ***Mheshimiwa Spika,*** Kampuni ya TCPM itaendelea na uzalishaji na usambambazaji wa nguzo za zege kupitia kiwanda chake cha Tabora na viwanda vya ubia vitakavyokuwa vimekamilika. Aidha, TCPM itaanza taratibu za ujenzi wa kiwanda chake cha pili mkoani Mbeya na kuendelea kuingia ushirikiano *(joint venture)* na wawekezaji wazawa wa kujenga viwanda vya kuzalisha nguzo za zege katika mikoa ambayo haina viwanda hivyo.

c) Kampuni ya Uendelezaji wa Rasilimali ya Jotoardhi (TGDC)

225. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia TGDC itaendelea na utekelezaji wa miradi ya jotoardhi kama ifuatavyo:

(i) ***Mradi wa Jotoardhi Ngozi (Mbeya) - MW 70:*** kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kuendelea na ukodishaji wa ardhi; ulipiaji wa leseni ya eneo la mradi; uchorongaji wa

visima vitatu (3) vya uhakiki; ukusanyaji na uchakataji wa taarifa za visima; na kuanza taratibu za ununuzi wa mtambo mdogo wenye uwezo wa kufua **MW 5** za umeme. Jumla ya **Shilingi bilioni 10.00** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo.

(ii) ***Mradi wa Jotoardhi Kiejo-Mbaka (Mbeya) – MW 60:*** kazi zitakazotekelezwa ni uchorongaji wa visima vitatu (3) vya uhakiki; kuendelea na ulipiaji wa leseni ya eneo la mradi; kumpata Mshauri Mwelekezi wa kufanya usanifu wa uchorongaji wa visima; kumpata Mkandarasi wa ujenzi wa miundombinu ya barabara na maji; na ununuzi wa vifaa vya uchorongaji *(drilling consumables)*. Jumla ya **Shilingi bilioni 11.00** fedha za ndani na **Shilingi bilioni 10.37** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya mradi huu.

(iii) ***Mradi wa Jotoardhi Natron (Arusha) – MW 60:*** kazi itakayotekelezwa ni kukamilisha utafiti wa kina wa kijiosayansi wa juu ya ardhi *(detailed surface exploration)* katika eneo la mradi. Jumla ya **Shilingi milioni 350** fedha za ndani na **Shilingi bilioni 1.23** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya mradi huu.

C.1.4 MIRADI YA NISHATI VIJIJINI

226. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali kupitia REA itaendelea kutekeleza programu na miradi mbalimbali ya nishati vijijini ili kuchochea kasi ya ukuaji wa uchumi na maendeleo ya kijamii katika maeneo hayo. Programu na miradi itakayotekelezwa ni kama ifuatavyo:

a) **Mradi wa Kupeleka Umeme katika Vitongoji Awamu ya Pili B (*Hamlet Eletrification Project – HEP IIB*)**

227. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali itaanza utekelezaji wa mradi wa uunganishaji wa umeme katika vitongoji 9,009 kwa kujenga miundombinu ya kilomita 13,180.56 za njia za msongo wa kati, kilomita 14,016.50 za msongo mdogo, ufungaji wa transfoma 8,003 za kVA 100 na 1,006 za kVA 200, na uunganishaji wa wateja wa awali 290,300. Gharama ya mradi huu ni takriban **Shilingi trilioni 1.39** ambapo utatekelezwa kwa kipindi cha miaka mitatu (3). Kwa Mwaka 2025/26, Serikali imetenga **Shilingi bilioni 350.00** fedha za ndani na **Shilingi bilioni 2.26** fedha za nje kutoka Serikali ya Norway kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu.

b) Mradi wa Kuunganisha Wateja – *Last Mile Customer Connection*

228. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia Mpango Mahsusi wa Taifa wa Nishati *(National Energy Compact 2025 - 2030)* inakusudia kuunganisha watumiaji wa umeme kufikia asilimia 75 ifikapo mwaka 2030. Katika kufikia azma hiyo, Serikali kupitia REA inakusudia kutekeleza mradi wa kuunganisha wateja 40,000 katika maeneo ya vijijini na vijiji - miji. Utekelezaji wa awali *(pilot project)* utaanza katika mikoa mitatu (3) ambayo ni Morogoro, Dodoma na Pwani. Jumla ya **Shilingi bilioni 2** fedha za nje kutoka Benki ya Dunia zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu.

c) Mradi wa Ujazili Awamu ya Pili B *(Rural Electrification Densification II B Project)*

229. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali itakamilisha utekelezaji wa mradi wa ujenzi wa miundombinu ya usambazaji umeme kwenye vitongoji 1,686 katika mikoa tisa (9) ya Arusha, Geita, Kagera, Katavi, Kigoma, Lindi, Morogoro, Njombe na Songwe ambapo kazi za mradi zinahusisha ujenzi wa njia za msongo mdogo zenye urefu wa kilomita 3,860, ufungaji wa transfoma 1,272 na uunganishaji wateja wa awali 95,334. Jumla ya **Shilingi bilioni 28.89** fedha za nje kutoka Shirika la Maendeleo la Ufaransa (AFD) zimetengwa kwa ajili ya kazi hizo.

d) Mradi wa Kupeleka Umeme katika Vitongoji Mkoa wa Lindi (*Hamlet Electrifcation Project - Lindi*)

230. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali itaendelea kushirikiana na Serikali ya Norway katika utekelezaji wa mradi wa usambazaji wa umeme katika Mkoa wa Lindi. Mradi huu unahusisha ujenzi wa miundombinu ya usambazaji umeme kwenye vitongoji 293 katika mkoa huo kwa kujenga kilomita 254.5 za msongo wa kati, kilomita 644.6 za msongo mdogo, ufungaji wa transfoma 293 na uunganishaji wa wateja wa awali 9,669. Jumla ya **Shilingi bilioni 2** fedha za nje kutoka Serikali ya Norway zimetengwa kwa ajili ya mradi huu.

e) Mradi wa Ufungaji wa Mifumo ya Umeme Jua Katika Maeneo ya Visiwani na Yaliyo Mbali na Gridi ya Taifa

231. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia REA itaendelea na utekelezaji wa mradi wa kusambaza umeme unaozalishwa kutokana na jua katika maeneo ya visiwani na yaliyo mbali na Gridi ya Taifa. Mradi huu unahusisha ufungaji wa mifumo ya umeme jua 6,000 kwenye kaya na ujenzi wa miundombinu ya kusambaza na kuunganisha wateja 3,200. Mradi huu utanufaisha jumla ya visiwa 120. Jumla ya **Shilingi bilioni 15** fedha za nje kutoka Benki ya Dunia zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu.

f) Utekelezaji wa Mkakati wa Taifa wa Matumizi ya Nishati Safi ya Kupikia

232. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kwa kushirikiana na wadau mbalimbali itaendelea kutekeleza Mkakati wa Taifa wa Matumizi ya Nishati Safi ya Kupikia (2024 – 2034) kwa lengo la kuhakikisha asilimia 80 ya Watanzania wanatumia nishati safi ya kupikia ifikapo mwaka 2034. Katika kufikia lengo hilo, Serikali katika Mwaka 2025/26 itatekeleza shughuli mbalimbali zikiwemo kuendelea kusambaza mitungi ya LPG kwa bei ya ruzuku, kusambaza majiko banifu 370,000 katika maeneo ya vijiji na vijiji-miji *(Peri Urban)*; kuwapata wasambazaji na kusambaza majiko 40,000 yanayotumia umeme katika maeneo ya pembezoni mwa vijiji-miji *(peri-urban)* ambayo yatauzwa kwa bei ya ruzuku na wasambazaji na kuanza kutekeleza mradi; kuendelea kutoa ruzuku kwa Shirika la Madini la Taifa (STAMICO) ili liweze kununua na kufunga mashine moja (1) ya kuzalisha mkaa wa mawe wa kupikia kutokana na makaa ya mawe *(Rafiki Briquette)*; na kusambaza mitambo 50 ya kutengeneza mkaa mbadala na kutoa mafunzo ya utengenezaji wa mkaa kwa makundi maalum ya wanawake na vijana. Serikali imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 4.70** fedha za nje kutoka Benki ya Dunia kwa ajili ya utekelezaji wa shughuli hizo.

233. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kuwezesha ufungaji wa mifumo ya nishati safi ya kupikia katika Taasisi za umma zinazolisha zaidi ya watu 100 kwa siku, Serikali itafunga mifumo ya nishati safi ya kupikia kwa Taasisi za Umma 400 zikijumuisha shule kongwe, vyuo vya ufundi na magereza. Kazi zitakazofanyika ni pamoja na kufanya tathmini ya mahitaji ya nishati ya kupikia katika taasisi hizo ili kubaini kiasi na aina ya nishati ya kupikia inayofaa kutumika kwa kila taasisi nufaika; kuwapata wasambazaji wa mifumo hiyo; na kuanza utekelezaji wa mradi. Jumla ya **Shilingi bilioni 20** fedha za ndani zitatumika kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu.

g) Kuwezesha Ufungaji wa Mitambo ya Kukausha Dagaa

234. ***Mheshimiwa Spika,*** Wakala wa Nishati Vijijini kwa kushirikiana na Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi Tanzania (TAFIRI) inakusudia kuanzisha vituo vya kukausha dagaa vinavyotumia nishati safi na endelevu ya kukuza matumizi ya mwanga wa jua na nishati ya gesi (LPG) katika shughuli za kuchemsha, kukaanga na kukausha dagaa. Mpango huu utawezesha kuongeza thamani ya zao la dagaa, kupunguza hasara baada ya mavuno na kuboresha ubora na hivyo kuboresha maisha ya wavuvi, wasindikaji na wafanyabiashara wa zao hilo. Mradi huu pia utatoa mafunzo kwa wanufaika ili kujifunza mbinu bora na endelevu kwa ajili ya

kukuza biashara ya dagaa na kuchangia katika ukuaji wa uchumi wa mtu mmoja mmoja na Taifa kwa ujumla. Serikali imetenga **Shilingi bilioni 10** fedha za nje kutoka Benki ya Dunia kwa ajili ya kufanya tathmini ya maeneo yanayohitaji vituo hivyo na kuanza utekelezaji wa mradi.

h) Kufanya Tathmini ya Matokeo ya Miradi *(Impact Evaluation)* Iliyotekelezwa na Wakala na Nishati Vijijini

235. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali itafanya tathmini ya miradi iliyotekelezwa na REA katika kipindi cha miaka minne (4) kuanzia mwaka 2021/22 hadi 2024/25 ikiwa ni takwa la kisheria la kufanya tathmini ya miradi hiyo kila baada ya miaka minne. Tathmini hiyo itatoa mrejesho wa utekelezaji wa miradi ya nishati vijijini kwa Serikali na wadau mbalimbali wa maendeleo wanaoshirikiana na Serikali katika miradi ya nishati vijijini. Aidha, matokeo ya tathmini hiyo yatatumika kuboresha mipango mbalimbali ya ufikishaji na utumiaji wa nishati katika maeneo ya vijijini na vijiji – miji. Jumla ya **Shilingi bilioni 1** fedha za nje kutoka Benki ya Dunia zimetengwa kwa ajili ya kuwezesha kumpata Mshauri Mwelekezi wa kufanya tathmini hiyo.

C.1.5 USHIRIKISHWAJI WA SEKTA BINAFSI KATIKA UTEKELEZAJI WA MIRADI YA UMEME

236. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali itaendelea kuvutia Sekta Binafsi katika miradi ya uzalishaji, usafirishaji na usambazaji wa umeme nchini. Miradi hiyo inajumuisha uzalishaji wa umeme kwa kutumia vyanzo jadidifu na mbadala ikiwemo upepo, jua, maji, jotoardhi, tungamotaka, makaa ya mawe na gesi asilia. Aidha, Serikali itafanya tathmini na kutangaza miradi yote yenye utayari *(readiness projects)* kwa njia ya zabuni ili iweze kutekelezwa kupitia mfumo wa EPC na kutoa fursa kwa kampuni binafsi zenye nia ya kuwekeza katika miradi ya umeme kuweza kushiriki kikamilifu. Vilevile, Serikali itaendelea kuwashirikisha wawekezaji binafsi katika utekelezaji wa miradi ya usafirishaji na usambazaji wa umeme hususan katika maeneo ya uzalishaji ya viwanda na migodi ambapo uchambuzi wa maeneo ya miradi utafanyika kabla ya kuingia makubaliano na wawekezaji.

237. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali itaendelea pia kushirikiana na sekta binafsi katika miradi ya nishati vijijini. Ili kuimarisha zaidi ushiriki wa kampuni za ndani, REA imeweka utaratibu wa kutangaza zabuni za miradi katika mafungu madogo madogo *(lots)* ili sekta binafsi za wazawa waweze kukidhi vigezo vya kushiriki katika zabuni

hizo. Aidha, Serikali kupitia REA itaendelea kutoa fursa ya mikopo yenye riba nafuu kwa waendelezaji binafsi wa miradi ya umeme katika maeneo yaliyopo mbali na Gridi ya Taifa. Mikopo hiyo inatolewa kupitia dirisha maalum linalosimamiwa na Benki ya Uwekezaji Tanzania (TIB) ambayo imeingia mkataba na REA kusimamia mikopo hiyo. Kupitia dirisha hilo Serikali imepunguza gharama za uwekezaji kwa sekta binafsi katika miradi ya umeme vijijini. Vilevile, Serikali kupitia REA itaendelea kutoa fursa za mikopo nafuu kwa waendelezaji wa vituo vya mafuta vijijini kupitia utaratibu ulioainishwa kwenye Mwongozo wa Kutekeleza Mradi wa Kuwezesha Ujenzi wa Vituo Vidogo vya Kuuza Mafuta Vijijini.

C.1.6 UTEKELEZAJI WA MIPANGO NA MIKAKATI MBALIMBALI YA UENDELEZAJI WA SEKTA NDOGO YA UMEME NA NISHATI JADIDIFU

238. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia Wizara ya Nishati itaendelea kuratibu, kufuatilia na kusimamia utekelezaji wa Mipango na Mikakati mbalimbali iliyojiwekea kwa ajili ya kuimarisha na kuendeleza Sekta Ndogo ya Umeme na Nishati Jadidifu nchini. Mipango na Mikakati hiyo ni Mpango Kabambe wa Kuendeleza Sekta Ndogo ya Umeme *(Power System Master Plan 2020 Update)*; Mpango Kabambe wa Kupeleka Nishati Vijijini *(Rural Energy Master Plan - REMP)* wa Mwaka 2022;

Mkakati wa Nishati Jadidifu *(Renewable Energy Strategy and its Implementation Roadmap)* wa mwaka 2024 -2034*;* Mkakati wa Matumizi Bora ya Nishati (*Energy Efficiency Strategy*) wa Mwaka 2024 - 2034; Mpango Mahsusi wa Taifa wa Nishati *(National Energy Compact 2025 - 2030);* na Mkakati wa Taifa wa Matumizi ya Nishati Safi ya kupikia *(National Clean cooking Strategy 2024-2034).* Aidha, Wizara itaendelea kuratibu pamoja na kusimamia uandaaji wa Mkakati *wa* Maboresho ya Sekta Ndogo ya Umeme (*Electricity Supply Industry Reform Strategy and Roadmap – ESI-RSR).*

C.2: SEKTA NDOGO YA MAFUTA NA GESI

239. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2025/26, Serikali itaendelea kuchukua hatua za kuendeleza na kusimamia Sekta Ndogo ya Mafuta na Gesi kwa kuchukua hatua mbalimbali, kwa lengo la kuhakikisha mchango wa Sekta hiyo katika Pato la Taifa unaendelea kuimarika.

C.2.1: MIRADI YA UTAFUTAJI WA MAFUTA NA GESI ASILIA KATIKA VITALU VYA KIMKAKATI

240. ***Mheshimiwa Spika***, Mwelekeo wa Serikali na Wizara ninayoiongoza ni kuona siku moja, Shirika letu la Maendeleo ya Petroli (TPDC) linakuwa Kampuni Kubwa ya Mafuta na Gesi Asilia yenye ushiriki mkubwa katika shughuli za

mnyororo wote wa thamani wa mafuta na gesi asilia kwa Tanzania na Kikanda. Katika kuliendea na kufanikisha azma hiyo, ushiriki wa TPDC katika shughuli za utafutaji, uendelezaji na uzalishaji katika Vitalu vyake yenyewe ni wa muhimu sana ili siku moja TPDC imiliki na kuendesha Kitalu kinachozalisha mafuta na gesi asilia. Katika mwaka 2025/26, kwa upande wa utafutaji wa mafuta na gesi asilia katika Vitalu vya Kimkakati, Serikali kupitia TPDC imepanga kufanya yafuatayo:

(i) Kitalu cha Mnazi Bay Kaskazini

241. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali kupitia TPDC itaendelea kufanya stadi za kijiolojia na kijiofizikia na kuandaa mpango wa uchorongaji kisima katika mashapo yaliyogundulika; pamoja na kutafuta mbia *(strategic partner)* mwenye uzoefu, utaalamu na fedha atakayeshirikiana na TPDC katika uchorongaji wa kisima cha utafutaji. Jumla ya **Shilingi bilioni 20** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa shughuli hizo.

(ii) Kitalu cha Eyasi – Wembere

242. ***Mheshimiwa Spika,*** shughuli zitakazotekelezwa ni pamoja na kukamilisha uchukuaji wa taarifa za mtetemo za mfumo wa 2D za urefu wa kilometa 484.7; na kuchakata na kutafsiri taarifa za mtetemo za mfumo wa 2D za urefu wa kilomita

1,174.7. Jumla ya **Shilingi bilioni 20** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa shughuli hizo.

(iii) Kitalu cha Songo Songo Magharibi

243. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia TPDC itaendelea na shughuli za utafutaji wa mafuta na gesi asilia katika kitalu hiki ambapo kazi zitakazo tekelezwa ni pamoja na: ukusanyaji na uchakataji wa taarifa za mitetemo za mfumo wa 3D katika eneo la kilomita za mraba 240; na kumtafuta mbia *(strategic partner)* mwenye uzoefu na utaalamu wa kiteknolojia na fedha wa kushirikiana na TPDC katika hatua ya kuchoronga kisima cha utafutaji. Jumla ya **Shilingi bilioni 54.7** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa shughuli hizo.

(iv) Kitalu cha Lindi-Mtwara

244. ***Mheshimiwa Spika,*** TPDC itaendelea na uchukuaji wa taarifa za mitetemo za mfumo wa 3D katika eneo la kilomita za mraba 780 na kuchakata na kutafsiri taarifa hizo. Jumla ya **Shilingi bilioni 47.19** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya shughuli hizo.

C.2.2: MIRADI YA UENDELEZAJI NA UZALISHAJI WA GESI ASILIA

(i) Kitalu cha Ruvuma (Eneo la Ntorya)

245. ***Mheshimiwa Spika,*** TPDC itaendelea kushirikiana na Kampuni ya ARA Petroleum katika shughuli za uendelezaji wa gesi asilia katika eneo la Ntorya. Shughuli hizo zitahusisha ujenzi wa miundombinu itakayowezesha kuanza uzalishaji katika visima vya ugunduzi vya Ntorya1 & 2 na kuchoronga kisima cha utafutaji cha Chikumbi -1. Aidha, kama sehemu ya CSR ya mradi, ujenzi wa Kituo cha Afya cha Dihimba utaanza pamoja na uchimbaji wa kisima cha maji katika eneo la kata ya Namayakata shuleni. Jumla ya **Shilingi bilioni 11.82** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa shughuli hizo.

(ii) Mradi wa Kuchakata na Kusindika Gesi Asilia kuwa Kimiminika *(Liquefied Natural Gas – LNG)*

246. ***Mheshimiwa Spika***, katika maandalizi ya utekelezaji wa mradi huu kwa mwaka 2025/26 Serikali itatekeleza kazi mbalimbali ikiwemo: kuendelea kuwajengea uelewa wananchi kuhusu umuhimu na manufaa ya mradi; kushiriki katika utayarishaji wa mpango wa uendelezaji *(Development Plan)*; kuendelea na majadiliano na wawekezaji; kumpata Mshauri Mwelekezi atakayeishauri Serikali

kuhusu mikataba itakayoingiwa baada ya kusainiwa kwa mkataba wa nchi hodhi (HGA) na Mkataba wa Uzalishaji na Ugawanaji Mapato (PSA) kati ya Serikali na wawekezaji; na kuendelea na utekelezaji wa miradi ya uwajibikaji kwa jamii kwa kushirikiana na kampuni za Shell na Equinor. Miradi hiyo ni pamoja na kukamilisha ujenzi wa shule ya msingi ya Likong'o katika Manispaa ya Lindi; na uboreshaji wa hali ya maisha kwa wanachi waliopisha eneo la mradi. Jumla ya **Shilingi bilioni 20** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya kutekeleza kazi hizo.

C.2.3: MIRADI YA UJENZI WA MIUNDOMBINU YA USAFIRISHAJI NA USAMBAZAJI WA GESI ASILIA

247. ***Mheshimiwa Spika***, matumizi ya gesi asilia yana faida mbalimbali ikiwemo kupunguza matumizi ya hewa ukaa majumbani na uchafuzi wa mazingira kutokana na matumizi ya mkaa, kupunguza gharama ya nishati kwa watumiaji, kuokoa fedha za kigeni kwa matumizi ya gesi kama nishati mbadala, kuchochea uwekezaji katika viwanda na manufaa mengineyo. Kutokana manufaa hayo, azma ya Serikali ni kuona siku moja nchi yetu inakuwa na mtandao wa mabomba ya usafirishaji na usambazaji wa gesi asilia ulioenea maeneo mbalimbali nchini ili kuweza kuwafikishia Watanzania nishati ya gesi asilia kama nishati mbadala kwa shughuli mbalimbali ikiwemo uzalishaji viwandani,

kuzalisha umeme, matumizi katika taasisi na majumbani pamoja na kwenye vyombo vya moto kama mbadala wa mafuta. Katika kuiendea azma hiyo, shughuli na miradi ya kuongeza mtandao wa usambazaji wa gesi asilia nchini ni endelevu ambapo katika mwaka wa fedha 2025/26, Serikali kupitia TPDC imejipanga kutekeleza yafuatayo:

(i) Ujenzi wa vituo vya kujazia gesi asilia vinavyohamishika (*Mobile Compressed Natural Gas Stations*)

248. ***Mheshimiwa Spika***, kazi zitakazotekelezwa katika mradi huu zitahusisha kuendelea na ujenzi wa vituo vidogo vitatu (3) vinavyohamishika vilivyo na miundombinu ya kujazia gesi asilia katika magari. Aidha, vituo vitatu (3) vya kujazia gesi vinavyohamishika vitajengwa katika mikoa ya Morogoro na Dodoma, ambapo kila kituo kitakua na uwezo wa kuhudumia angalau magari mia tatu (300) kwa siku. Vituo hivi vitapokea gesi kwa njia ya magari kutoka katika kituo mama kilichopo katika eneo la Chuo Kikuu cha Dar es Salaam. Kiasi cha **shilingi bilioni 8.26** zitatumika kutekeleza kazi za mradi.

(ii) Mradi wa Usambazaji wa Gesi Asilia Mkoa wa Dar es Salaam

249. ***Mheshimiwa Spika***, kufikiwa kwa malengo ya Mkakati wa Taifa wa Matumizi ya Nishati Safi ya Kupikia (2024 - 2034), hususan kuwezesha angalau asilimia 80 ya Watanzania

kuwa wanatumia nishati hiyo ifikapo mwaka 2034 kunahusisha pia kuwawezesha wananchi kutumia gesi asilia katika kupikia. TPDC imejipanga kuunganisha nyumba na Taasisi 1,000 zilizopitiwa na miundombinu ya mabomba ya gesi asilia katika mikoa ya Dar es Salaam. Kazi zitakazotekelezwa katika mradi huu ni pamoja na kuongeza mtandao wa usambazaji wa gesi asilia kwa njia za mabomba kutoka katika miundombinu ya usambazaji wa gesi iliyopo Mbezi beach, Temeke na Mikocheni pamoja na miundombinu wezeshi. Aidha, TPDC itakamilisha kazi ambazo utekelezaji wake umeanza katika mwaka 2024/25 zinazohusisha ujenzi wa bomba la kusambaza gesi asilia katika Chuo Kikuu Kishiriki cha Elimu cha Dar es Salaam (DUCE), uunganishwaji wa mfumo wa kutumia gesi asilia katika maabara na migahawa mitatu (3) iliyopo chuoni hapo na migahawa 12 iliyopo katika eneo la kibiashara la Mlimani City. Jumla ya **Shilingi bilioni 8.11** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu.

(iii) Usambazaji wa Gesi Asilia katika Mkoa wa Pwani

250. ***Mheshimiwa Spika***, Uwepo wa gesi asilia nchini unaendelea kuvutia wawekezaji wengi nchini kujenga viwanda na kuzalisha bidhaa mbalimbali ambapo kwa upande wa mkoa wa Pwani, Kongani ya viwanda ya SINOTAN iliyopo Kwala Kibaha Mkoani Pwani, ni mojawapo ya eneo

la kimkakati ambalo linatarajiwa kuvutia wawekezaji wengi kujenga viwanda mbalimbali zaidi ya 2,000. TPDC imejipanga kujenga bomba la kusafirisha gesi asilia lenye urefu wa kilomita 102 kutoka Dar es Salaam kuelekea Chalinze mkoani Pwani na kuweka matoleo eneo la Kwala ambapo kazi zilizopangwa kutekelezwa ni kutafuta mkandarasi wa ujenzi wa miundombinu hiyo ili kuanza kazi za ujenzi. Jumla ya **Shilingi bilioni 69.6** fedha za ndani zimetengwa kutekeleza kazi za mradi.

(iv) Ujenzi wa Bomba la Kusafirisha Gesi kutoka Ntorya (Kitalu cha Ruvuma) hadi Madimba

251. ***Mheshimiwa Spika***, kutokana na kuongezeka kwa mahitaji ya gesi asilia nchini, Kitalu cha Ruvuma ni cha kimkakati ambapo kitakapoanza uzalishaji wa gesi asilia kitasaidia kuongeza upatikanaji wa gesi asilia kwa matumizi mbalimbali nchini. Serikali kupitia TPDC itaendelea na utekelezaji wa mradi wa ujenzi wa bomba la kusafirisha gesi asilia lenye urefu wa kilomita 34.2 kutoka eneo la Ntorya (Kitalu cha Ruvuma) hadi Madimba kwa ajili ya kuchakatwa. Bomba hili litakuwa na kipenyo cha inchi 14 na uwezo wa kubeba futi za ujazo milioni 140 kwa siku. Jumla ya **Shilingi bilioni 23.2** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya kutekeleza kazi za mradi.

(v) Mradi wa Usambazaji wa Gesi Asilia kwa Ufadhili wa Mfuko wa Nishati Vijijini Unaosimamiwa na REA

252. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia TPDC na REA inatekeleza mradi wa usambazaji wa nishati ya gesi asilia katika vijiji vya mikoa ya Pwani na Lindi ambapo jumla ya nyumba za awali 980 (Lindi – 451 na Pwani - 529) zitaunganishwa na miundombinu ya gesi hiyo. Kwa sasa Mkandarasi anaendelea na ujenzi wa miundombinu na kazi hiyo inatarajiwa kukamilika mwezi Septemba 2025. Mradi huu unagharimu **Shilingi bilioni 6.23.** Kukamilika kwa mradi huu kutaongeza matumizi ya gesi asilia majumbani na hivyo kuchangia matumizi ya nishati hiyo katika maeneo ya vijijini.

(vi) Usambazaji wa Gesi Asilia katika Mkoa wa Dodoma

253. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unahusisha ujenzi wa miundombinu ya kusambaza gesi asilia katika Mji wa Serikali Mtumba mkoani Dodoma. Mradi pia unahusisha ununuzi wa vifaa kwa ajili ya usafirishaji wa gesi asilia kutoka kituo mama cha kujazia gesi cha Dar es Salaam (*UDSM CNG Mother Station*), ujenzi wa kituo cha kupokelea gesi hiyo katika Mji wa Serikali Mtumba, ujenzi wa mtandao wa usambazaji wa gesi katika majengo ya Mji wa Serikali Mtumba na ujenzi wa kituo cha kujaza gesi cha CNG (CNGV) kitakachojengwa Mtumba. Kazi

zitakazotekelezwa ni ujenzi wa miundombinu ya kupokelea gesi asilia pamoja na ujenzi wa kituo cha kujaza gesi cha CNG eneo la Mtumba. Jumla **Shilingi bilioni 9.65** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu.

C.2.4: MIRADI YA KUSAFIRISHA GESI ASILIA KWENDA NCHI JIRANI

254. ***Mheshimiwa Spika,*** mwelekeo wa Serikali ni kuona siku moja Tanzania inakuwa kitovu cha upatikanaji wa nishati ya gesi asilia katika ukanda wa Afrika Mashariki na Kusini. Azma hii itahusisha uunganishwaji wa mabomba ya kusafirisha gesi asilia kutoka Msumbiji katika miundombinu ya Taifa ya Gesi Asilia na kujenga bomba la kusafirisha gesi kwenda nchi za Kenya, Uganda, Zambia na nyingine zitakazoinyesha nia ya kupatiwa nishati hiyo. Katika kutekeleza azma hiyo, Serikali kupitia TPDC katika mwaka 2025/26 imejipanga kutekeleza yafuatayo:

(i) Mradi wa Bomba la Kusafirisha Gesi Asilia Kutoka Tanzania hadi Uganda

255. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unalenga ujenzi wa bomba la kusafirisha gesi asilia kutoka Dar es Salaam hadi Uganda. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kuanza hatua za awali za Upembuzi Yakinifu ambao utasaidia kubainisha gharama, masuala ya kiufundi na mahitaji ya gesi asilia

katika maeneo yatakayopitiwa na bomba hilo. Jumla ya **Shilingi milioni 483.84** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya mradi huu.

(ii) Mradi wa Bomba la Kusafirisha Gesi Asilia Kutoka Tanzania hadi Kenya

256. ***Mheshimiwa Spika,*** mradi huu unalenga kujenga bomba la kusafirisha gesi asilia kutoka Dar es Salaam hadi Mombasa (Kenya). Kazi zilizopangwa kutekelezwa ni kukamilisha uidhinishwaji wa nyaraka muhimu za mradi (*Bilateral Agreements & Joint Procurement Rules*), na nyaraka za zabuni ya kumpata Mshauri Mwelekezi wa kufanya Upembuzi Yakinifu. Jumla ya **Shilingi milioni 502.24** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya mradi huu.

C.2.5: MIRADI YA KUSAFIRISHA NA KUHIFADHI MAFUTA

257. ***Mheshimiwa Spika,*** nchi yetu imekuwa ikihudumia nchi jirani katika kupitisha mafuta yao kwa matumizi mbalimbali ambapo Tanzania imekua ikinufaika kwa kampuni zetu kupata biashara za usafirishaji, kodi na ajira kwa wananchi wetu. Vilevile, ni azma ya Serikali kuhakikisha nchi yetu inaendelea kuwa kitovu cha uagizaji na usafirishaji wa mafuta kwa matumizi ya ndani na majirani zetu ikiwa ni pamoja na nchi yetu kutumika kama kitovu cha kupokea na kusafirisha mafuta ghafi

kutoka nchi jirani ambapo kwa mwaka 2025/26, Serikali kupitia TPDC imejipanga kutekeleza yafuatayo:

a) **Mradi wa Bomba la Kusafirisha Mafuta Ghafi kutoka Uganda hadi Tanzania *(East African Crude Oil Pipeline - EACOP)***

258. ***Mheshimiwa Spika,*** kazi zitakazotekelezwa katika mradi huu ni pamoja na kushiriki kwenye uwekezaji wa mtaji katika kampuni; kukamilisha malipo ya fidia kwa wananchi wanaopisha mradi; kuendelea kutoa elimu kwa jamii kuhusu utekelezaji wa mradi na fursa zilizopo hususan katika maeneo yanayopitiwa na mradi; na kuendelea na kazi za ujenzi hususan katika maeneo ya kambi, matenki ya kupokelea mafuta, gati na vituo vya kupunguza msukumo wa mafuta. Jumla ya **Shilingi bilioni 100** fedha za ndani zimetengwa kutekeleza kazi za mradi huu.

b) **Ujenzi wa Miundombinu ya Hifadhi ya Kimkakati ya Mafuta Pamoja na Miundombinu ya Kuwezesha Biashara ya Mafuta**

(i) **Uanzishaji wa Hifadhi za Mafuta katika maeneo ya Kimkakati na Ukarabati wa Tenki Namba 8**

259. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia TPDC imedhamiria kuanzisha hifadhi ya kimkakati ya mafuta nchini ambapo katika mwaka 2025/26 Andiko la mradi ambalo limezingatia maoni ya wadau mbalimbali wa sekta ya mafuta litakamilishwa na kuwasilishwa Serikalini kwa ajili ya hatua za maamuzi. Aidha, TPDC itaanza ukarabati wa Tenki Na. 8 ambapo jumla ya **Shilingi bilioni 3.89** fedha za ndani zimetengwa kutekeleza kazi hizo.

(ii) Ukarabati wa Vituo Vitatu (3) vya Mafuta Vilivyopo Segera (Tanga), Musoma na Tarime (Mara) Pamoja na Kujenga Kituo kipya Kimoja (1) Makuyuni (Arusha)

260. ***Mheshimiwa Spika***, TPDC inatarajia kuanza ukarabati wa vituo vya mafuta vya Segera, Musoma na Tarime kuanzia mwezi Agosti 2025 baada ya kupata vibali kutoka NEMC pamoja na kuwapata Wakandarasi watakaotekeleza kazi hizo. Ukarabati huo unakadiriwa kufanyika kwa muda wa miezi sita. Aidha, ujenzi wa kituo kipya cha Makuyuni unatarajia kuanza mwezi Agosti 2025 kwa muda wa miezi minane.

(iii) Mradi wa Usimamizi wa Rasilimali za Ndani na Utawala wa Rasilimali za Asili Tanzania

261. ***Mheshimiwa Spika,*** kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kukamilisha kazi ya uandaaji wa Mpango Mkakati wa Kuendeleza na Kuhamasisha Matumizi ya Gesi ya Mitungi (LPG) na gesi ya CNG kwa ajili ya vyombo vya moto; kukamilisha ununuzi wa kituo cha CNG kinachohamishika (Mobile CNG); na kuendelea kuwajengea uwezo wataalam wa Serikali kupitia mafunzo ya muda mfupi kuhusu masuala ya mafuta na gesi. Jumla ya **Shilingi bilioni 4.3** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya kutekeleza kazi za mradi huu.

C.2.6: UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMPUNI TANZU

a) TANOIL

262. ***Mheshimiwa Spika,*** TANOIL itaendelea kushiriki katika biashara ya kununua na kuuza mafuta kwa jumla na rejareja; na kukamilisha kazi ya kufanya utafiti wa awali ili kuweza kuingia katika biashara ya LPG na vilainishi vya vyombo vya moto na mitambo. TPDC kupitia TANOIL inatarajia kutumia jumla ya **Shilingi bilioni 345.37** fedha za ndani kwa ajili ya kutekeleza shughuli hizo.

b) GASCO

263. ***Mheshimiwa Spika,*** Kampuni ya GASCO itaendelea kutekeleza majukumu yake ya uendeshaji na matengenezo ya miundombinu ya gesi asilia nchini pamoja na vituo vya CNG

vinavyomilikiwa na TPDC. Vilevile, GASCO itaendelea na ujenzi wa miundombinu ya usambazaji wa gesi asilia majumbani, viwandani, taasisi na katika vituo vya CNG. TPDC kupitia GASCO imetenga **Shilingi bilioni 101.38** fedha za ndani kwa ajili ya kutekeleza shughuli hizo.

C.2.7 UDHIBITI WA MASUALA YA MKONDO WA JUU WA PETROLI KUPITIA PURA

264. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia PURA itafanya tathmini ya zabuni zitakazowasilishwa pamoja na kuandaa mikataba ya Uzalishaji na Ugawanaji Mapato *(Production Sharing Agreement - PSA)* kwa wawekezaji watakaoshinda zabuni hizo. Aidha, PURA itafanya maboresho ya usimamizi wa taarifa za mkondo wa juu wa petroli kwa kusimika programu maalum za kisasa za kuchakata na kutafsiri taarifa hizo kwa lengo la kuongeza ufanisi katika usimamizi na upatikanaji wa taarifa za petroli kwa ajili ya uwekezaji kwenye shughuli za mkondo wa juu wa petroli. PURA itasimamia na kuhakikisha Watanzania wanashiriki katika miradi ya utafutaji na uzalishaji wa mafuta na gesi asilia hususan katika shughuli za uchorongaji wa visima ili kuongeza ujuzi kwa wataalamu wa ndani. Vilevile, PURA itaendelea na kaguzi na usimamizi wa shughuli za utafutaji, uendelezaji na uzalishaji wa gesi asilia nchini katika vitalu vya utafutaji, uendelezaji na uzalishaji wa mafuta na gesi asilia

nchini. Jumla ya **Shilingi bilioni 6.77** fedha za ndani zimetengwa ili kuwezesha utekelezaji wa shughuli za udhibiti za mkondo wa juu wa petroli nchini.

C.2.8 UDHIBITI WA MASUALA YA NISHATI KUPITIA EWURA

265. ***Mheshimiwa Spika,*** katika Mwaka 2025/26 Mamlaka ya Udhibiti wa Huduma za Nishati na Maji (EWURA) itaendelea kusimamia Sekta ya Nishati nchini kwa mujibu wa Sheria, Kanuni na taratibu zilizopo ili kuhakikisha wananchi wanapata huduma iliyo bora na uhakika na kuimarisha ustawi wa jamii ya Watanzania. Mamlaka pia imetenga kiasi cha **Shilingi bilioni 2.98** kwa ajili ya kukamilisha usanifu na kuanza ujenzi wa Ofisi za Kanda ya Nyanda za Juu Kusini na Kaskazini ambapo kukamilika kwa ofisi hizi kutaongeza tija zaidi katika utoaji wa huduma kwa wananchi.

C.2.9 KUIMARISHA UTENDAJI KAZI NA UTOAJI HUDUMA

266. ***Mheshimiwa Spika,*** katika hatua ya kuimarisha utendaji, Wizara na Taasisi zake zinatarajia kuajiri watumishi 1,071 na kupandisha vyeo watumishi 1,901. Aidha, jumla ya watumishi 606 wanatarajiwa kuhamia Wizarani na katika Taasisi za Wizara kwa lengo la kukabiliana na

upungufu wa watumishi. Vilevile, jumla ya watumishi 6,204 watajengewa uwezo kupitia mafunzo ya muda mrefu na mfupi ili kuongeza tija katika utendaji. Pia, Wizara itaendelea kuboresha mazingira ya kazi kwa watumishi ikiwa ni pamoja na kuwapatia vitendea kazi ili kuongeza ufanisi katika kutekeleza majukumu yao.

D. USHIRIKIANO WA KIKANDA NA KIMATAIFA KATIKA SEKTA YA NISHATI

267. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia Wizara inaendelea kushirikiana na washirika mbalimbali wa maendeleo, Jumuiya za Kikanda, nchi wahisani na wadau wengine katika utekelezaji wa miradi ya nishati. Kwa niaba ya Serikali, napenda kuwashukuru Washirika wa Maendeleo, Jumuiya na nchi wahisani ambao wameendelea kushiriki katika kufanikisha utekelezaji wa majukumu ya Wizara na maendeleo ya Sekta ya Nishati kwa ujumla. Napenda kutambua mchango wa Benki ya Maendeleo Afrika (AfDB); Benki ya Dunia (WB); Arab Bank for Economic Development in Afrika (BADEA); Economic Development Cooperation Fund (EDCF - Korea); Geothermal Risk Mitigation Facility (GRMF) pamoja na Taasisi na Mashirika ya JICA (Japan), KfW (Germany), AFD (Ufaransa); Shirika la Fedha Duniani (IMF); Sida (Sweden), NORAD (Norway); Umoja wa Ulaya (EU), Shirika la Mitaji ya Maendeleo la Umoja wa Mataifa (UNCDF), Shirika la Maendeleo la Umoja wa

Mataifa (UNDP), Shirika la Umoja wa Mataifa la Maendeleo ya Viwanda (UNIDO), Shirika la Maendeleo la Canada (CIDA); Saudi Fund for Development (SFD); OPEC Fund for International Development; na Abu - Dhabi Fund for Development (ADFD).

268. ***Mheshimiwa Spika***, nitumie nafasi hii kutoa shukrani za dhati kwa Serikali za Afrika Kusini, Algeria, Angola, Burundi, Canada, China, Ethiopia, Falme za Kiarabu, Japan, India, Indonesia, Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo, Kenya, Korea Kusini, Malawi, Misri, Morocco, Msumbiji, Namibia, Norway, Oman, Rwanda, Saudi Arabia, Sweden, Ufaransa, Uganda, Ujerumani, Urusi, Zambia na nchi nyingine kwa kuendelea kushirikiana na Tanzania katika kuendeleza Sekta ya Nishati. Aidha, nazishukuru Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC), Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika (SADC) na Umoja wa Afrika (AU) kwa ushirikiano katika masuala ya kikanda yanayohusu Sekta ya Nishati.

E. HITIMISHO

269. ***Mheshimiwa Spika,*** kwa kuzingatia umuhimu wa Sekta ya Nishati kiuchumi na kijamii na mchango wake mkubwa katika maendeleo ya Sekta nyingine mijini na vijijini, katika mwaka 2025/26 Wizara itaendelea kutekeleza mikakati, programu na miradi mbalimbali inayolenga kuhakikisha

nchi yetu inaendelea kuwa na nishati ya uhakika, nafuu na endelevu. Aidha, mwelekeo wa Serikali ni kuhakikisha shughuli za mafuta na gesi asilia zinakuwa na kushamiri zaidi na mchango wake katika Pato la Taifa unaendelea kuimarika. Katika kufikia azma hiyo, Wizara itaendelea kushirikiana na Wadau mbalimbali katika uendelezaji wa Sekta hii muhimu na pia kufuatilia kwa karibu utekelezaji wa programu na miradi ya nishati inayotekelezwa ili malengo na manufaa yaliyokusudiwa yaweze kupatikana kwa wakati na viwango stahiki.

270. ***Mheshimiwa Spika,*** naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu sasa liidhinishe Bajeti ya jumla ya **Shilingi Trilioni Mbili, Bilioni Mia Mbili Arobaini na Sita, Milioni Mia Saba Arobaini na Tano, Mia Nne Arobaini na Tano Elfu** (**Shilingi 2,246,745,445,000)** kwa ajili ya matumizi ya Wizara ya Nishati na Taasisi zake. Mchanganuo wa fedha hizo ni kama ifuatavyo:

(i) **Shilingi Trilioni Mbili, Bilioni Mia Moja Sitini na Saba, Milioni Mia Tano Kumi na Tatu, Mia Mbili Kumi na Tisa Elfu (Shilingi 2,167,513,219,000)** sawa na asilimia **96.5** ya Bajeti yote ya Wizara ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo, **Shilingi Trilioni Moja, Bilioni Mia Nne Sitini na Sita na Milioni Ishirini, Mia Mbili Sabini na Nne Elfu (Shilingi 1,466,020,274,000)** ni fedha za ndani na **Shilingi Bilioni Mia Saba na**

Moja, Milioni Mia Nne Tisini na Mbili, Mia Tisa Arobaini na Tano Elfu (Shilingi 701,492,945,000) ni fedha za nje; na

(ii) **Shilingi Bilioni Sabini na Tisa, Milioni Mia Mbili Thelathini na Mbili, Mia Mbili Ishirini na Sita Elfu (Shilingi 79,232,226,000)** sawa na **asilimia 3.5** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya fedha hizo **Shilingi Bilioni Sitini na Tisa, Milioni Mia Tisa Thelathini na Mbili, Mia Tatu na Sita Elfu (Shilingi 69,932,306,000)** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC) na **Shilingi Bilioni Tisa, Milioni Mia Mbili Tisini na Tisa, Mia Tisa Ishirini Elfu (Shilingi 9,299,920,000)** ni kwa ajili ya Mishahara (PE) ya Watumishi wa Wizara na Taasisi ya PURA.

271. ***Mheshimiwa Spika,*** kwa unyenyekevu mkubwa sana naomba tena nitoe shukrani zangu za dhati kwako na kwa Waheshimiwa Wabunge wote kwa kunisikiliza. Hotuba hii pia inapatikana katika Tovuti ya Wizara kwa anuani ya www.nishati.go.tz. Vilevile, Hotuba hii ina vielelezo mbalimbali ambavyo vimeambatishwa kwa ajili ya ufafanuzi wa masuala muhimu yanayohusu Sekta ya Nishati.

272. ***Mheshimiwa Spika,*** naomba kutoa hoja.

Kiambatisho Na. 1: **Uwezo wa Mitambo ya Kuzalisha Umeme Iliyounganishwa katika Gridi ya Taifa hadi mwezi Aprili, 2025**

A.	**Mitambo ya Maji**	**Uwezo (MW)**
1.	JNHPP	2,115.00
2.	Kidatu	204.00
3.	Kihansi	180.00
4.	Mtera	80.00
5.	New Pangani Falls	68.00
6.	Rusumo	26.67
7.	Hale	21.00
8.	Nyumba ya Mungu	8.00
9.	Uwemba	0.84
10.	Mwenga	4.00
11.	Yovi	0.95
12.	Matembwe	0.59
13.	Darakuta	0.32
14.	Luponde	0.90
15.	Andoya	1.00
16.	Tulila	5.00
Jumla ya Uwezo wa Mitambo ya Maji		**2,716.27**
B.	**Mitambo ya Gesi Asilia**	
1.	SONGAS	189.00
2.	Ubungo I	102.00
3.	Tegeta	45.00
4.	Ubungo II	129.00
5.	Ubungo III	92.50
6.	Kinyerezi I	335.00
7.	Kinyerezi II	248.22
8.	Mtwara I	30.60
9.	Mtwara 2 (TM16)	20.00
10.	Somanga	7.50
Jumla ya Uwezo wa Mitambo ya Gesi Asilia		**1,198.82**
C.	**Mitambo ya Mafuta**	
1.	Zuzu	7.44
2.	Nyakato Plant	63.00

3.	Biharamulo	2.72
4.	Songea	5.74
5.	Liwale	0.85
6.	Tunduru	1.05
7.	Ludewa	1.27
8.	Mbinga	1.00
9.	Loliondo	1.00
10.	Ngara	1.25
11.	Kasulu	4.55
12.	Kibondo	2.50
13.	Kigoma	8.75
Jumla ya Uwezo wa Mitambo ya Mafuta		**101.12**
D.	**Tungamotaka**	
1.	TANWAT	1.50
2.	TPC	9.00
Jumla ya Tungamotaka		**10.50**
E.	**Umeme Jua**	**5.00**
JUMLA KUU KATIKA GRIDI YA TAIFA		**4,031.71**

Chanzo: **TANESCO**

Kiambatisho Na. 2: **Wazalishaji wa Umeme wa Kujitegemea kwa Ajili ya Matumizi Binafsi**

Na	**Kampuni**	**Eneo**	**Chanzo**	**Uwezo (MW)**
1.	ALAF Ltd	Dar es Salaam	Gesi Asilia	4.0
2.	Bagamoyo Sugar Ltd.	Bagamoyo	Tungamotaka	5.0
3.	Bulyanhulu Goldmine Ltd	Kahama	Mafuta	39.1
4.	Dangote Cement Limited	Mtwara	Gesi Asilia	50.0
5.	Gas Company T Ltd	Songo Songo	Gesi Asilia	10.7
6.	Gas Company T Ltd	Madimba	Gesi Asilia	3.159
7.	Geita Gold Mining Limited	Geita	Mafuta	40.0
8.	Kagera Sugar Ltd	Kagera	Mafuta na Tungamotaka	27.5
9.	Kilombero Plantations Limited	Morogoro	Tungamotaka	1.692
10.	Kilombero Sugar Company Ltd	Kidatu - Morogoro	Tungamotaka	12.552
11.	Kioo Ltd	Dar es Salaam	Gesi Asilia	12.2
12.	Lake Cement Limited	Kimbiji, Temeke	Makaa ya Mawe	15.4
13.	Maweni Limestone Ltd	Tanga	Makaa ya Mawe	7.5
14.	Mfindi Paper Mills Ltd	Mufindi	Tungamotaka	10.4
15.	Mtibwa Sugar Estate Ltd	Turiani	Tungamotaka	15.0
16.	North Mara Goldmine Ltd	Tarime	Mafuta	18.0
17.	Nyati Mineral Sandas Limited	Kigamboni	Makaa ya Mawe	2.0

Na	Kampuni	Eneo	Chanzo	Uwezo (MW)
18.	Shanta Mine Co. Ltd	Songwe	Mafuta	8.2
19.	Stamigold Co. Ltd	Biharamulo	Mafuta	7.0
20.	Tanga Cement Public Co. Ltd	Tanga	Mafuta	11.48
21.	Tanzania Cigarette Public Co. Ltd	Dar es Salaam	Gesi Asilia	4.7
22.	Mwenga Hydro Limited	Iringa	Upepo	2.4
Jumla				**307.98**

Chanzo**: EWURA**

Kiambatisho Na. 3: **Utekelezaji wa Miradi Mbalimbali ya Gridi Imara (Awamu ya Kwanza)**

Na.	**Maelezo ya Mradi**	**Hatua ya Utekelezaji Iliyofikiwa**
A: Miradi iliyokamilika		
1.	Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme chini ya ardhi msongo wa kilovoti 132 yenye urefu wa kilomita 7 kutoka Ilala hadi Kurasini.	Mradi umekamilika na upo katika kipindi cha uangalizi.
2.	Ujenzi wa njia kuu ya kusambaza umeme ya msongo wa Kilovoti 33 kutoka Nyakanazi hadi Kakonko yenye urefu wa kilomita 56 na kutoka Nyakanazi hadi Lusahunga (Ngara) kilometa 10.	Mradi umekamilika kwa **asilimia 100**.
3.	Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa Kilovoti 132 yenye urefu wa kilomita 395 kutoka Tabora hadi Kigoma kupitia Urambo na vituo vya kupoza umeme vya Urambo (35MVA) na Nguruka (15MVA), msongo wa kilovoti 132/33.	Mradi umefikia **asilimia 100**.
4.	Kubadilisha nyaya za umeme za msongo wa Kilovoti 132 kwenye njia ya umeme kutoka Ubungo kwenda Chalinze yenye urefu wa kilomita 97 na kutoka Chalinze hadi Hale kilomita 172 ili kuimarisha njia ya kusafirisha umeme katika Gridi ya Taifa.	Mradi umekamilika kwa **asilimia 100**.
5.	Uwekaji wa transfoma mbili zenye uwezo wa MVA 10 za msongo wa Kilovoti 33 ili kuongeza nguvu ya umeme katika eneo la Songwe Mkwajuni na Mbangala mkoani Songwe.	Mradi huu umekamilika kwa **asilimia 100.**
6.	Ujenzi wa njia ya kusambaza umeme ya msongo wa Kilovoti 33 yenye urefu wa	Mradi huu umekamilika

Na.	Maelezo ya Mradi	Hatua ya Utekelezaji Iliyofikiwa
	kilomita 16 utakaounganisha vituo vya kupoza umeme vya Nyakanazi na Bulyankulu.	kwa **asilimia 100**.
B: Miradi iliyopo katika hatua za mwisho za kukamilika		
7.	Ujenzi wa kituo cha kubadilishia umeme *(Switching Station)* yenye msongo wa Kilovoti 33 katika eneo la Msigani, Dar es Salaam.	Mradi umefikia **asilimia 98**.
8.	Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 132 kutoka Tabora hadi Katavi yenye urefu wa kilomita 383 (Lot 1) na vituo vya kupoza umeme vya Ipole (MVA 15), Inyonga (MVA 15) na Mpanda (MVA 35) vya msongo wa Kilovoti 132/33 (Lot 2).	Mradi umefikia **asilimia 95** kwa lot 1 na **asilimia 99** kwa lot 2.
C: Miradi iliyopo katika hatua mbalimbali za utekelezaji		
9.	Ujenzi wa njia ya kusambaza umeme ya msongo wa kilovoti 33 yenye urefu wa Kilomita 60 kutoka kituo cha kupoza umeme cha Nyamongo hadi Mugumu Serengeti pamoja na ujenzi wa kituo cha kubadilishia umeme *(switching station)* cha msongo wa kati wa Kilovoti 33 eneo la Mugumu.	Mradi wa ujenzi wa njia ya kusambaza umeme umekamilika kwa **asilimia 100** na kituo cha kubadilishia umeme kimefikia asilimia 49.
10.	Uimarishaji wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kilovoti 132 yenye urefu wa kilomita 19.2 kutoka Gongolamboto hadi Mbagala na kuongeza uwezo wa sasa wa vituo vya kupoza umeme kutoka transfoma yenye uwezo wa MVA 50 na kuwa transfoma zenye uwezo wa MVA 120 na hivyo kuwa na jumla ya uwezo MVA	Mradi umefikia **asilimia 69.75**.

Na.	Maelezo ya Mradi	Hatua ya Utekelezaji Iliyofikiwa
	170 za msongo wa kilovoti 132/33 kwa vituo vya Gongolamboto na Mbagala.	
11.	Ujenzi wa njia ya kusambaza umeme wa msongo wa kilovoti 33 wenye urefu wa kilomita 208 kutoka kituo cha kupoza umeme cha Lemugur mkoani Arusha kwa ajili ya kufikisha umeme katika maeneo mbalimbali ya Mkoa wa Arusha.	Mradi umefikia **asilimia 62**.
12.	Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa Kilovoti 33 kutoka kituo cha kupoza umeme cha Zuzu hadi Mbande yenye urefu wa kilomita 92 na kufunga *transfoma* yenye uwezo wa MVA 20 katika mkoa wa Dodoma. Aidha, mradi huu unahusisha ufungaji wa transfoma ya MVA 15 katika eneo la Misenyi Mkoa wa Kagera.	Mradi umefikia **asilimia 55** kwa njia ya kusafirishia umeme na **asilimia 95** kwa vituo vya kupoza umeme.
13.	Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 214.5 kutoka Songea hadi Tunduru na kituo cha kupoza umeme chenye uwezo wa 2x MVA 60 na msongo wa kilovoti 220/33 katika eneo ya Tunduru.	Mradi umefikia **asilimia 51**.
14.	Mradi wa upanuzi wa kituo cha kupoza umeme cha Dege Kigamboni kwa kuongeza transfoma moja yenye uwezo wa MVA 120 ya msongo wa kilovoti 132/33.	Mradi umefikia **asilimia 45**.
15.	Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa Kilovoti 132 yenye urefu wa kilomita 143 kutoka Mkata hadi Kilindi (Lot 1) na ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha Kilindi cha msongo wa Kilovoti 132/33 chenye uwezo wa MVA 120 (2x60) katika eneo la Kilindi (Lot 2).	Mradi umefikia **asilimia 35** kwa Lot 1 na **asilimia 40** kwa Loti 2.

Na.	Maelezo ya Mradi	Hatua ya Utekelezaji Iliyofikiwa
16.	Kuimarisha njia ya kusafirisha umeme kutoka Kilovoti 66 hadi Kilovoti 132 inayoanzia Bunda kupitia Kibara hadi Ukerewe yenye urefu wa kilomita 98.6, upanuzi wa kituo cha kupoza umeme cha Bunda pamoja na ujenzi wa kituo kipya cha kupoza umeme cha Ukerewe chenye uwezo wa 2x MVA 45, na msongo wa kilovoti 132/33.	Mradi umefikia **asilimia 27**.
17.	Ujenzi wa kituo cha kupoza umeme chenye transfoma mbili zenye uwezo wa MVA 60 cha msongo wa Kilovoti 132/33 katika eneo la Mkata Tanga na ujenzi wa njia ya kusambaza umeme ya msongo wa Kilovoti 33 yenye urefu wa kilomita 45 kutoka Mkata hadi Kwamsisi.	Mradi umefikia **asilimia 22**.
18.	Ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha Ibadakuli mkoani Shinyanga cha msongo wa kilovoti 400/220 chenye uwezo wa 2x MVA 315.	Mradi umefikia **asilimia 21.8**.
19.	Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa Kilovoti 132 yenye urefu wa kilomita 37 kutoka kituo cha kupoza umeme cha Kasiga hadi Lushoto, ujenzi wa kituo kipya cha kupoza umeme chenye uwezo wa MVA 60 (2x30) msongo wa kilovoti 132/33 eneo la Lushoto na upanuzi wa kituo cha kupoza umeme cha Kasiga.	Mradi umefikia **asilimia 15**.
20.	Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa Kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 110 kutoka Shinyanga hadi Simiyu (Lot 1), pamoja na ujenzi wa kituo cha kupoza umeme kitakachokuwa na transfoma mbili zenye uwezo wa MVA 90 kila moja, ya	Mradi umekamilika kwa **asilimia 37** kwa Lot 1 na **asilimia 7** kwa Loti 2.

Na.	Maelezo ya Mradi	Hatua ya Utekelezaji Iliyofikiwa
	msongo wa Kilovoti 220/33 katika eneo la Imalilo, Simiyu (Lot 2).	
21.	Kuboresha njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa Kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 16.5 kutoka Kinyerezi hadi Ilala kupitia Ubungo na Mabibo (Lot 1). Aidha, mradi huu utahusisha ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha Mabibo chenye uwezo wa Kilovoti 220/132/33, 2× MVA 200, na kilovoti 132/33, 2× MVA 90, na uboreshaji wa vituo vya Ilala na Ubungo kwa kuweka transfoma yenye ukubwa wa MVA 300, kilovoti 220/132/33 eneo la Ubungo (Lot 2).	Mradi wa (Lot 1) umefikia **asilimia 15** na (Lot 2) umefikia **asilimia 66**.
22.	Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 18.43 kutoka Ubungo kupitia Kunduchi hadi Ununio (lot 1) na kujenga kituo cha kupoza umeme cha msongo wa kilovoti 220/132/33 katika eneo la Ununio chenye uwezo wa 2x MVA 120 (Lot 2).	Mradi huu Lot 1 umefikia **asilimia 26** na Lot 2 umefikia **asilimia 2.5**.
23.	Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme yenye msongo wa kilovoti 132 na urefu wa kilomita 61.31 kutoka Kiyungi hadi Rombo na ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha Rombo chenye uwezo wa 2x45MVA, na msongo wa kilovoti 132/66/33 katika mkoa wa Kilimanjaro.	Mradi umefikia **asilimia 12**.
24.	Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 179 kutoka Tunduru hadi Masasi na ujenzi wa kituo cha kupoza umeme chenye uwezo wa 2x MVA 60 na msongo wa kilovoti 220/33 katika eneo la Masasi.	Mradi umefikia **asilimia 6**.

Na.	Maelezo ya Mradi	Hatua ya Utekelezaji Iliyofikiwa
25.	Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa Kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 47 kutoka Pugu hadi Dundani na ujenzi wa kituo cha kupoza umeme Dundani (kilovoti 220/33, 2x MVA 120).	Mradi wa ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme umefikia **asilimia 7** na kituo cha kupoza umeme umefikia **asilimia 5**.
26.	Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa Kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 5.02 eneo la viwandani Zegereni, Kibaha mkoani Pwani na ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha msongo wa Kilovoti 220/33 chenye uwezo wa MVA 240 (2x120).	Mradi umefikia **asilimia 2.5**.
27.	Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme ya msongo wa kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 128 kutoka Masasi hadi Mahumbika na ujenzi wa kituo cha kupoza umeme chenye uwezo wa 2x MVA 60 na msongo wa kilovoti 220/33 katika eneo la Mahumbika.	Mradi huu upo katika hatua za za maandalizi.

Chanzo: **TANESCO**

***Kiambatisho Na. 4:* Utekelezaji wa Mradi wa Gridi Imara Awamu ya Pili- Upembuzi Yakinifu**

Na.	**Mkoa**	**Eneo la Kituo**	**Njia ya Kusafirisha Umeme**	**Urefu wa Njia (Km)**	**Uwezo wa Kituo**
A: Miradi Iliyofanyiwa Upembuzi Yakinifu					
1.	Dodoma	Chamwino	220 kilovoti Zuzu - Msalato – Ihumwa	49	2x100MVA
2.	Mbeya	Chunya	Mwakibete – Chunya 220 kilovoti	70	2x60MVA
3.	Morogoro	Mvomero	Msamvu – Mvomero 220 kilovoti	54	2x30MVA
4.	Geita	Bukombe	220 kilovoti Buzwagi – Ushirombo	120	2x30MVA
5.	Singida	Manyoni	220 kilovoti Manyoni underline Pie S/S	-	2x30MVA
6.	Ruvuma	Mbinga	220 kilovoti Songea - Mbinga	88	2x60MVA
B: Miradi Iliyopo katika Hatua za Maandalizi ya Upembuzi Yakinifu					
1.	Dodoma	Kongwa	Kongwa	95	2x30MVA
2.	Kagera	Muleba	220kilovoti Chato - Muleba	150	2x30MVA
3.	Manyara	Simanjiro	220 kilovoti Lemuguru – Simanjiro	105	2x30MVA
4.	Arusha	Longido	220 kilovoti Njiro - Longido	56	2x30MVA
5.	Morogoro	Ulanga	Ifakara – Ulanga 220 kilovoti	95	2x45MVA

Na.	Mkoa	Eneo la Kituo	Njia ya Kusafirisha Umeme	Urefu wa Njia (Km)	Uwezo wa Kituo
6.	Singida	Manyoni	220 kilovoti Manyoni – Mitundu	104	2x30MVA
7.	Songwe	Songwe	Chunya – Songwe 220 kilovoti	83	2x60MVA
8.	Tabora	Igunga	220 kilovoti Igunga underline Pie S/S	-	2x30MVA

Chanzo: **TANESCO**

Kiambatisho Na. 5A: **Mitambo Iliyofanyiwa Matengenezo Makubwa na Madogo**

I: Mitambo ya Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Mafuta na Gesi *(Thermal Power Plants)*			
Na.	**Jina la Kituo**	**Idadi ya mitambo Iliyofanyiwa Matengenezo**	**Matengezo Yaliyokamilika**
1.	Kinyerezi II	8	Ukaguzi wa njia ya kupitisha gesi ya moto *(Hot Gas path Inspection)*.
2.	Ubungo I	1	Matengenezo Kinga.
3.	Ubungo II	1	Matengenezo makubwa.
4.	Ubungo III	3	Matengenezo kinga makubwa (*Hot section repair*) na (*Borescope Inspection*).
5.	Tegeta	1	Matengenezo Kinga.
6.	Mtwara I	2	Matengenezo makubwa (*major overhaul)* kwa mtambo Na. 2 na *top overhaul* kwa mtambo Namba 04.
7.	Mtwara II	1	Matengenezo Kinga (*Borescope Inspection*).
8.	Nyakato	2	Matengenezo Makubwa (*Major Overhaul*).
II: Mitambo ya kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji (*Hydro Power Plants*)			
9.	Kidatu	1	Matengenezo makubwa ya jenereta na tabaini kwenye mtambo Na. 2 (*major overhaul of generator and turbine*).
10.	Kihansi	1	Matengenezo makubwa ya jenereta (*major overhaul of generator)* kwenye mtambo Na. 3.
11.	Mtera	1	Ukarabati mkubwa wa jenereta kwenye mtambo Na. 2 (*major repair of generator stator*

			winding) na kubadilisha kikata umeme cha jenereta cha msongo wa kilovoti 220 (*replacement of 220 kV generator circuit breaker*).
12.	New Pangani Falls	1	Kubadilisha beringi ya tabaini kwenye mtambo Na. 2 (*replacement of turbine bearings)* na kurekebisha mfumo wa mtarimbo endeshi wa jenereta na tabaini (*rectification of generator and turbine shaft alignment*).

Chanzo: **TANESCO**

Kiambatisho Na. 5B: Vituo vya Kupoza Umeme Vilivyofanyiwa Maboresho

Na.	Kituo	Uwezo wa Kituo Kabla ya Maboresho (MVA)	Maboresho Yaliyofanyika
I:Vituo vya Kupoza Umeme Vilivyofanyiwa Maboresho na Kukamilika			
1.	Msamvu	90MVA, 220/132/33 kilovoti, 20MVA, 220/33 kilovoti	120MVA, 220/33 kilovoti
2.	Bulyanhulu	20MVA, 220/33 kilovoti	120MVA, 220/33 kilovoti
3.	Nyamongo	45MVA, 132/33 kilovoti	45MVA, 132/33 kilovoti
4.	Muhimbili	15MVA, 33/11kilovoti	20MVA, 33/11kilovoti
5.	Makumbusho	2x45MVA, 132/33 kilovoti & 2x15MVA, 33/11kilovoti	45MVA, 33/11kilovoti
6.	Mwananyamala	15MVA, 33/11kilovoti	20MVA, 33/11kilovoti
7.	Kipawa	15MVA, 33/11kilovoti	20MVA, 33/11kilovoti
8.	Tandika	15MVA, 33/11kilovoti	20MVA, 33/11kilovoti
9.	Nyakato	120MVA, 220/132/33 kilovoti	60MVA, 33/11kilovoti
II: Vituo vya Kupoza Umeme Vinavyoendelea Kufanyiwa Maboresho			
10.	Njiro	2x60MVA, 220/132/33 & 2x50MVA, 132/33 kilovoti	90MVA, 220/132/33 kilovoti
11.	Kange - Tanga	15MVA, 132/33 kilovoti	45MVA, 132/33 kilovoti
12.	Makambako	30MVA, 220/132/33 kilovoti	90MVA, 220/132/33 kilovoti

13.	Lusu	25MVA, 132/33 kilovoti	60MVA, 132/33 kilovoti
14.	Kiyungi – Kilimanjaro	20MVA, 132/33 kilovoti, 19.9MVA, 132/66 kilovoti, 50MVA, 132/33 kilovoti	120MVA, 132/33 kilovoti
15.	Dodoma Mjini	15MVA, 33/11 kilovoti	2x20MVA, 33/11 kilovoti
16.	Mwanza Kusini	2x10MVA, 33/11 kilovoti	20MVA, 33/11 kilovoti
17.	Mbagala	2x15MVA, 33/11 kilovoti	20MVA, 33/11 kilovoti

Chanzo: **TANESCO**

Kiambatisho 5C: **Maboresho ya Njia za Kusafirisha Umeme**

Na.	Maelezo	Kazi Zilizofanyika	Eneo/Njia
1.	Ubadilishaji nguzo za miti zilizooza kwa kutumia nguzo za zege.	Jumla ya nguzo za zege 1,810 kati ya 1,945 sawa na **asilimia 93** zilibadilishwa katika njia za msongo wa 66 na 132.	- Bunda – Kibara 66 kilovoti (nguzo 614). - Nyumba ya Mungu – Kiyungi 66 kilovoti (nguzo 454). - Hale – Tanga 132 kilovoti (nguzo 742).
2.	Ubadilishaji vikombe vilivyovunjika/pasuka na kusafisha vikombe vilivyochafuka.	Jumla ya nguzo za chuma 562 zenye jumla ya vikombe 16,860 vilivyovunjika vilibadilishwa na nguzo za chuma 866 zenye jumla ya vikombe 25,980 vichafu vilisafishwa.	- Kihansi-Iringa 220 kilovoti - Shinya-Buzwagi 220 kilovoti. - Hale-Tanga 132 kilovoti. - Pangani Falls/Songa 132 kilovoti. - Hale-Same 132 kilovoti - Ubungo-Kipawa 132 kilovoti. - Mbagala-Dege Beach 132 kilovoti. - Dege Beach-Kurasini 132 kilovoti. - Babati-Kondoa 66 kilovoti

Na.	Maelezo	Kazi Zilizofanyika	Eneo/Njia
			- Madaba-Songea 220 kilovoti.
3.	Ubadilishaji wa nyaya za umeme ili kuongeza uwezo wa kusafirisha umeme.	Kuimarisha uwezo wa njia za kusafirisha umeme na kuongeza hali ya upatikanaji umeme wa uhakika.	- Chalinze-Hale 132 kilovoti (175km). - Ubungo-Makumbusho 132 kilovoti (7 km). - Kinyerezi – Gongolambot o 132 kilovoti (4.2km).
4.	Kurudishia vipuri vilivyoibiwa kwenye maeneo yalioathirika katika njia za umeme.	Kazi ya kurudishia vipuri vilivyoibiwa inaendelea pamoja na kutoa elimu katika maeneo yalioathirika sana ili kuhakikisha njia hizo zinakuwa salama.	- Kinyerezi – Kingorwira "SGR" 220 kilovoti. - Rusumo – Nyakanazi 220 kilovoti - Mtera – Dodoma 220 kilovoti.
5.	Ujenzi wa kingo za kuta za mawe kuzunguka miundombinu ya kusafirisha umeme.	Kazi ya kukinga athari za mmomonyoko wa udongo zimeendekea kufanyika nchi nzima baada ya athari za	- Dodoma-Singida 220 kilovoti katika nguzo namba 203 na 205 eneo la mto Chikuyu.

Na.	Maelezo	Kazi Zilizofanyika	Eneo/Njia
		mvua kubwa zilizonyesha katika kipindi cha mwaka 2024 hadi Machi 2025.	- Dodoma-Singida 400 kilovoti nguzo namba 215 na 216 eneo la mto Chikuyu. - Ubungo III 132 kilovoti – Ubungo SS nguzo namba 3 katika mto Gide132 kilovoti. - Ubungo-Kipawa nguzo namba 28. - Babati-Arusha220 kilovoti - Makambako - Mbeya 220kilovoti nguzo namba 275.

Chanzo: **TANESCO**

***Kiambatisho Na. 6*: Kampuni Binafsi Zinazozalisha Umeme na Kuiuzia TANESCO**

Na.	**Jina la Kampuni**	**Chanzo**	**Kiasi (MW)**	**Mkoa**
1.	TANWAT – Njombe	Tungamotaka	1.5	Njombe
2.	TPC Sugar Ltd	Tungamotaka	9.0	Kilimanjaro
3.	Mwenga - Mufindi	Maji	4.0	Iringa
4.	Andoya - Mbinga	Maji	1.0	Ruvuma
5.	Tulila - Songea	Maji	5.0	Ruvuma
6.	Yovi Hydro - Kilosa	Maji	1.00	Morogoro
7.	Darakuta - Manyara	Maji	0.32	Manyara
8.	Matembwe Village	Maji	0.5	Njombe
9.	Nextgen Solawazi	Jua	5.0	Kigoma
10.	Luponde HPP	Maji	0.9	Njombe
11.	Bagamoyo Sugar Ltd	Tungamotaka	1.50	Pwani
12.	Ijangala Makete	Maji	0.4	Njombe
JUMLA			**30.12**	

Chanzo: **TANESCO**

***Kiambatisho Na. 7*: Miradi Binafsi ya Kuzalisha Umeme Iliyo Katika Hatua za Utekelezaji**

Na.	**Jina la Mradi/Kampuni**	**Chanzo**	**Uwezo (MW)**	**Eneo la Mradi**
1.	Pinyinyi – Ngorongoro	Maji	1.9	Arusha
2.	Diwale - Turiani	Maji	5.0	Morogoro
3.	SSI Energy – Kahama	Jua	10.0	Shinyanga
4.	Maguta – Kilolo	Maji	1.2	Iringa
5.	Lwega - Tanganyika	Maji	3.0	Katavi
6.	Nakatuta - Songea	Maji	10.0	Ruvuma
7.	Nkwillo - Sumbawanga	Maji	0.95	Rukwa
8.	Igola – Luponde	Maji	2.0	Njombe
9.	Suma – Tukuyu	Maji	4.0	Mbeya
10.	Luswisi – Ileje	Maji	4.70	Songwe
11.	Ifumbo – Kilombero	Maji	1.0	Morogoro
12.	Mabuki – Misungwi	Jua	5.00	Mwanza
13.	Mdunku – Kiteto	Jua	6.00	Manyara
14.	Nyasoro – Bunda	Jua	8.00	Mara
15.	Bugando – Magu	Jua	5.0	Mwanza
16.	Isangawana – Chunya	Jua	8.00	Mbeya
17.	Gua – Songwe	Jua	5.00	Mbeya
18.	Mkulazi Sugar Ltd	Tungamotaka	8.00	Morogoro
19.	Illundo – Tukuyu	Maji	0.56	Mbeya
20.	Kikuletwa II – Hai	Maji	8.00	Kilimanjaro
21.	Lilondi – Madaba	Maji	4.5	Ruvuma
22.	Lunyamacho – Ludewa	Maji	3.00	Njombe
23.	Nkasi – Sumbawanga	Jua	5.00	Rukwa
24.	Mabeshi – Uyui	Jua	5.80	Tabora

Na.	Jina la Mradi/Kampuni	Chanzo	Uwezo (MW)	Eneo la Mradi
25.	Bukombe – Project	Jua	5.00	Geita
26.	Ushetu – Project	Jua	5.00	Shinyanga
27.	Lumuma – Kilosa	Jua	2.00	Dodoma
28.	Uruwira – Project	Jua	7.00	Katavi
29.	Simanjiro – Project	Jua	7.00	Manyara
30.	Ikina – Geita	Jua	10.00	Geita
31.	Newala – Project	Jua	5.00	Mtwara
32.	Kazaroho – Project	Jua	5.00	Tabora
33.	Utambalila – Project	Jua	5.00	Songwe
34.	Nkungwe – Project	Maji	6.00	Kigoma
35.	Kamwana – Muleba	Maji	5.00	Kagera
36.	Zejele – Bahi	Jua	5.00	Dodoma
37.	Kilombero Sugar Ltd	Tungamotaka	10.0	Morogoro
38.	Lupali - Njombe	Maji	0.317	Njombe
JUMLA			**192.93**	

Chanzo: **EWURA**

***Kiambatisho 8A*: Leseni za Uzalishaji Umeme Zilizotolewa na Usajili wa Kampuni Binafsi hadi Aprili, 2025**

Na.	**Jina la Mzalishaji**	**Aina ya Leseni**	**Eneo la Mradi**	**Uwezo (MW)**
I. Leseni za Muda mrefu (zaidi ya miaka 3)				
1.	Tanzania Cigarette Public Limited Company	Matumizi Binafsi	Dar es Salaam	4.7
2.	Mufindi Paper Mills Limited	Matumizi Binafsi	Mufindi	10.4
3.	Mtibwa Sugar Estates Limited	Matumizi Binafsi	Turian	15.0
4.	Kioo Limited	Matumizi Binafsi	Dar es Salaam	12.2
5.	Gas Company Tanzania Limited	Matumizi Binafsi	Songosongo	10.7
6.	Gas Company Tanzania Limited	Matumizi Binafsi	Madimba	3.159
7.	Nyati Mineral Sands Limited	Kigamboni	Dar es Salaam	2.0
	Jumla Ndogo			**58.159**
II. Leseni za Muda Mfupi (Mwaka 1- 3)				
8.	Armstone Hydro Limited	Muda Mfupi (*Provisional Licence*)	Uvinza na Kankoko-Kigoma	5.34
9.	Armstone Hydro Limited	Muda Mfupi (*Provisional Licence*)	Kakonko	3.0
10.	Puissance Asssociates Limited	Muda Mfupi (*Provisional Licence*)	Bunda - Mara	5.0
11.	Tanzania Tooku Garments Company Limited	Muda Mfupi (*Provisional Licence*)	Ubungo - Dar es Salaam	3.0

Na.	Jina la Mzalishaji	Aina ya Leseni	Eneo la Mradi	Uwezo (MW)
12.	Wagonanze Investments Limited	Muda Mfupi (*Provisional Licence*)	Kondoa - Dodoma	5.0
	Jumla Ndogo			**21.34**
III. Kampuni Binafsi za Umeme chini ya Megawati moja Zilizosajiliwa				
13.	Matembwe Village Co. Ltd	-	Ikondo - Njombe	0.433
14.	Jumeme Rural Power Supply	-	Rwiza Muleba District	0.02
15.	Jumeme Rural Power Supply	-	Rwiza Island, Muleba District	0.02
	Jumla Ndogo			**0.473**
	Jumla Kuu			**79.972**

Chanzo**: EWURA**

***Kiambatisho Na. 8B:* Mikataba ya Kuuziana Umeme kati ya TANESCO na Wazalishaji Wadogo Iliyoidhinishwa na EWURA hadi Aprili, 2025**

Na.	**Jina la Mzalishaji**	**Eneo la Mradi**	**Chanzo**	**Uwezo (MW)**
1.	BXC Tanzania Limited	Wilaya ya Geita	Jua	10.0
2.	BXC Tanzania Limited	Wilaya ya Simanjiro	Jua	7.0
3.	Rusumo Power Company Limited (RPCL)	Wilaya ya Ngara, Mpakani mwa Tanzania na Rwanda	Maji	27.0
4.	Kigola International Company Limited	Wilaya ya Mufindi	Maji	5.0
5.	Armstone Hydro Limited	Mto Luegere - Wilaya ya Uvinza	Maji	5.34
6.	Armstone Hydro Limited	Mto Muyovozi - Wilaya ya Kakonko	Maji	2.27
7.	African Benedictine Sisters of St. Agnes of St. Gertrud Imiliwaha Convent	Mto Lupali – Wilaya ya Njombe	Maji	0.317
8.	BXC Tanzania Limited	Wilaya ya Bukombe	Jua	5.0
Jumla Kuu				**61.93**

Chanzo**: EWURA**

***Kiambatisho Na. 9:* Orodha ya Taasisi na Maeneo ya Huduma Yaliyounganishwa na Umeme**

Na.	Mradi	Taasisi za Elimu	Biashara	Pampu za Maji	Taasisi za Afya	Nyumba za Ibada	Jumla
1.	Miradi ya Awali	3,099	5,648	94	412	813	10,066
2.	Turnkey Phase II	5,947	3,943	613	769	112	11,384
3.	Turnkey Phase III RI	6,233	10,113	1,079	816	2,206	20,447
4.	BTIP_VEI	25	23	911	13	7	979
5.	Densification Round I	26	1,570	4,028	207	1,079	6,910
6.	Makambako-Songea	259	34	75	19	73	460
7.	Solar za Makontena	6	337	39	96	727	1,205
8.	Turnkey Phase III RII	3,002	5,320	996	215	1,634	11,167
9.	Mradi wa Covid-19	0	0	411	111	0	522
Jumla		**18,597**	**26,988**	**8,246**	**2,658**	**6,651**	**63,140**

Chanzo**: REA**

Kiambatisho Na. 10A: **Vituo vya Kupoza Umeme Vitakavyojengwa katika Kila Wilaya Nchini Awamu ya Pili**

Na.	Mkoa	Eneo	Njia ya Kusafirisha Umeme	Urefu wa Njia (Km)	Uwezo wa Kituo
I. Vituo vya Kupoza Umeme Pamoja na Njia za Kusafirisha Umeme					
1.	Njombe	Ludewa	220kilovoti Madaba -Ludewa	55	2x30MVA
2.	Dodoma	Mpwapwa	220kilovoti Kongwa - Mpwapwa	90	2x45MVA
3.	Morogoro	Gairo	220kilovoti Kongwa - Gairo	56	2x45MVA
4.	Pwani	Kibiti	220kilovoti Mkuranga - Kibiti	66.7	2x90MVA
5.	Mbeya	Mbarali	220kilovoti Makambako - Mbarali	66	2x30MVA
6.	Kigoma	Buhigwe	220kilovoti Kigoma - Buhigwe	60	2x30MVA
7.	Kigoma	Kasulu	220kilovoti Buhigwe - Kasulu	60	2x30MVA
8.	Iringa	Kilolo	220kilovoti Tagamenda - Kilolo	79	2x30MVA
9.	Arusha	Ngorongoro	220kilovoti Longido - Ngorongoro	149	2x30MVA
II. Vituo vya Kupoza Umeme					
1.	Dodoma	Dodoma	220kilovoti Msalato Underline Substation	-	2x50MVA
2.	Geita	Chato	220kilovoti Bwanga underline Substation	-	2x30MVA
3.	Njombe	Njombe	220kilovoti Njombe Underline Substation	-	2x45MVA

Na.	Mkoa	Eneo	Njia ya Kusafirisha Umeme	Urefu wa Njia (Km)	Uwezo wa Kituo
4.	Manyara	Hanang	220kilovoti Underline Substation Katesh	-	2x30MVA
5.	Pwani	Kisarawe	220kilovoti Pugu SGR Extension	-	2x90MVA
6.	Singida	Iramba	220kilovoti Misigiri Underline Substation	-	2x30MVA

Chanzo: **TANESCO**

Kiambatisho Na. 10B: **Vituo vya Kupoza Umeme Vitakavyojengwa katika Kila Wilaya Nchini Awamu ya Tatu**

Na.	Mkoa	Eneo la Kituo	Njia ya Kusafirisha Umeme	Urefu wa Njia (Km)	Uwezo wa Kituo
1	Rukwa	Nkasi	220kilovoti Sumbawanga - Namanyere	120	2x30MVA
2	Katavi	Mlele	220kilovoti Sumbawanga - Kibaoni	150	2x30MVA
3	Lindi	Ruangwa	132kilovoti Mahumbika - Ruangwa	97	2x30MVA
4	Tanga	Mkinga	132kilovoti Tanga - Mkinga	0	2x30MVA
5	Kigoma	Kibondo	220kilovoti Nyakanazi - Kibondo	134	2x30MVA
6	Mara	Serengeti	132kilovoti Nyamongo - Serengeti	49.5	2x30MVA
7	Morogoro	Mvuha	132kilovoti Msamvu - Mvuha	75	2x15MVA
8	Lindi	Nachingwea	220kilovoti Masasi - Nachingwea	104	2x45MVA
9	Mtwara	Newala	220kilovoti Masasi - Newala	60	2x30MVA
10	Njombe	Makete	220kilovoti Kyela - Makete	54	2x30MVA
11	Ruvuma	Namtumbo	220kilovoti Underline Namtumbo Substation	0	2x30MVA
12	Simiyu	Maswa	220kilovoti Underline Maswa Substation	0	2x30MVA
13	Mbeya	Kyela	220kilovoti Mwakibete - Kyela	105	2x30MVA
14	Mbeya	Rungwe	220kilovoti Underline Tukuyu Substation	0	2x30MVA
15	Dodoma	Chemba	220kilovoti Zuzu - Chemba	98	2x30MVA

Chanzo: **TANESCO**

Kiambatisho Na.10 C: **Vituo vya Kupoza Umeme Vitakavyojengwa katika Kila Wilaya Nchini Awamu ya Nne**

Na.	Mkoa	Eneo la Kituo	Njia ya Kusafirisha Umeme	Urefu wa Njia (Km)	Uwezo wa Kituo
1	Pwani	Rufiji	220kilovoti Kibiti - Ikwilili	47	2x30MVA
2	Kilimanjaro	Mwanga	132kilovoti Underline Mwanga	-	2x15MVA
3	Kigoma	Kakonko	220kilovoti Underline - Kakonko	-	2x30MVA
4	Songwe	Mbozi	220kilovoti Mwakibete - Mbozi	62	2x30MVA
5	Kagera	Kyerwa	132kilovoti Kyaka- Kyerwa	40	2x30MVA
6	Kagera	Karagwe	220kilovoti Kyaka - Karagwe	30	2x30MVA
7	Morogoro	Malinyi	220kilovoti Ulanga - Malinyi	75	2x30MVA
8	Morogoro	Kilosa	220kilovoti Mpwapwa - Kilosa	58	2x30MVA
9	Geita	Mbogwe	220kilovoti Bulyanhulu - Mbongwe	39	2x30MVA
10	Manyara	Kiteto	220kilovoti Kongwa - Kiteto	78.2	2x30MVA
11	Simiyu	Meatu	220kilovoti Kishapu - Meatu	66	2x30MVA
12	Pwani	Mafia	220kilovoti Kibiti - Mafia	86.6	2x30MVA
13	Songwe	Ileje	220kilovoti Kyela - lleje	43	2x30MVA
14	Rukwa	Kalambo	220kilovoti Sumbawanga – Kalambo	93	2x30MVA
15	Arusha	Monduli	220kilovoti Lemuguru - Monduli	39	2x30MVA

Chanzo: **TANESCO**

Kiambatisho Na.10 D: **Vituo vya Kupoza Umeme Vitakavyojengwa katika Kila Wilaya Nchini Awamu ya Tano**

Na.	Mkoa	Eneo la Kituo	Njia ya Kusafirisha Umeme	Urefu wa Njia (Km)	Uwezo wa Kituo
1	Geita	Nyang'wale	220kilovoti Mabuki - Nyang'wale	68	2x30MVA
2	Lindi	Liwale	220kilovoti Nachingwea - Liwale	115.1	2x30MVA
3	Lindi	Kilwa	220kilovoti Mahumbika - Nangu- rukuru	160	2x30MVA
4	Mara	Butiama	132kilovoti Bunda - Butiama	77	2x15MVA
5	Mara	Rorya	132kilovoti Musoma - Rorya	48	2x15MVA
6	Mtwara	Tandahimba	220kilovoti Newala - Tandahimba	33	2x30MVA
7	Mtwara	Nanyumbu	220kilovoti Underline Nanyumbu Substation	0	2x30MVA
8	Mwanza	Magu	132kilovoti Underline Magu Substation	0	2x15MVA
9	Singida	Mkalama	220kilovoti Hanang-Mkalama	82	2x30MVA
10	Singida	Ikungi	220kilovoti Underline Ikungi Substation	0	2x30MVA
11	Singida	Manyoni	220kilovoti Mitundu - Rungwa	130	2x30MVA
12	Tabora	Uyui	220kilovoti Iramba - Uyui	100	2x30MVA
13	Kilimanjaro	Siha	132kilovoti Kiyungi - Siha	52.2	2x15MVA
14	Simiyu	Maswa	220kilovoti Underline Maswa Substation	0	2x30MVA
15	Rukwa	Nkasi	220kilovoti Kalambo - Nkasi	106	2x30MVA

Chanzo: **TANESCO**